

**SAĞIR EBEVEYNLERİN İŞİTEN
ÇOCUKLARININ EBEVEYNLERİYLE
GEÇİRDİKLERİ YAŞANTILARI
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Banu Büşra ARABACI

Eskişehir 2018

**SAĞIR EBEVEYNLERİN İŞİTEN ÇOCUKLARININ EBEVEYNLERİYLE
GEÇİRDİKLERİ YAŞANTILARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ**

BANU BÜŞRA ARABACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı

Danışman: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ocak 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Banu Büşra ARABACI'nın "Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının Ebeveynleriyle Geçirdikleri Yaşantıları Hakkındaki Görüşler" başlıklı tezi 28.12.2017 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı İşitme Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr. Yıldız UZUNER

Üye : Prof.Dr. Cem GİRGIN

Üye : Yard.Doç.Dr. Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN

Prof.Dr. Havdan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürü

ÖZET

SAĞIR EBEVEYNLERİN İŞİTEN ÇOCUKLARININ EBEVEYNLERİYLE GEÇİRDİKLERİ YAŞANTILARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Banu Büşra ARABACI

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2018

Danışman: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarını araştırmak, nasıl bir aile ortamına sahip olduklarını, ebeveynlerinin Sağır olmalarından kaynaklanan zorlukları ve yaşadıkları problemlerle ilgili görüşlerini değerlendirmektir. Bu nitel araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılarak toplanmıştır. Araştırmaya Sağır ebeveynlere sahip İşiten, yetişkin 11 birey katılmıştır. Elde edilen veriler araştırma soruları dikkate alınarak betimsel olarak analiz edilmiştir. Bulgular sonucunda İşiten çocukların Sağır ebeveynleriyle genel anlamda işaret diliyle iletişime geçtikleri fakat farklı iletişim problemleri yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar ebeveynleriyle derin meseleleri konuşamadıklarını, muhabbetlerinin çok yüzeysel kaldığını söylemişlerdir. Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır kültürünü yaşayan ebeveynleriyle İşiten kültürünü yaşayan toplum arasındaki köprü görevi görmektedirler. Çoğu zaman kendilerini her iki kültürün ortasında hissettiklerini belirtmişlerdir. Çok küçük yaştan beri pek çok Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocukları farklı bağlamlarda işaret dili tercümanlığı yaptıklarını söylemişlerdir. Sağır ebeveynlerin işiten çocukları genellikle aile içinde koruyucu rolü üstlendiklerinden bahsetmişlerdir. Sağır ebeveynlerini işiten toplumun önyargılarına olumsuz eleştirilerine karşı koruma zorunluluğu hissettiklerinden bahsetmişlerdir. Genel olarak ebeveyn-çocuk rol değişimi yaşadıklarını küçük yaştan itibaren ebeveynlerinin dış dünyaya karşı “kulakları” olduklarını söylemişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Seiç, İki dillilik, İki kültürlülük.

ABSTRACT

THE PERCEPTION OF LIFE EXPERIENCES OF HEARING CHILDREN OF DEAF ADULTS WITH THEIR PARENTS

Banu Büşra ARABACI

Department of Special Education

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, January 2018

Supervisor: Prof. Dr. Yıldız UZUNER

The purpose of this study is to search the thoughts of Children of Deaf Adults about their family issues and the problems and difficulties they have with their Deaf parents. The data are collected with the semi- structured interview method. 11 Children of Deaf Adults have participated into this qualitative research. The collected data are analysed with the descriptive method. The findings are that Children of Deaf Adults interact with their parents in Sign Language but they experience some difficulties. The participants told they could not communicate with their Deaf parents deeply, but their conversation is superficial. Children of Deaf Adults work as a bridge between their Deaf parents and the Hearing world. Mostly they mentioned that they felt they were in the middle of both cultures. Many Children of Deaf Adults told that they interpreted for their Deaf parents in different settings. These Hearing children told they had the protecting role in the family. They mentioned about the responsibility of protecting their parents from the biases and prejudices of Hearing people. Generally they told that they had the role change with their parents. They work for their parents as their “ears”.

Key Words: Coda, Bilingual, Bicultural.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimime başladığım günden itibaren benden desteğini esirgemeyen, beni araştırma ve sorgulama konularında her zaman motive eden ve başarılı bir akademisyen olma yolunda iyi bir model olan değerli danışmanım Prof. Dr. Yıldız UZUNER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamda verilerin toplanması ve yazımı sürecinde benden maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen, sabrıyla tüm sıkıntılara katlanan sevgili eşim ve hayat arkadaşım Murat ARABACI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın geçerlik ve güvenirlik kısımlarında hiç tereddüt etmeden bana yardımcı olmayı kabul eden alan uzmanı arkadaşlarım Merve KAYMAZ'a ve Osman ÇOLAKLIOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Yaşantıları, davranış ve düşüncelerini paylaşarak bana bilimsel araştırmamda yardımcı olan Kadir DEMİR'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Etik kurallardan ötürü ismini burada yazamayacağım tüm katılımcılara, ebeveynleriyle geçirdikleri deneyimlerini paylaşarak bilimsel araştırmamda bana yardımcı oldukları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Hamilelik bulantıları yaşatmayarak tezimin stresli süreci içerisinde bana destek olan, bulgular ve tartışma bölümlerini yazarken karnımdaki tekmeleriyle beni heyecanlandıran ve sevindiren canım oğlum Cihangir ARABACI'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Banu Büşra ARABACI

Eskişehir 2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; ve bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiç bir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Banu Büşra ARABACI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. İletişim.....	2
1.2. Toplum.....	2
1.3. Aile	3
1.3.1. Ailede Çocuk	5
1.4. Sağırılık	8
1.5. Sağır Toplumu ve Sağır Kültürü	9
1.5.1. İşaret dili	9
1.5.1.1. Türk işaret dili	10
1.5.2. Seiçler.....	11
1.5.2.1. Seiçlerin deneyimleri.....	12
1.5.2.2. Seiçlerle ilgili yapılan araştırmalar	14
1.5.2.2.1. Nicel çalışmalar	14
1.5.2.2.2. Durum çalışmaları	17
1.5.2.2.3. Otobiyografik çalışmalar	18
1.5.2.2.4. Görüşme araştırmaları	20
1.5.2.3. Seiçlerle ilgili yapılan ulusal çalışmalar	24
1.5.2.4. Araştırma gereksinimi	25
1.5.2.5. Araştırma soruları	25
2. YÖNTEM	27
2.1. Araştırma Modeli	27
2.2. Araştırma İçin Katılımcıların Belirlenmesi	30

	<u>Sayfa</u>
2.2.1. Araştırmaya katılan seiçler	31
2.2.1.1. Nadir	32
2.2.1.2. Yeliz	32
2.2.1.3. Kübra.....	33
2.2.1.4. Nail.....	33
2.2.1.5. Tekin	34
2.2.1.6. Sebahat	34
2.2.1.7. Zafer	35
2.2.1.8. Hikmet	35
2.2.1.9. Doruk	36
2.2.1.10. Ozan	37
2.2.1.11. Melda	38
2.3. Araştırmacılar	40
2.4. Veri Toplama Süreci	41
2.5. Veri Toplama	41
2.5.1. Yarı- yapılandırılmış görüşmeler	42
2.5.2. Araştırmacı günlüğü ve belgeler	43
2.6. Görüşme Takvimi	43
2.7. Görüşme Onay Formu	44
2.8. Pilot Görüşme	45
2.9. Görüşme Soruları	45
2.10. Görüşme İlkeleri	47
2.11. Verilerin Dökümü ve Analizi	48
2.12. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	50
2.13. Araştırma Etiği	51
3. BULGULAR VE YORUM.....	53
3.1. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişim Şekilleri ve Bu Konudaki Düşünceleri	53
3.2. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişimlerinde Karşılaştıkları Zorluklar	55
3.3. Seiçlerin Kendilerini Daha İyi İfade Ettikleri Dil	57
3.4. Sözel Dili Öğrenmeleri	59
3.5. İşaret Dilini Öğrenmekte Yaşanan Zorluklar	61
3.6. İki Dilli Büyürken Geçirilen Süreç	63

	<u>Sayfa</u>
3.7. Seiçlerin Kendilerini Yakın Hissettikleri Kültür	65
3.8. Sözel Dilde Yaşanan Zorluklar	67
3.9. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişimleri	69
3.10. Seiçlerin Ebeveynlerinin Akrabalarıyla Olan İlişkileri	71
3.11. Ebeveynlerin Sağır Olmalarıyla İlgili Akrabalardan Alınan Destek.....	73
3.12. Ebeveynler İçin Yapılan Tercümanlık	75
3.13. Ailedeki Koruyucu Rolü Seiçlerin Üstlenmeleri	79
3.14. Ebeveynlerinin Seiçlere Karşı Tutumlarının İşiten Ebeveynlerin İşiten Çocuklarına Karşı Tutumlarından Farkları.....	82
3.15. Seiçlerin İşiten Anne Babanın İşiten Bir Çocuğu Olmuş Olsalardı Hayatlarında Olacak Değişiklik.....	84
3.16. Seiçlerin Toplumun İşitme Engelli Bireylere Karşı Olan Tutuları Hakkındaki Görüşleri	85
3.17. Seiçlerin Ebeveynlerinin İşiten Bireylerle İletişimleri	88
3.18. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarına İlişkin Farkındalıkları.....	90
3.19. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarından Dolayı Elde Ettikleri Yararlar.....	93
3.20. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarından Dolayı Karşılaştıkları Zorluklar	94
3.21. Seiçlerin Türkiye’deki Sağır Bireylerle İlgili Olarak Mevcut Durum Hakkındaki Düşünceleri	97
3.22. Seiçlerin Sağır Bireylerle İlgili Olarak Geleceğe Yönelik Önerileri	99
3.23. İletişim	101
3.23.1. Sözel dil	101
3.23.2. İşaret dili	101
3.24. Zorluklar.....	102
3.25. Kültür	102
3.26. Tercümanlık.....	102
3.27. Ailede Koruyucu Rol	102
4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	103
4.1. Tartışma	103
4.1.1. Seiçlerin aile yapıları	103

	<u>Sayfa</u>
4.1.2. Sağır ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları	106
4.1.3. Seiçlerin ebeveynleriyle iletişimleri	109
4.1.4. Seiçlerin ebeveynleriyle yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkış yolları	114
4.1.5. Seiçlerin, ebeveynlerinin sağır olmalarından kaynaklanan elde ettikleri yararlar	115
4.1.6. Seiçlerin ailelerinden, toplumdan, idarecilerden ve yasama organından (kanunlar ve yasal düzenlemelerden) beklentileri	117
4.1.7. Sonuç	120
4.2. Öneriler	121
4.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler	121
4.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler	121
4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	122
KAYNAKÇA	123
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. Araştırmaya katılan Seiçlerin özellikleri	39
Tablo 2.2. Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri ve miktarları	41
Tablo 2.3. Görüşme Takvimi	44

1. GİRİŞ

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları hakkındaki görüşlerini araştıran bu çalışmada bazı terimler kullanılmıştır. Bu terimler tezin içeriği bakımından önemlidir. Benzer anlamlar taşıyor görünseler de aslında anlamlarında büyük ve önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple bu terimlerin tanımlarını yapmak gerekli görülmüştür. Bunlar;

CODA: (Children of Deaf Adults) Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocukları için ilk defa 1983'te Amerika Birleşik Devletlerinde kurulmuş ve daha sonra farklı ülkelere yayılmış olan bir organizasyondur (Frank, 2011, s. 6; Wood, 2016, s. 1-12).

Coda: (Children of Deaf Adults) Sağır Yetişkinlerin Çocukları (Frank, 2011, s. 6; Wood, 2016, s. 1-12).

Koda: (Kids of Deaf Adults) Sağır Yetişkinlerin İşiten Çocukları. Sağır ebeveynlerin İşiten Çocukları 18 yaşından küçük olduğu zaman bu terim kullanılabilir (Frank, 2011, s. 7; Wood, 2016, s. 13).

HMFD: (Hearing, Mother Father Deaf) Anne Babası Sağır, İşiten Bireyler. Bazı Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları kendilerini Anne Babası Sağır olarak nitelendirmeyi tercih ederler. Amerikan işaret dilinde “Coda” kelimesi “Anne baba Sağır” kelimeleriyle ifade edilir (Frank, 2011, s. 7).

Seç: Sağır Ebeveynlerin Çocukları (Arık, 2015'ten aktaran Oral, 2015, s. 208)

İşitme Engelli: Hafif dereceden çok ileri dereceye kadar herhangi bir derecedeki işitme özrüne sahip bireylerdir. İşitme engelli bireyler kendi içlerinde işitmeyen bireyler ve ağır işiten bireyler olmak üzere ikiye ayrılır. İşitmeyen bireyler; işitme kaybının cihazlı veya cihazsız sadece işitme yoluyla ana diline ilişkin bilgileri başarılı bir şekilde işlemlemesini büyük ölçüde engellediği bireylerdir. Ağır işiten bireyler; çoğunlukla bir cihaz yardımıyla işitme yoluyla dilsel bilgileri başarılı bir şekilde kullanabilecek ölçüde işitme kalıntısı bulunan bireylerdir (Tüfekçioğlu, 1998, s. 105)

SAÇDER: Sağır Ailelerin Çocukları Derneği'nin kısaltılmasıdır. 2017 yılında Türkiye'deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına yönelik kurulmuş olan ilk ve tek dernektir. Derneğin resmi internet sitesinde Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarından bahsederken “CODA” terimi kullanılmıştır (SAÇDER, 2017).

1.1. İletişim

İnsan sosyal bir varlıktır. Etrafindakilerle iletişime ve etkileşime geçme gereği duymaktadır. Bu iletişim genellikle dil yoluyla gerçekleşir. Dil olmadan bireyin etrafındakilerle ortak bir dünya kurabilmesi söz konusu değildir. Dil yalnızca insanların birbirlerini tanıyıp, anlamalarını sağlayan bir iletişim aracı değil aynı zamanda insanın evreni tanımasını sağlayan bir yoldur. İnsan çevresiyle ancak dil sayesinde iletişim kurarak bir bağ geliştirir. İnsanlar ürettikleri bilgileri dil aracılığıyla birbirlerine ileterek anlamlandırır (Özkan, 2009, s.14).

Bir arada yaşamak için insanlar iletişim kurmak zorundadırlar. Duygu, düşünce ve bilgilerini farklı yollarla başkalarına anlatma ve başkalarının ifade ettiklerini de anlamlandırma sürecine iletişim denir. Bir isteğini, bir sıkıntısını, bir mutluluğunu paylaşmak isteyen her insan iletişime ihtiyaç duymaktadır. İnsanlar en gelişmiş iletişim düzeneği olan dil ile haberleşme gerçekleştirmektedirler (Özkan, 2009, s. 15).

Dil insan ilişkilerini etkiler ve ondan etkilenir. Bu yüzden insan hayatı doğal olarak dile yansır. Her türlü duygu ve düşüncelerini dil aracılığıyla ifade eden insan, dili kendi yaşantısına uydurur. Dil insanın çevresindeki her şeyle bağ kurmasını sağlayan bir araçtır. Bu sebeple dil insan hayatının her anını kapsar denilebilir. Bu sebepten ötürü ise, dil ile insan arasında çok sıkı bir bağ vardır denilebilir. Dildeki anlatım biçimleri incelendiğinde o birey hakkında bir takım bilgiler edinmek mümkündür. Bireyin dili incelendiğinde içinde bulunduğu toplumun kültürel özelliklerine kadar farklı alanlarda çıkarımlarda bulunmak mümkündür (Yalçın ve Şengül, 2007, s. 750; Özkan, 2009, s. 16).

Dil ile sosyal hayat arasında da sıkı bir bağ vardır. Sosyal hayatta olan her şey dile yansır. Sosyal hayatın değişimi ve gelişimi de dili etkilemektedir. Başka bir deyişle; toplumsal süreçlerin dil üzerinde etkisi vardır denilebilir. Türk tarihinin geçtiği safhaları Türk diline yansıyan etkilerinden görmek mümkündür (Yalçın ve Şengül, 2007, s. 751-752; Özkan, 2009, s. 16).

1.2. Toplum

İnsanı diğer varlıklardan farklı kılan en önemli özelliklerden bazıları, insanın düşünebilen, aklını kullanabilen, konuşabilen ve irade sahibi bir varlık olmasıdır. Bu özellikleriyle insan başkalarıyla bir arada yaşayabilme becerisine de sahiptir. İnsan bazı işini kendi başına yapabilmesine rağmen, pek çok ihtiyacını karşılayabilmesi için

başkalarına gereksinim duymaktadır. Yaşamını devam ettirebilmek için başkalarıyla bir arada bulunmak zorundadır. Bu sebeple “toplum” kavramı ortaya çıkar. Toplum “başkalarının varlığı” düşüncesiyle biçimlenir (Ertekin vd., 2014, s. 77). Toplum kendini tehlikelerden koruyarak hayatını devam ettiren, ihtiyaçlarını gidermek amacıyla işbirliği yapan, karşılıklı etkileşim ve iletişimde bulunan bir birlikteliktir. Toplum insanların gelişigüzel bir arada bulunması değildir. Örgütlü bir birlikteliktir. Belirli bir amacı veya eylemi gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş bir bütünlüktür (Ertekin vd., 2014, s. 18).

Başka bir deyişle belirli bir fiziksel yerleşim yerine ve ortak yaşam kurallarına sahip olan ve bu kuralların uygulanmasıyla kendisini sürdürebilen insan topluluğuna toplum denir. Bu genel tanımın yanında bilim insanları toplumu farklı şekillerde tanımlamışlardır. Sosyokültürel bir olgu olarak değerlendirildiğinde toplum; belirli değer ve kuralları olan ve birbirleriyle ilişkilerinde bu değer ve kuralları kullanan bilinçli kişiler topluluğudur (Güven, 1999, s. 5). Toplumun öz yeterliliği olan kurumsal bir sistem olma özelliğine vurgu yapan toplumbilimciler ise toplumu şu şekilde tanımlamıştır: Toplum; varlığını belirli bir fiziksel mekanda uzun süre kendi kendine devam ettiren ve belirli bir yaşayış şekline sahip insanlar topluluğudur (Güven, 1999, s. 6).

Toplum içerisinde insanların yaşamları gelişigüzel bir şekilde devam etmez. Tutum ve davranışların pek çoğu önceden yapılanmıştır; başka bir deyişle düzenli ve sürekli tekrar etmek üzere kurulmuştur (Giddens, 2008’den aktaran Şavran, 2013, s. 6) Toplumun sürekliliğini sağlayan değerlerin korunması toplumsal düzeni sağlar. Toplumsal düzen beş farklı kurumla düzenlenir. Bunlar: Aile, Siyasal Kurumlar, Din Kurumu, Ekonomi Kurumu ve Eğitimidir (Özkalp, 2009, s. 13).

Aile bütün diğer toplumsal kurumlar içerisinde en eski ve en temel kurumlardan birisidir. Bütün toplumları gözlemlediğimizde bireyin bir aile grubunun içerisinde doğup büyüdüğünü görmekteyiz. Toplum aile üyelerinin birbirlerine karşı farklı mesuliyetlerinin bulunduğunu söylemektedir. Örneğin ebeveynler çocukları bağımsız olabilecek yaşa gelene kadar onların okula gönderilmeleriyle ve eğitimleriyle sorumludurlar. Çocukların ise bağımsız olabilecekleri yaşa gelene kadar ebeveynleri tarafından konulan kurallara uymaları ve ebeveynlerinin beklentilerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu sorumluluklar ve beklentiler ailenin yapısını inşa etmektedir (Kornblum ve Smith, 2008’den aktaran Şavran, 2013).

1.3. Aile

Aile biyolojik ve yasal bağlarla bir arada bulunan toplumsal bir birimdir (Topses, 2008, s. 43). Toplumun sosyal ve kültürel gelişimini etkileyen ve bundan etkilenen aile kurumu; aile bireyleri arasındaki ilişkiler sistemidir (Aktaş, 2011, s. 34). Farklı bir tanımda ise; Aile biyolojik ilişkiler sonucu ortaya çıkan, toplumdaki maddi, manevi zenginlikleri nesilden nesile aktaran biyolojik, psikolojik, kültürel ve toplumsal bir birimdir (Önal, 1990'dan aktaran Aktaş, 2011, s. 35).

Aile kurumu hemen her toplumda farklı bir şekilde varlığını sürdürmesine rağmen bu kurumunun bazı değişmez özelliklere ve fonksiyonlara sahip olduğu söylenebilir (Özkalp, 2009, s.121). Aile kurumu her iki bireyin toplumsal olarak onaylanmış birlikteliğiyle gerçekleşir. Ailede öz evlatlar olabileceği gibi evlat edinilmiş çocuklar da olabilmektedir. Ailenin çeşitli birey ya da bireyleri ekonomik anlamda çalışır ve kazanılan para aile bireylerinin ihtiyaçlarına göre harcanır (Haralambos, 1980, s. 326).

Farklı toplumlarda aile kurumu incelenmiş ve ailenin evrensel bir kurum olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Haralambos, 1980, s. 325). Bir toplumda ailenin yapısının öneminden bahsetmek ve ailenin evrensel bir kurum olduğunu söylemek birbirinden farklıdır. Aile kavramının tüm toplumlarda var olması ailenin evrenselliği düşüncesiyle açıklanabilmektedir (Karkıner, 2013, s. 128). Fakat ailenin evrenselliği bütün toplumlarda aynı aile yapılarının bulunduğunu göstermez. Her toplumun kendine has bir aile yapısı vardır. Bu sebeple aile kurumunu tanımlamak oldukça zordur. Aile üyelerinin çocukların yetişmesi ve korunması konusunda birtakım sorumlulukları vardır (Özkalp, 2009, s.122).

Ailenin toplumsal işlevlerini yerine getirebilmesi için sağlıklı bir yapısının olması ve sağlıklı bir aile yapısı için aile üyelerinin psikolojik, sosyolojik, fiziksel ve zihinsel anlamda gelişimi besleyecek ortamın sağlanması gereklidir. Ebeveynlerin çocukların gelişimlerinde büyük etkileri vardır. Doğumla başlayan hayat koşulları ve ilişki biçimleri çocukları etkiler. Aile içindeki ilişkiler çocuğun diğer kişilerle olan ilişkilerini, okuldaki başarılarını ve çocukların ileride kendi çocuklarını yetiştirme tarzlarını bile etkilemektedir (Doğan vd., 2014, s.73).

Ailenin yapısı, ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkileri çocuğun kişilik gelişiminde etkilidir (Topses, 2008, s. 79). Aile içinde çocukların kişilik gelişimleri, ebeveynlerinin onlara karşı tutum ve davranışlarıyla yakından ilişkilidir.

Ayrıca ailedeki çocuğun sosyalleşme sürecinde belirleyici etken ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkilerin ne yönde geliştiğidir (Baumrind, 1966'dan aktaran Topses, 2008, s. 80).

1.3.1. Ailede çocuk

Çocuklar küçük yaştan itibaren aile bireylerinin ilişkilerini gözlemleyerek büyürler. Çocuklar; anlaşma, uzlaşma ve işbirliği gibi insan ilişkilerinin temelini oluşturan pek çok nitelikleri aile içerisinde edinirler. Aynı zamanda anlaşmazlık, çekişme çatışma gibi olumsuz tutum ve davranışları da evde öğrenirler. Çocuklar evde aile içerisinde gösterilen bütün bu davranışları gözlemleyip, değerlendirerek farklı tepkiler ve davranışlar sergilerler (Ertekin vd., 2014, s. 79).

Çocuk gelişimi farklı bireysel ve çevresel etkenlerden etkilenir. Ailenin çocuğa sunduğu fiziksel, sosyal ve duygusal ortamlar, içinde bulunulan toplumun kültürel özellikleri çocuk gelişimini etkiler. Fakat ailenin kendisi çocuk gelişimini etkileyen en temel ve en önemli etkidir. Çünkü çocuk ilk eğitimini ailesinden alır (Yıldırım vd., 2015, s. 135). Ailenin çocuk yetiştirmeyle ilgili farklı söylemleri olabilir. Örneğin “Çocuk kendi kendine büyür” ifadesi ailenin çocuk gelişimi sürecinde fazla katkısının olmadığını gösterir. “Çocuk büyütülür” ifadesi ailenin çocuk gelişiminde aktif rol aldığını ifade eder (Yıldırım vd., 2015, s. 136). Bu noktada çocuk gelişimini açıklayan üç temel yaklaşım vardır. Bunlar: a) Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen Ekolojik Sistem Yaklaşımı, b) Arnold Sameroff'un geliştirdiği Karşılıklı Etkileşim Kuramı c) Michael Guralnick'in geliştirdiği Gelişimsel Sistemler Yaklaşımıdır (Yıldırım vd., 2015, s. 136-139).

- a) *Ekolojik Sistem Yaklaşımı*: 2. Dünya savaşının ardından yaşanan ekonomik, psikolojik ve toplumsal sorunların bireylerin üzerindeki etkilerinin büyük önem taşıdığı görülmüştür. Bununla birlikte insan davranışının çevresi içerisinde şekillendiği ve çevresinden bağımsız bir değerlendirme yapmanın mümkün olmadığını savunan Ekolojik sistem yaklaşımının temelleri atılmıştır (Danış, 2006, s.46). Ekolojik Sistem Yaklaşımına göre insan davranışı birey ile bireyin etkileşime girdiği sosyal çevresi arasında geçen karşılıklı etkileşimin bir sonucudur. Çocuğun gelişimini doğrudan ve dolaylı etkileyen mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistem vardır (Bronfenbrenner, 1994, s. 39). Mikrosistemde çocuğu doğrudan ve en çok etkileyen ailesi vardır. Bu sistemin güçlü ve destekleyici olması çocuk gelişimi için çok önemlidir (Doğan vd., 2014, s.19). Mezosistemde çocuğun okulu, öğretmenleri ve sınıf arkadaşları yer alır.

Aile ve okul arasında olumlu ilişkilerin geliştirilmesi ve çocuğun evde ve okulda iki yönlü desteklenmesi çocuk gelişimi için önemlidir (Bronfenbrenner, 1994, s. 40). Ekzosistemde çocuğun zaman zaman ilişkiye girdiği uzak akrabalar, ailenin arkadaşları, sosyal hizmetler yer almaktadır (Doğan vd., 2014, s. 20). Makrosistem diğer sistemleri kapsar. O toplumun tarihini, kültürünü, devlet politikalarını, hukuk kurallarını ve medyayı içine alır. Makrosistemde yapılan değişiklikler mikrosistemi ve dolaylı olarak çocuk gelişimini etkiler (Bronfenbrenner, 1994, s. 40).

b) *Karşılıklı Etkileşim Kuramı*: Bu kuram gelişime bütünsel açıdan bakar. Bu kurama göre çocuğun gelişimini etkileyen ortamlar bulunmaktadır. Bunlar: kültürel ortamlar, aile ortamları ve ailenin bireysel ortamlarıdır. Kültürel ortamlar; eğitim, din, inanç ve sosyal çevreyi içerir. Aile ortamları; ailenin çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumlarını, iletişim şekillerini ve problem çözme becerilerini temsil eder. Ailenin bireysel ortamları; bireylerin kendi çocukluklarında aileleriyle yaşadıkları deneyimleri içerir (Bornstein, 2009, s. 144; Sameroff, 2009, s. 4-20).

c) *Gelişimsel Sistemler Yaklaşımı*: Gelişimsel Sistemler Yaklaşımına göre ailenin çocuk gelişimi üzerinde çok büyük etkisi vardır. Ailenin ilişki yapısı üç farklı etkenden etkilenmektedir. Bunlar; aile-çocuk ilişkisinin kalitesi, aile liderliğinde sağlanan çocuk deneyimleri ve ailenin çocuğa sunduğu sağlık ve güvenlik koşullarıdır (Guralnick, 2001, s. 5). Bu modele göre aile çocuk ilişkisinin en kaliteli olduğu durumlarda karşılıklı sevgi vardır. Aile bireyleri duygusal açıdan sıcak ve samimi etkileşimlerde bulunurlar. Çocuk aile rutinlerine aktif olarak katılım sağlar. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli etkinlikler düzenlenir (Guralnick, 2001, s. 5). Çocuklar için uygun fiziksel ve psikolojik ortamlar sağlanır. Çocuklara her türlü tehlikelerden emin olabilecekleri ortamlar sağlanır. Bunların hepsi çocuk gelişimi için önemlidir. Bazı ailevi özellikler aile içi ilişkileri etkiler. Bunlar ailedeki her bir bireyin sahip olduğu akıl sağlığı, bilişsel becerisi, çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum ve uygulamalar, ailenin sahip olduğu maddi imkanlar, ebeveynlerin evlilik ilişkisi gibi özelliklerdir. Bu özellikler ailenin çocuğa sağladığı ilişki yapısını ve dolayısıyla da çocuk gelişimini etkilemektedir (Guralnick, 2001, s. 7).

Yukarıdaki 3 yaklaşım incelediğinde, her bir kuramın çocuk gelişiminin farklı bir noktası üzerinde durduğu görülmektedir. Fakat genel olarak hepsi çocuk gelişiminde ailenin çok büyük etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Çocuklar aile bireyleri hakkında ve genel anlamda aile olma terimi hakkında bir şema geliştirirler. Örneğin çocuklar babalarıyla konuşurlar ve bir babanın nasıl olduğu ile ilgili bir şema geliştirirler. Bu şema “baba” hakkında bir bilgi birikimidir. Baba çocuk arasındaki iletişim ve ilişki geliştikçe baba hakkında daha çok bilgi toplanır ve şema daha da genişler. Çocukların bilişsel olgunluklarının gelişmesiyle şema daha detaylı, organize ve soyut bir hal alır (Cairns, 1986, s. 6-12; Sameroff, 2009, s. 24- 25).

Bazı durumlarda çocuklar için kardeşleri sosyalleşmede ebeveynlerinden daha etkilidirler. Büyük kardeşler küçük kardeşlere öğretirler. Çocuğun yaşına yakın birisi onun problemlerini daha iyi anlar ve onunla ebeveynlerinden daha etkili iletişim kurabilir. Büyük kardeşler küçükleri kimlik problemleri, cinsel davranışlar ve fiziksel görünüm gibi konularda da eğitebilirler (Santrock ve Bartlett, 1986, s. 303).

Sosyalleşme; sadece ebeveynlerin çocuklarına olgun varlıklar şekline sokmaları süreci olarak görülmemelidir. Çocukların ebeveynlerinden ve çevrelerinden diğer bireylerden ayrı sosyal olgunluk oluşturdıkları da düşünülmemelidir. Modern bakış çocuğun sosyalleşmesini değiştirmekte olan bir çocuğun değiştirmekte olan bir sosyal çevre ile aralarındaki alışveriş olarak görmektedir (Santrock ve Bartlett, 1986, s. 287). Ebeveynler çocukların yaşlarına yetenek ve ihtiyaçlarına göre farklı tutumlar sergilemektedirler. Doğal olarak anne babalar 3 aylık bebeklerine ve 3 yaşındaki çocuklarına farklı davranırlar. Başarılı bir ebeveyn olmak çocuğun gelişimi ile değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmektir. Aile gelişimi sadece sosyal bir çevrede meydana gelmez. Pek çok önemli sosyo-kültürel ve tarihi etmen ailedeki çocuğun gelişimini de etkiler. Ayrıca yaşlıların uzun ömürlü olmaları ve ailedeki rolleri, ailelerin kırsal kentsel eğilimleri, televizyon ve genel bir tatminsizlik mutsuzluk duyguları da aileyi etkileyen önemli kültürel öğelerdendir (Cairns, 1986, s. 6-12).

Tamamı İşiten bir ailede çocuk gelişimi yukarıda özetlemeye çalışıldığı şekilde gerçekleşmektedir. Farklı aile ortamlarında çocuk gelişimi nasıl olmaktadır? Örneğin farklı bir kültüre ve dile sahip olduğunu düşünen Sağır bireylerin çocukları için durum nasıldır?

1.4. Sağırılık

Günümüzde araştırmacılar işitmeyen insanları tanımlamak için farklı terminolojiler kullanmaktadırlar. Sağır, işitme engelli, işitme özürü, işitme kayıplı bireyler, özel gereksinimli bireyler gibi farklı sıfatların kullanımı, konuşmacının “işitmeme” durumuna karşı olan yaklaşımını göstermektedir.

Sağır ve engelli kelimelerinin anlamını bilmek, bu terimlerin kimleri içerdiğinin fark edilmesine yardımcı olur. Günlük konuşmalarımızda bir kişiye “sağır” dediğimiz zaman, ona farklı manalar yüklemişiz anlamına gelmektedir. Bu manalardan bir tanesi; sağır kişinin beş duyu organından bir tanesi yok demektir. Diğer bir mana; bu kişinin elinde olmayan sebeplerden dolayı seçeneklerinin kısıtlandığıdır (Lane, 2007 s. 282).

Bu yüzden uzmanlar işitme kayıplı bireyleri işitme engelli olarak nitelendirirler. Bu engelin farklı cihazlarla ve eğitimle düzeltilmesi gereken bir rahatsızlık olduğunu düşünürler ve bu durumun tedavisi için ve problemin çözülüp, sorunun giderilmesi için harekete geçerler (Lane, 2007 s. 277).

Farklı bir bakış açısına göre ise işitme kayıplı bireyler Sağır bireyler olarak nitelendirilir. Bu bireylerin kendi çevrelerinde değerlendirilmesi gereken sosyal bir grup olduğu düşünülür. Bu bakış açısına göre Sağırlık göz rengi veya kan grubu gibi kişinin bir sıfatıdır ve kişiye kazanımlar getirmektedir (Lane, 2007 s. 277). Pek çok Sağır birey bu görüşe sahiptir ve toplumun kendisini engelli veya özürlü olarak nitelendirmesinin aksine kendilerini farklı bir dile kültüre sahip bir topluluk olarak görürler (Padden ve Humphries, 2005, s. 656).

Bazı uzmanlar sağırlığı “en büyük engel” olarak nitelendirilmiştir (Balkany, Hodges, Goodman, 1996’dan aktaran Lane, 2007, s. 279). Sağırları günlük hayatlarında ve eğitimlerinde en masraflı grup olarak tanımlamış ve koklear implant ameliyatını bu insanlar için vazgeçilmez görmüşlerdir.

Lane (2007, s. 282) bu normalleşme ameliyatının amacının bireysel farklılıkları azaltmak olduğunu ve böyle bir durumda işaret dilinin gücünden ve güzelliğinden bahsedilemeyeceğini söylemiş, Sağır bireylerin görsel algı ve bilişte diğer insanlardan daha başarılı olduklarına vurgu yapmıştır. Bu durumda sorulması gereken soru şudur: Sağırlık farklı bir dil ve kültür kazanımı olarak mı görülmelidir yoksa bir kayıp olarak mı görülmelidir? İşitme kayıplı bireyler hakkında objektif bilgi toplamak ve değerlendirme yapabilmek için onların kendi dil ve kültürlerine bakılarak, kendi toplumları içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

1.5. Sağır Toplumu ve Sağır Kültürü

Sağır kültürünü İşiten kültürden ayıran en önemli etmenlerden bir tanesi de “bireysellik duygusu” ve “toplumsallık duygusudur”. Bu terimler şu şekilde açıklanabilir; bireysellik duygusu genellikle batıya özgüdür ve kültürün etkili bir şekilde devamı için kaçınılmaz bir etmen değildir. Toplumsallık duygusu daha çok ahlaki bir bakış açısını yansıtır ve Sağır toplumunu daha iyi yansıtmaktadır. Bireysellik duygusu bireysel olarak dünyaya bakış açısını benimser ve Sağır toplumunun kolektif duygusuyla çatışmaktadır. Sağır dünyasının üyeleri birbirlerine karşı büyük bir bağlılık hissederler ve toplum olarak birbirlerinin kimlik ve yaşayışlarını geliştirmek için

birbirlerine yardımcı olurlar (Filer ve Filer, 2000, 40). Sağır dünyasında çok önemli görülen etmenlerden biri Sağır kültürüne olan sadakattir (Filer ve Filer, 2000, s. 39).

Sağır toplumunun üyeleri ileri derecede işitme kaybına sahip bireylerden, Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına kadar çok geniş bir aralıktadır. Fakat bazı işitme kayıplı bireyler kendilerini İşiten toplumuna ait hissederler. Sözel-işitsel programlarda eğitilmiş ve işaret dilini hiç öğrenememiş olan bu bireyler kendilerini Sağır toplumunun bir üyesi olarak görmezler. Ayrıca sonradan işitmesini kaybetmiş ve o zamana kadar da İşiten toplumda yetişmiş bireyler de genellikle Sağır toplumunun üyeleri olarak görülmezler (Singleton ve Tittle, 2000, s. 228). Bu yüzden Sağır toplumuna aidiyet kişinin odyogram sonuçlarıyla ilgili değildir, işaret dilini kullanmasıyla ve Sağır kültürüne ait hissetmesiyle ilgilidir denilebilir (Singleton & Tittle, 2000, s. 228).

1.5.1. İşaret dili

İşaret dili; işitme engellilerin aralarında iletişim kurmak amacıyla parmak, el, kol hareketleri ve yüz mimiklerini kullanarak oluşturduğu bir iletişim aracıdır (Akalin, 2013, s. 1496). İşaret dili Sağır bireylerin iletişim aracı olarak kullandıkları ana dilleridir. İşaret dili sınırlı sözcük dağarcığına sahip ilkel mimik ve hareketlerden oluşmaz. Dilin tüm bileşenlerine sahiptir ve doğal bir dildir (Demir, 2010, s. 1).

İşaret dili azınlık bir grup tarafından kullanılan bir dil olmakla birlikte şunu belirtmekte fayda vardır; işaret dili sözel dilden gramer olarak bağımsız, tam donanımlı doğal bir dildir. Pek çok kişi işaret dilinde her bir hareketin bir ifadeyi tanımladığını düşünmektedir, fakat bu doğru değildir. Sözel dillerde bazı kelimelerin eş anlamlılarının olduğu gibi işaret dillerinde de bulunmaktadır (Demir, 2010, s. 2).

Dil standartlaştırılması dil planlamasının temel hedeflerinden bir tanesidir (Adam, 2015, s. 433). Bir dilin standartlaştırılması sözlüğün, dilin tüm bileşenlerinin ve yeniliklerin yayınlanmasını içerir (Adam, 2015, s. 433). Standartlaştırılma çalışmasının başarılı olabilmesi için geçerli bir normu kabul etmesi gerekmektedir. Örneğin sözel diller için standart form genellikle belirli bir grubun kullandığı formdur. Standartlaştırılmış form modern ve resmi olarak kabul edilir, diğer formlar gayri resmi sayılmaktadır. İşaret dillerinin standartlaştırılması için sözlük yayınlanır. Ana dili işaret dili olan çok az işaretçi bu standart işaret dili formunu kullanır. İşaret dilini ikinci dil olarak öğrenen bireyler sözlükten aldıkları bu standart işaret dili formu ile tercümanlık

yaparlar ve Sağır bireyler ile iletişime geçerler. Böylece işaret diline standart formun etkisi olmuş olur (Adam, 2015, s. 435).

İşaret dili her ülkede farklıdır. Farklı ülkelerde farklı sözlü dillerin kullanıldığı gibi, işaret dili de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bir ülkenin işaret dilini öğrenen bir birey farklı ülkelerdeki işitme engellilerle iletişim kuramaz çünkü her toplumun işaret dili, o ülkenin sözlü dilinden etkilenecek gelişmiştir ve doğal olarak diğer işaret dillerinden de farklılık göstermektedir. Bir ülke içerisinde bile kendine has yörelerinin farklı işaretleri vardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan İşaret dili (*American Sign Language, ASL*), İngiltere'de İngiliz İşaret Dili (*British Sign Language, BSL*), Fransa'da Fransız İşaret Dili (*Langue des Signes Française, LSF*), Almanya'da Alman İşaret Dili (*Deutsche Gebärdensprache, DGS*) kullanılmaktadır. Türkiye'deki Sağır bireyler arasında ise Türk İşaret Dili (TİD) kullanılmaktadır (Akılın, 2013, s. 1496).

1.5.1.1. Türk işaret dili

Türk İşaret dili (TİD) Türkiye'de bazı Sağır bireyler arasında ana dil olarak kullanılan bir iletişim aracıdır. Türk işaret dilinin tarihine bakıldığında Osmanlı saraylarında Türk İşaret Dilinin kullanıldığı görülmektedir. Dilsizlerin padişahla ve devlet erkânlarıyla özel işaretlerle anlaştıkları bilinmektedir (Demir, 2010, s. 2).

İşaret dilinin Osmanlı devletinde 1583 yılında gelişmiş olduğu tespit edilmiştir. 17. Yüzyılın ilk yarısında işaret diliyle sadece basit, gündelik konuşmaların yapılmadığı, aynı zamanda masalların, öykülerin, dini ve ahlaki meselelerin de anlatılabildiği karmaşık bir iletişim sisteminin olduğu belirtilmiştir (Demir, 2010, s. 3).

İstanbul'daki Dilsizler Mektebinde 1924 yılında verilen işaret dili eğitimi eleştirilmiş ve işitme engellilerin konuşmaya yönelik eğitim almaları gerektiği savunulmuştur. Bu yüzden 1953 yılında "sağır-dilsiz" okullarında işaret diliyle eğitim yasaklanmıştır. Ancak işaret dili eğitimleri farklı ülkelerde gelişmeye ve yaygınlaşmaya devam etmiştir. Dünyada 1970'li yılların sonlarına doğru sözel eğitimin yanında işaret diliyle eğitimlere tekrar dönmeye başlanmıştır (Akılın, 2013, s. 1499). Bu gelişmeler üzerine uzun yıllar ihmal edilen Türk İşaret Dili de yeniden araştırılmaya başlanmış ve Türk İşaret Dili eğitimlerinin sadece işitme engellilere değil aynı zamanda hiçbir engeli bulunmayan bireylere de öğretilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. İlk defa işitme

engellilerin eğitim ve iletişimlerinin sağlanması amacıyla 2005 yılında Türk Dil Kurumu Başkanlığı aracılığıyla Türk İşaret dilinin oluşturulmasına ilişkin ciddi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Devlet tarafından projelendirilmiş ve bütçelendirilmiş olan bu çalışmalar, 2012 yılında meyvesini vermeye başlamış ve Türk İşaret Dili Sözlüğü olarak sanal ortamlarda kullanıma sunulmuştur (Akalin, 2013, s. 1501).

İşaret dili; Sağır toplumuna aidiyet için gerekli görülen en temel esaslardan biridir. İşaret dili bilmeyen işitme engelliler Sağır kültürüne ait ve Sağır toplumu içerisinde olarak düşünülmemektedirler. Fakat aynı ev içerisinde ebeveynleriyle işaret diliyle iletişim kuran ve Sağır kültürüne aşina olan Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır toplumunun üyesi olarak görülebilmektedirler (Humphries, 2017, s. 36 vd). Kendileri İşiten olmasına rağmen Sağır kültürünü bilen ve Sağır toplumunun üyesi olarak görülebilen Sağır Ebeveynlerin Çocukları kimlerdir ve özellikleri nelerdir?

1.5.2. Seiçler

Sağır ebeveynlerin çocuklarından bahsederken farklı terminolojiler kullanılmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı Coda kelimesidir. Coda kelimesi *Children Of Deaf Adults* (Sağır Yetişkinlerin Çocukları) ifadesinin kısaltmasıdır (CODA International, 2010; SAÇDER, 2017). Coda olarak yazılan ve Türkçede “Koda” şeklinde okunan bu terim aynı zamanda “Koda” şeklinde de yazılabilmektedir. Coda kelimesi *Kids Of Deaf Adults* (Sağır Yetişkinlerin Çocukları) kelimelerinin kısaltması olup, Coda’dan farklı olarak genellikle 18 yaşından küçük olan Sağır Ebeveynlerin Çocuklarına hitap etmektedir (CODA International, 2010; SAÇDER, 2017). Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları için Amerika Birleşik Devletleri’nde düzenlenen çeşitli organizasyonlar vardır. Sadece “Coda”ların katılabildiği bu organizasyonlara CODA denilmekte ve “Coda” kısaltmasından farklı olarak bütün harfleri büyük yazılmaktadır.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının her birinin farklı özelliklere sahip olduklarına ve birbirleriyle tek ortak yönlerinin Sağır ebeveynlere sahip olmalarına vurgu yapan araştırmacılar bu bireylere hitap etmek için İngilizcede HMFD (Hearing Mother Father Deaf) kullanmayı tercih ederler (Thuman, 2011, s. 658). HMFD Türkçede ABSİ (Anne Babası Sağır, İşiten) şeklinde yazılabilir. Ancak bu terim çok fazla kullanılmamaktadır.

Türkiye’de Sağır ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili çalışmalar yapan Kemaloğlu (2015, s. 5) “Coda” kelimesi yerine “Seç” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Fakat Kemaloğlu Seç (Sağır Ebeveynlerin Çocukları) terimiyle Sağır ebeveynlerin İşiten ve Sağır tüm çocuklarına hitap etmiştir. Coda (Children of Deaf Adults) kelimesinin açılımında da Sağır yetişkinlerin çocukları deniliyor olsa da, bu kelimeyle sadece Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları kastedilmektedir. Türkiye’de de bu bireylere Koda denilmektedir. Bu araştırmaya katılan pek çok katılımcı da kendisini “Koda” olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan hiç birisinin kendisini Seç (Sağır Ebeveynlerin Çocukları) olarak tanımladığı görülmemiştir. Bununla birlikte Türkçe okunuşu ve yazılışı bakımından zor kavranılmasına yol açmaması amacıyla bu araştırmada “Seiç” (Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocukları) terimi kullanılacaktır.

Seiçler işitebilen bireyler olmalarına rağmen ebeveynleriyle ortak kültür ve değerleri paylaşımlarından dolayı kendilerini İşiten kültür ve Sağır kültürü arasındaki sınırda hissetmektedirler (Hoffmeister, 2007 s. 190). Bazı Seiçler ise odyolojik olarak işiten olmalarına rağmen kültürel olarak Sağır toplumuna ait hissettikleri için “işiten” olarak etiketlenmek istemezler (Frank, 2011, s. 19).

1.5.2.1. Seiçlerin deneyimleri

Seiçlerin Sağır toplumundaki yerleri şu şekilde açıklanmaktadır; “Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları potansiyel olarak Sağır ebeveynlerinin dil ve kültürünü paylaştıkları için iki dilli ve iki kültürlü olarak düşünülür. Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır kültürünün bir parçasıdır” (Singleton & Tittle, 2000, s. 222). Sağır toplumunda yetişmiş ve Sağır kültürüne sahip oldukları düşünülen Seiçlerin Sağır ve İşiten dünyaları arasında köprü görevi yaptıkları düşünülür (Filer ve Filer, 2000, s. 39). İki kültürlü ve iki dilli yetişen Seiçler Sağır ve İşiten dünyaları arasında bir köprü olurlar. Bazı durumlarda çevirmenlik yaparak bazı durumlarda konuşmacı olarak bu köprüyü kurarak İşiten kültürünü ebeveynlerine açıklarlar (Hoffmeister, 2007, s. 203). Seiçler ebeveynlerine İşitenlerin dünyasını anlatırlar. İşiten bireylerin söylediklerini ebeveynlerine çevirirler. Çevirinin bağlamı ve kelimeleri uygunsa çeviri sayesinde çocuk ve ebeveynleri arası olumlu bir ilişki gelişir ve ayrıca çocuğun olgunluğuna bağımsızlığına katkı sağlar. Fakat çeviri konusu çocuk için uygun değilse, bu durum çocuğa yüklenmiş ek bir yük olur ve “ebeveynlik yapan” bir çocuk sıfatına bürünür

(Filer ve Filer, 2000, s. 40). Seiçlerin Sağır ve İşiten toplumları arasında kendilerine yer ararlarken çoğunlukla kimlik karmaşası yaşadıkları düşünülür (Singleton ve Tittle, 2000, s. 222).

Seiçlerin ebeveynlerine karşı koruma içgüdüsü geliştirdikleri öne sürülmektedir (Filer ve Filer, 2000, s. 39). Bazı durumlarda İşiten çocukların her açıklamalarını ebeveynlerine çevirmemeleri, bazen tehlike uyarı seslerini söylemeleri ve bazen de ebeveynlerinin her söylediklerini İşitenlere çevirmemeleri bu koruma duygusundan kaynaklanmaktadır. Seiçlerin ebeveynlerine karşı hissettikleri koruma duygusunu Schein (1989'dan aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 39) “onlara yardım etme” (*helping out*), Preston (1994'dan aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 39) “aile sorumluluğu” (*family responsibility*), Lane ve arkadaşları (1996'dan aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 39) “arabuluculuk” (*mediating*) ve Buchino (1990, s. 211) ise “rol değişimi” (*role reversal*) olarak nitelendirmektedir (Filer ve Filer, 2000, s. 39).

CODA organizasyonunun verdiği bilgilere göre Seiçlerin %60ı bir şekilde Sağır toplumuyla veya bireyleriyle ilişkili bir işte çalışmaktadırlar. Bu da pek çok Seiçin Sağır toplumuyla yaşam boyu bir bağının olduğunu göstermektedir (Filer ve Filer, 2000, s. 40).

Seiçler iletişim, ebeveynleri için çeviri yapmak, kimlik, kötü etiketlenme, aidiyet, ebeveynlik sorumlulukları gibi farklı bazı konularda problemler yaşarlar (Frank, 2014, s. 6) Seiçler kimlik gelişimlerini olumsuz etkileyen problemler yaşayabilmektedirler. Ebeveynleriyle sınırlı iletişim kurmak, ebeveyn-çocuk arasındaki rol karmaşası, istenmeyen ve çok fazla gelen sorumluluklar çocuğun kimlik gelişiminde olumsuz etkilere sebep olabilmektedir (Frank, 2014, s. 9).

Seiçler ilkokula başlayana kadar ebeveynleri onların iki kültürlü ve iki dilli olduklarının genelde farkında olmazlar (Frank, 2011, s. 20). Bazı Seiçler evde işaret dili kullandıkları için kendilerinin de ebeveynleri gibi Sağır olduklarını düşünürler. Fakat okula başladıklarında herkes konuştuğu için bu çocuklar ebeveynleri gibi Sağır olmadıklarını fark ederler. Yaşadıklarının İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarınınkinden farklı olduğunu anlamaya da başlarlar (Frank, 2014, s. 9).

Sağır bireyler için önemli olduğu kadar Seiçler için de göz ilişkisi çok önemlidir. Pek çok Seiç görsel zekaya sahiptir ve bu yüzden derslerin sadece sözel yöntemle anlatılıp çok fazla görselin kullanılmaması Seiçler için bir dezavantaj oluşturur (Frank, 2013, s. 20). Seiçlerin okuldaki öğretmenler veya farklı durumlarda ebeveynleri için

çeviri yapmak zorunda olmaları onlar için ayrı bir problemdir (Frank, 2013, s. 20). Seiçlerin aynı anda çocuk, çevirmen, öğrenci konumunda olmaları onlarda strese ve duygusal karmaşaya sebep olabilir (Frank, 2013, s. 21).

Bireyin toplumla ilk iletişimi kendi ailesi içinde başladığı için iletişimi sürdürebilme yeteneği oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalarla küçük çocuklara işaret dili öğretiminin çocuktaki alıcı İngilizce kelime bilgisini geliştirdiği belirtilmektedir (Hofman ve Chilla, 2014, s.31). Erken yaşta edindikleri işaret dilleri çocuklardaki iletişim becerisini tetikler (Hofman ve Chilla, 2014, s.31).

Yapılan bazı çalışmalar Seiçlerin dil edinimlerindeki erken safhalara odaklanmıştır. Genellikle işaret dili kullanan ailelerdeki İşiten çocukların işaret dilini edinimleri Sağır çocukların işaret dilini edinimleriyle benzerlik göstermiştir. Fakat Seiçlerin ebeveynleriyle yaşadıkları deneyimlerinin İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının yaşadıklarından ve hatta İşiten ebeveynlerin Sağır çocuklarınınkinden farklı görülmüştür çünkü Seiçler bu diğer gruplardan farklı olarak evde işaret dili kullanırlar. Bahsi geçen çalışmaya katılan pek çok katılımcı ebeveynlerinin sesleri gibi olmaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcıların yazışmalardaki sözleri incelendiğinde sözel İngilizceden farklı bir dilbilgisel düzeni olan işaret dili düzeniyle yazdıkları ve bazı kelimeleri yanlış yazdıkları bildirilmiştir (Buchino, 1993, s. 41).

Diğer iki dilli bireylerde olduğu gibi Seiçler de dinleyiciye göre dil seçimi yaparlar. Bazen Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları ebeveynleriyle iletişime geçerken her iki dili de kullanırlar. Seiçlerin iki model iki dilli olmaları buna izin verir. Bu durum bazen konuşma dilinin de işaret dilinin grameriyle kurulmasına sebep olmaktadır fakat işaret dilinin konuşma İngilizcesinden farklı bir grameri bulunmaktadır (Pizer, 2008, s. 12).

Pek çok sağır ebeveyn, çocuklarının küçük yaşta işaret dilini öğrenmelerinden dolayı sözel dili edinemeyeceklerini veya sözel dili geç edineceklerinden endişe ederler. Bu yüzden çocuklarıyla işaret dilini kullanmaktan özellikle kaçınırlar ve buda çocuklarıyla sağlıklı bir etkileşim yaşayamamalarına sebep olur. Bazı ailelerde büyük İşiten çocuğun işaret dilini akıcı kullanabilmesi sebebiyle diğer küçük İşiten kardeşler işaret dilinde akıcı olmayabilir ve bu durumda benzer şekilde bu çocukların ebeveynleriyle iyi iletişim kuramamalarına sebep olabilir (Pizer, 2008, s. 13).

1.5.2.2. Seiçlerle ilgili yapılan araştırmalar

Seiçlerle ilgili yapılan çalışmalar genellikle Seiçlerin kendilerinin yazmış olduğu (1) nicel çalışmalar, (2) durum araştırmaları ve (3) otobiyografilerdir. Bunların yanı sıra Seiçlerle yapılmış (4) görüşme araştırmaları da bulunmaktadır.

1.5.2.2.1. Nicel çalışmalar

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının aile içerisinde İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarından daha etkili olup olmadığını araştıran nicel bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Rienzi, 1990, s. 401- 408). Sağır ebeveynler ve İşiten bir çocuktan oluşan 8 aile ve tamamı İşiten 8 aile bir aile yemek planı oluştururken video kaydı altına alınmışlardır. Sağır ebeveynleri olan ailenin tamamı İşiten aileyle pek çok aynı özellikleri paylaştıkları fakat bazı çok özel farklılıkların bulunduğu görülmüştür. Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının fikirlerinin aile içerisinde kabul edilme miktarı ve oranı İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının kabul edilen fikirlerinden göze çarpan miktarda çok daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca Sağır babalar ve İşiten babalar arasında da dikkat çeken noktalar olmuştur. Aile Ahenk ve Uyum Değerlendirme leği'ne göre Sağır ebeveynleri olan ailelerin daha uyumlu oldukları tespit edilmiştir. Bu çalışmada Sağır ebeveynleri olan ailelerin daha uyumlu oldukları ve çocuklarının sözlerini daha çok dinledikleri ve daha fazla ihtimam gösterdikleri düşünülmektedir (Rienzi, 1990, s. 401- 408).

Okul ağında ve genç İşiten çocukları olan Sağır ebeveynlerin ihtiyaçlarını ve gl yanlarını tanımlamak amacıyla bir araştırma yapılmıştır (Jones, 1986, s. 1-223). Veri toplama aracı olarak Ebeveynlik Gleri ve İhtiyaçları Envanteri (The Parental Strengths and Needs Inventory/ PSNI) kullanılmıştır. Ayrıca Sağır ebeveynlerle yapılandırılmış görüşmeler de yapılmıştır. lm sonuçları; Sağır ebeveynlerin ocuk yetiştirme hakkında ortalamadan daha fazla bilgi edinmek ihtiyacı hissettikleri tespit edilmiştir. lm sonuçları; İşiten, ergen çocukları olan ebeveynlerin ortalamanın üstünde daha gergin hissettiklerini de göstermiştir. Sağır ebeveynlerin ocuk yetiştirmekle ilgili normal İşiten ebeveynlerle benzer endişelere sahip oldukları, fakat Sağır ebeveyn olmalarından dolayı daha fazla endişe ve kaygı hissettikleri görülmüştür (Jones, 1986, s. 1-223).

Sağır ebeveynleri olan çevirmenler kimler ve profesyonel statülerini nasıl kazanıyorlar isimli bir araştırma gerçekleştirilmiştir (Williamson, 2015, s. 1-147). Ebeveynlerinden biri ya da her ikisi de Sağır olan bireylerin işaret dilini miras olarak edindikleri düşünülür (Compton, 2014'ten aktaran Williamson, 2015, s. 1). Bu bireyler herhangi bir resmi çevirmenlik eğitimi aldıklarında dil karmaşası yaşamaktadırlar. Sağır ebeveyne sahip 751 İşiten tercüman bireyle bir anket çalışması yapılmıştır. İşaret dilini ebeveynlerinden miras olarak edinmiş olan bu bireyler anket sorularına verdikleri cevaplarda işaret dili çevirmenliği yapabilmek için özel bir eğitim ya da kurs aldıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçları sözel-işaret dili çevirmenliği bölümleri için ders programı hazırlanmasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın işaret dilini ebeveynlerinden miras olarak edinmiş olan Sağır ebeveynlerin İşiten tercüman çocuklarının profesyonel olarak işaret dili tercümanlığı yapabilmesine imkân veren programların geliştirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Williamson, 2015, s. 1-147).

Sağır birincil bakıcıların İşiten bebeklerinin bağlanma tarzlarına verdikleri tepkileri araştıran bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Witcraft, 2001, s. 1-30). Sağır birincil bakıcılar temel bir problemten ötürü bebeklerinin ağlamak gibi belirli bağılılık tarzlarına tepki verememektedirler. Bu sebeple İşiten bebeklerin Sağır birincil bakıcıların daha fazla stres ve gerginlik yaşadıkları tahmin edilmektedir. Bu araştırma için 19 katılımcıyla birlikte Stres ve Gerginlik anket çalışması yapılmıştır. Stres ve Gerginlik anket sonuçlarına göre, bu Sağır bireyler kontrol grubundaki İşiten bireylerden daha fazla stres ve gerginlik yaşamaktadırlar. Çalışmanın sonuçları hipotezi destekler biçimde çıkmıştır (Witcraft, 2001, s. 1-30).

Seiçlerle ilgili yapılan nicel çalışmalar incelendiğinde, metodolojik zorluklarla karşılaşıldığı görülmektedir. Pek çok nicel çalışmada bir kontrol grubu yoktur ve bu yüzden İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının da ebeveynleri hakkında benzer duygu ve düşüncelerinin olup olmadığını bilmek zordur. Bu çalışmalarda genellikle ebeveynlerin iletişim modelleri, eğitim seviyeleri ve aile içerisindeki çocuğun yeri hakkında bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bu tarz yapılan çalışmaların çoğunluğu yetişkin Seiçlerle veya Sağır ebeveynlerin kendileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu yüzden Seiçlerdeki olgunluk, çocukken yaşadıkları duygu ve hisleri hatırlayamamalarına sebep olabilmektedir (Buchino, 1993, s. 41).

1.5.2.2.2. Durum çalışmaları

Sağır ebeveynler ve onların İşiten çocuklarıyla ebeveyn-çocuk etkileşim terapisi isimli bir durum çalışması yapılmıştır (Armstrong, David ve Goldberg, 2014, s.115-127). İlgi eksikliği/ hiperaktivite bozukluğu (*Attention deficit/ hyperactivity disorder ADHD*) ve Karşıt Gelme Bozukluğu/ KGB (*oppositional defiant disorder/ ODD*) gibi bozuk davranış problemlerinin görülme sıklık oranı diğer tüm Birleşmiş Devletler çocukları için rapor edilenle benzerlik gösterse bile, Ebeveyn-Çocuk Etkileşim Terapisinin (Parent-Child Interaction Therapy / PCIT) Sağır ebeveynler ve onların İşiten çocukları için faydalı olabileceği düşünülmektedir. İlgi eksikliği/ hiperaktivite bozukluğu veya karşıt gelme bozukluğu olan 2- 7 yaş arası çocuklar için çeşitli davranış terapi yöntemlerinin etkili müdahale yöntemlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Bu durum çalışması, Ebeveyn- Çocuk Etkileşim Terapisinin 7 yaşındaki İşiten çocuklara ve onların Sağır ebeveynlerine uygulanışını incelemektedir. Çalışma için uzman işaret dili tercümanları ve video kayıtları kullanılmıştır. Bu durum çalışmasının bulguları Ebeveyn- Çocuk Etkileşim Terapisinin Sağır bireyler için kullanımının faydalı olduğunu göstermiştir (Armstrong, David ve Goldberg, 2014, s.115- 127).

Toohey (2010, 1-26) Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının fonolojik gelişimlerini inceleyen akademik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmayla doğal işitsel çevrenin fonolojik gelişim üzerindeki etkisinin önemine vurgu yapmak amaçlanmıştır. Bu çalışma Sağır ebeveynlerin İşiten 3 çocuklarının doğal işitsel ortamda yaşayan çocuklara göre hece yapısında, fonolojik işlemlerde daha fazla yanlışlar yaptıklarını araştırmaktadır. Başka bir deyişle; bu araştırmada Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının konuşmada normal çevrede yaşayan çocukların gösterdikleri özellikleri mi yoksa fonolojik gecikme ve bozukluk veya artikülasyon bozukluğu yaşayan çocukların gösterdikleri özellikleri mi gösterdikleri sorgulanmaktadır. 3 çocuğun fonolojik gelişimi incelendikten sonra, Seiçlerin fonolojik dil gelişimlerinde içinde bulundukları ortamın olumsuz bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (Toohey, 2010, s. 1-26).

Sağır yetişkinlerin İşiten bir çocuğunun tesadüfi kelime öğrenimi isimli akademik bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Brackenbury, Ryan ve Messenheimer, 2005, s. 76-93). Doğrudan eğitim almadan veya bu dile maruz kalmadan çocukların yeni kelimeleri tesadüfi bir şekilde nasıl öğrendikleri belli değildir. Bu çalışma anadil olarak Amerikan İşaret Dili ve konuşma İngilizcesi öğrenen Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının tesadüfi kelime öğrenme kapasitelerini incelemektedir. 16- 20 aylık çocukların konuşma

İngilizcesine %20 daha az maruz kalmalarına rağmen, başka iki dilli akranlarıyla benzer şekilde her iki dilde de ifade edici dil özellikleri sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca bulgular iki dilli çocukların tesadüfi kelime öğrenme gelişimlerinin de Amerikan İşaret dilinde ve konuşma İngilizcesinde benzer yoldan gittiklerini göstermektedir (Brackenbury, Ryan ve Messenheimer, 2005, s. 76-93).

Yapılan durum çalışması araştırmalarının çoğu hastaları Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları olan psikiyatristler tarafından yazılmıştır (Buchino, 1993, s. 40). Her bir hasta genellikle ebeveyn- çocuk etkileşiminde yaşadıkları zorluklardan ötürü yardım aramaktadır. Tüm terapistler Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının üzerine yüklenen sorumluluğu, utanma, suçlanma ve sinirlilik durumlarını tartışmaktadırlar. Ayrıca Sağır ebeveynlerine tercümanlık yapmak zorunda hissetmelerinden dolayı onlara karşı hissettikleri bağımlılık duygularından da bahsetmektedirler (Buchino, 1993, s. 40).

1.5.2.2.3. Otobiyografik çalışmalar

Çok sınırlı sayıda yazılmış olsa da yetişkin Seiçler tarafından yazılmış otobiyografik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan bazılarında kısaca bahsetmek gerekirse;

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının sınır geçişleri isimli otobiyografik bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Hoffmeister, 2007, s. 189- 215). Bu çalışmada genel olarak şunlardan bahsedilmiştir; bütün Seiçler Sağır bir aileye doğarlar fakat tüm Seiçler Sağır dünyasında yetişmezler. Pek çok Seiç Sağır dünyasında yetişip, ebeveynlerinden farklı Sağır bireylerle arkadaş olmalarına rağmen, bu durumdan uzak kalmayı tercih eden ve ebeveynlerinden başka hiçbir Sağır bireyle görüşmeyen Seiçler de bulunmaktadır. Seiçlerin işitme kayıpları yoktur. Fakat işitme kaybı tek başına Sağır dünyasının belirleyici bir özelliği değildir. Şayet Sağırlık bir şarta ve patolojiye bağlanmış ise, Seiçlerin Sağır toplumuna ait olmadıkları bilinebilir. Fakat eğer dille birlikte kültürel bir farklılık olarak görülürse o zaman Seiçlerin de en azından kısmen Sağır oldukları bilinmelidir (Hoffmeister, 2007, s. 194- 196).

Seiçler İşiten ve Sağır toplumu arasında git- gel yaşamaktadırlar. Başka bir deyişle Sağır ve İşiten toplumları arasındaki köprü görevini Seiçler yapmaktadırlar. Pek çok Seiç'in okul öncesi çocukluk döneminde sınırın sağır tarafına daha yakın oldukları düşünülür. Çünkü Seiçler okula başlayana kadar geçen sürenin çoğunda ebeveynleriyle

birlikte Sağır toplumunun içinde vakit geçirmektedirler. Sağır ebeveynleri vefat ettikleri zaman ise Seiçlerin genellikle Sağır toplumundan ve dolayısıyla da bu sınırdan uzaklaştıkları bilinmektedir (Hoffmeister, 2007, s. 195- 200). Sağır ebeveynlerin konu ne olursa olsun bir şekilde konuyu İşitenlerin hataları, yanlışları ya da kabalıklarına getirmeleri ise Seiçlerin içinde bulundukları sınır duvarını daha kalınlaştırmaktadır. Seiçler bu durumda kendilerinin İşiten olduklarını unutup, onlarla birlikte İşiten toplumunu eleştirebilirler. Fakat bu durumda kendi kimliklerini bir kenara bırakmaları gerekmektedir (Hoffmeister, 2007, s. 200- 203).

Miller (2004, 1- 155) Sağır-İşiten Çocuk (*Deaf Hearing Boy: A Memoir*) isimli otobiyografik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada genel olarak aile içerisinde yaşadıkları sıkıntılardan bahsetmiştir. Eve arkadaşını çağırdığı zaman arkadaşının ebeveynlerinin Sağır olduklarını ilk öğrendiğinde yaşadığı şoktan bahsetmiştir. Arkadaşının ebeveynlerini nasıl garip bir bakışla ve şaşkınlıkla karşıladığından bahsetmiştir. Ebeveynlerinin aralarında Miller'in ve arkadaşının hakkında konuştuklarında arkadaşının bunu anlamamasından bahsetmiştir. Arkadaşının işaret dilini ilgiyle ve merakla karşıladığını söylemiştir. Miller'a ebeveynleri ve işaret dili hakkında pek çok soru sorduğunu ve aslında Miller'ın da bu soruları sormasını beklediğini ve buna şaşırmadığını söylemiştir (Miller, 2004, s. 1- 155).

Davis (2000, s. 1- 176) ebeveynlerinin sağır olmalarının kendi hayatını nasıl etkilediğini anlatan bir otobiyografik çalışma yapmıştır. Gecenin geç vakitlerinde bir olay olduğu zaman ebeveynlerini arayarak iyi olduklarından emin olmak gibi bir rahatlığa sahip olamamanın zorluğundan bahsetmiştir. Ayrıca pek çok farklı durumlarda ebeveynleri için tercümanlık yapmanın kendisini ne kadar zorladığından bahsetmiştir. Bunların yanında ayrıca yazar ebeveynlerine ne kadar düşkün olduğundan ve onlarla arasında sevgi ve saygı dolu ilişkiden bahsetmiştir. İşaret dilinin ebeveynleriyle aralarındaki bağı sağladığından ve bu yüzden ne kadar zengin ve güzel bir dil olduğuna değinmiştir (Davis, 2000, s. 1- 176).

Sağır Dünyasına Bir Seyahat (*A Journey Into the Deaf-World*) isimli bir çalışmada Sağır toplumunun genel manada yaşadıkları zorluklara değinilmiştir. İşiten bireylerin Sağır toplumunu ortadan kaldırmaya çalıştıkları ve Sağır bireyleri küçük ve eksik gördüklerine değinilmiştir. Buna rağmen Amerikan İşaret dilinin nasıl hızla dünya çapında yayıldığından bahsedilmiştir. İki Dilli Eğitim Yasasının Amerikan İşaret dilini kabul etmiş olmasına rağmen okullarda İngilizce- Amerikan İşaret Diliyle eğitim

vermekte yaşadıkları sıkıntılardan bahsedilmiştir (Lane, Hoffmeister ve Bahan, 1996, s. 1-512).

Bu çalışmalar genel olarak; Seiçlerin aile içindeki yaşantılarından derinlemesine bahseder. Seiç olmanın olumlu ve olumsuz yanlarını anlatır. Bu çalışmalar genellikle Seiçlerin dil yeterliliği, ebeveynleri ile yaşadıkları rol değişimi, ebeveynleri için yapmış oldukları tercümanlık deneyimleri, Sağır ve İşiten kültür arasındaki sınırda bulunmalarının getirdiği deneyimler üzerinde durmaktadırlar.

1.5.2.2.4. Görüşme araştırmaları

Frank (2014, s. 4-26) tamamı Sağır bir ailedeki tek İşiten çocuğun, başka bir deyişle OHCoda'nın (*Only Hearing Children of Deaf Adults*) yaşadığı kimlik gelişimini araştıran bir doktora tezi çalışması yapmıştır. Çalışmasında evdeki tek Seiç olan 13 bireyle yarı yapılandırılmış görüşme araştırması gerçekleştirmiştir. Tamamı Sağır bir ailedeki tek İşiten birey olma tecrübesini nasıl tanımladıklarını ve tamamı Sağır bir ailede İşiten tek birey olmanın kimlik gelişimlerini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Kartopu yöntemi kullanılarak 13 katılımcıya ulaşılmış ve onlarla gerçekleştirilen görüşmeler video ve ses kaydına alınmıştır. Katılımcıların görüşme esnasında verdikleri ifadeler dikkatle incelenmiş ve her katılımcının verdikleri ifadelerin ortak olanları belirlenmiştir. Toplam 6 tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; ailenin geri kalanından farklı olduğunu fark etme, kimlik, mesul ve koruyucu olma, aile için çeviri yapma, hiç bir farkın olmaması ve çevirmenlerin bulunmamasıdır (Frank, 2014, s. 4- 26). Çalışmaya katılan 13 Seiçten 10'unun ailelerinden farklı olduklarını fark etmeleriyle ilgili bir açıklama yaptıkları görülmektedir. 10 katılımcı ancak okula başladıklarında ailelerindeki diğer bireylerden farklı olduklarını fark ettiklerini söylemişlerdir. 2 katılımcı okula başladıkları zamana kadar sözlü dile evde çok az veya hiç maruz kalmadıkları için sözlü dilde zorlandıklarından bahsetmiştir. Çalışmaya katılanların tamamı kimlik konusundan bahsetmiş olmalarına rağmen hiçbirinin kendisini OHCoda (Sağır ebeveynlerin tek İşiten çocukları) olarak tanımlamadığı görülmektedir. Ayrıca 6 katılımcının da kendisini İngilizcede kullanılan "Coda" (Sağır yetişkinlerin çocukları) olarak tanımlamadığı, sadece kendilerini Sağır ebeveynlerin çocukları olarak tanımladıkları görülmektedir. Sadece bir katılımcının "Coda" terimini hiç duymadığı tespit edilmiştir. 8 katılımcı kendilerini ailelerinin "kulakları" olarak gördükleri için

kendilerini evde mesul ve koruyucu olarak düşünmektedir. Ailelerinin toplum tarafından eleştirilmekten, evde çıkabilecek yangından vs. koruma sorumluluğunu hissetmektedirler. 10 katılımcı ebeveynleri için tercümanlık yaptığından bahsetmiştir. Bu katılımcılardan bazıları çevirmenlik yapmaktan bazı durumlarda memnun olduklarını söylerlerken, bazıları ailenin çeviri konusunda devamlı kendilerine güveniyor olmaktan yorulduklarını dile getirmişlerdir. 7 katılımcı İşiten oldukları için ebeveynlerinin kendilerinin yardıma ve rehberliğe ihtiyacı olmayacağını düşündüklerinden bahsetmişlerdir. Bir katılımcı ergenlikte kendilerine rehberlik yapmadığı için ebeveynlerinin çok fazla hayal kırıklığına uğradığından bahsetmiştir. 10 katılımcının resmi kurumlarda çevirmen bulunmamasından bahsettiği görülmüştür. 10 katılımcı ebeveynleri için okullarda, sağlık kuruluşlarında veya avukatla randevularda tercüman bulunmadığı için kendilerinin çevirmenlik yapmak zorunda olduklarından bahsetmişlerdir (Frank, 2014, s. 4- 26).

Frank ve Barkley (2013, s. 19-33) Seiçlerin okul ortamında yaşadıkları problemlere ilişkin 13 Seiç ile görüşme araştırması gerçekleştirmiştir. Katılımcıların görüşmeleri ses ve video kaydı altına alınmış ve sonrasında detaylı olarak incelenmiştir. Görüşmecilerin 6 ana temadan bahsettikleri görülmüştür. Bunlar; ebeveynlerinden farklı olduklarını fark etmeleri, okul, spor ve diğer aktivitelerde ebeveyn girişimleri, okul çevirmenleri, İşiten kardeşi okulda çevirmen olarak kullanma, İşiten dünyasının lisede farkına varma ve okul idaresi ile ebeveynleri arasındaki iletişimsizliktir (Frank ve Barkley, 2013, s. 19-33). Çalışmaya katılan 13 Seiçten 10'u ebeveynlerinden farklı olduklarını ancak okula başladıkları zaman fark ettiklerinden bahsetmişlerdir. Bu katılımcılar ayrıca 4-5 yaşlarına gelene kadar Sağır olmak ve İşiten olmak arasındaki farkı bilmediklerinden bahsetmişlerdir. 11 katılımcı ebeveynlerinin okulda ve sportif aktivitelerde başka ebeveynlerle sosyalleşmediklerinden bahsettikleri görülmüştür. Bazı katılımcılar ebeveynlerine okulda veli toplantısından bahsettiklerinde, ebeveynlerinin katılmak istemediklerini ve bundan dolayı da hayal kırıklığına uğradıklarını söylemişlerdir. Bir katılımcı ebeveynlerinin okulla ilgili konularda girişimci olmamalarından ötürü kendisini dersleri konusunda iyi motive edemediklerini söylediği görülmüştür. 10 katılımcı okulda veli toplantıları yapılacağında kendisinin çevirmenlik yaptığından bahsetmiştir. 7 katılımcı ancak lisede İşiten dünyasının farkına varabildiklerinden bahsetmişlerdir. Bazı katılımcılar kim olduklarını keşfedene kadar, okulda sessiz bir öğrenci olduklarından bahsetmişlerdir. Bazı katılımcılar ise kimlik

konusunda yaşadıkları bu problemten ötürü kendisini terk edilmiş hissettiklerini ve çok fazla sosyal anksiyete yaşadıklarından bahsetmişlerdir. 5 katılımcının okul-ebeveynleri arasındaki iletişimsizlikten bahsettiği görülmüştür. Bu katılımcılar okul idaresinin ebeveynleriyle nasıl iletişime geçeceklerini bilmediklerini söylemişlerdir. 1 katılımcı okul idaresiyle ebeveynleri arasındaki iletişimsizlikten faydalandığını söylemiştir. Bu sayede okuldan kaçabildiğini ve okul idaresinin hiçbir şekilde ailesine bunu bildirip, sorun yapamayacağını dile getirmiştir (Frank ve Barkley, 2013, s. 19-33).

Hadjikakou ve arkadaşları (2009, s. 486- 502) Kıbrıslı Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının aile, okul ve toplum içinde yaşadıkları kişisel tecrübelerini araştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. 21 ve 30 yaşları arasındaki farklı meslek ve eğitim durumuna sahip, kız ve erkek toplam 10 Seiçle yarı yapılandırılmış görüşme araştırması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çoğunun iki kültürlü bir kimlik geliştirdiği, aile içerisinde çevirmenlik ve koruyucu rolünü üstelendikleri, ebeveynleriyle derin bir iletişimlerinin olmamasına rağmen onlarla iyi geçindikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Akrabaların olumlu tutumları ifade edilmiştir. Kıbrıslı İşiten bireylerin olumsuz önyargıları ve devletin Sağır toplumuna karşı yetersiz desteği vurgulanmıştır. Bu çalışma İşiten çocukları olan Sağır ebeveynlere profesyonel çalışma, planlama ve sosyal, psikolojik ve eğitsel hizmet sağlama konularında faydalı öneriler sunmaktadır (Hadjikakou vd., 2009, s. 486- 502).

Amerikan İşaret dilinin ana dil olarak kullanıldığı bir evdeki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının yaşam tecrübelerinin neler olduğunu inceleyen bir araştırma yapılmıştır (Wood, 2016, s. 1-103). Kültürel olarak Sağır olan ebeveynlerin 12 İşiten yetişkin çocuklarıyla görüşme araştırması gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara istenilen ve merak edilen deneyimlere bakış açısını içeren açık uçlu sorular yöneltilmiştir (Wood, 2016, s. 1-103). Ortaya çıkan temalar şunlardır; (1) Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları olmak bir ayrıcalıktır. (2) Ebeveynlere tercümanlık yapma tercihi/ beklentisi zamandan, evdeki çocuk sırasından, cinsiyetten, kişilikten, akıcılıktan teknolojiye etkilenebilir. (3) Ergenlik yıllarında geçici olarak işarete karşı direnme yaşanmıştır. (4) İşiten ve Sağır ortamlarında kimlik gelişimi yaşanmıştır. (5) Ebeveynlerin başarılarını takdir etme ve onlarla gurur duyma yaşanmaktadır. (6) Seiç olmakla ilgili bir kariyer seçimi düşünülmüştür (Wood, 2016, s. 1-103).

Ailedeki en büyük Seiçlerle ve İşiten ebeveynlerin en büyük İşiten çocuklarıyla anket ve yapılandırılmış görüşme araştırması gerçekleştirilmiştir (Buchino, 1993, s. 40-

45). Anketler ve görüşmeler ebeveynlere karşı olan duygularına, onlarla olan iletişimlerine, çevirmenlik ve rol değişimi konularına değinmiştir. Çalışmanın sonucunda; çocukların yaşlarının ve ebeveynlerin çocuklarına çeviri konusunda güvenmelerinin, çocukların ebeveynlerine karşı olan duygularında ve onlarla olan iletişimlerinde ve rol değişimine ilişkin görüşlerinde güçlü bir etkisi olduğu bulunmuştur (Buchino, 1993, s. 40). Anket sonuçları ebeveynlerin çevirmenleri ya da evdeki akrabaları veya diğer kardeşleri kullanmak yerine evdeki en büyük Seiçleri çeviri işlerinde kullanmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Seiçler bilinmeyen durumlarda yabancılara karşı ebeveynleri için tercümanlık yapmaktan rahatsızlık duyduklarını fakat genel manada tercümanlık yapmaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Bu çeviriler sayesinde ebeveynlerinin duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabildiklerini ve kendilerini yetişkinlerle konuşabilecek olgunlukta olduklarını düşündüklerini söylemişlerdir (Buchino, 1993, s. 40).

Sağır ebeveynlerin ve İşiten çocuklarının aile etkileşiminde işaret ve sözel dil seçimleri isimli bir araştırma gerçekleştirilmiştir (Pizer, 2008, 1- 103). Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları iki dilbilimsel ve kültürel toplumun içerisinde yetişirler. Diğer iki dilli ailelerde de olduğu gibi bu ailelerde de aile içinde bir dil seçimi gerçekleşir. Bu çalışmada 13 Seiç ile etnografik görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca 2 çift Sağır ebeveynlerle ve onların 3 İşiten çocuklarıyla durum çalışması gerçekleştirilmiştir. Bulgular genel olarak şunları göstermiştir; Sağır ebeveynlerin bu İşiten çocukları aile iletişimini en verimli şekilde gerçekleştirebilecekleri işlevsel dil ideolojisini benimsemişlerdir (Pizer, 2008, 1- 103).

Aile üyelerinin evlerinde, doğal etkileşim hallerindeyken kullandıkları dil seçimleri yaklaşık 2 saat video kaydına alınmıştır. Ayrıca bunlar gözlem ve görüşmelerle de desteklenmiştir. Çocukların dil seçimlerini hitap ettikleri kişiye göre ayarladıkları görülmüştür. Ebeveynleriyle işaret dilinde, kardeşleriyle sözel dilde iletişime geçmişlerdir. Çocukların kardeşleriyle aralarındaki bir sırdan bahsedeceklerinde özellikle işaret yapmaktan sakındıkları ve sözel dili kullandıkları tespit edilmiştir. Sadece evdeki en büyük oğlan çocuğunun kardeşleriyle konuşurken ve ebeveynlerini ilgilendirmeyen bir meseleden bahsederlerken bile, sözel diline ek olarak işaret yaptıkları görülmüştür (Pizer, 2008, 1- 103).

1.5.2.3. Seiçlerle ilgili yapılan ulusal çalışmalar

Türk işaret dili ile ilgili araştırma yapan Oral'ın (Arık, 2015'ten aktaran Oral, 2015, s. 208) çalışmasında Türkiye'de işaret dilini çalışan dilbilimcilerin İngilizcede CODA (Children of Deaf Adults) olarak geçen terimin Türkçede aynı şekilde kullanılan "Koda" kelimesi yerine "SEÇ" (Sağır Ebeveynlerin Çocukları) şeklinde kullanmayı önerdiklerinden bahsedilmektedir (Arık, 2015'ten aktaran Oral, 2015, s. 208).

Türkiye'deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının aile ve toplum içerisindeki deneyimlerini araştıran bir çalışma düzenlenmiştir (Seven ve Göl-Güven, 2016, s. 1-23). 2 kadın, 2 erkek 4 katılımcıyla gerçekleştirilen bu çalışma yarı-yapılandırılmış görüşme araştırması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler toplanıp, analiz edildikten sonra 3 temanın ortaya çıktığı görülmüştür. Bunlar; Aile ve Birey, Türk İşaret Dili ve Çevredir. Aile ve Birey teması ebeveynler, kardeşler, akrabalar ve birey olma konularıyla incelenmiştir. Türk İşaret Dili teması Seiçlerin ebeveynleriyle İşiten dünya arasındaki köprü görevi olma, erken yaşta pek çok sorumluluk alma ve Türk İşaret Dilinin edinimi süreçleri konularını incelemiştir. Çevre temasının altında ise ebeveyn- öğretmen görüşmeleri, okul başarısı, arkadaşlar ve evlilik süreci konuları incelenmiştir. Bu çalışmayla Sağır ebeveynlere sahip ailelere psikolojik, sosyal ve eğitimsel hizmetler sunmayı planlayan kişi ve kurumlara bilgi sağlamak amaçlanmıştır (Seven ve Göl-Güven, 2016, s. 1-23).

Seven ve Göl-Güven (2016, s. 1-23) bu çalışmayla yetişkin Seiçlerin çocukluk dönemlerindeki ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimlerini incelemiştir. Çalışmaya katılan 4 Seiç'in de genellikle üç konudan bahsettikleri dikkat çekmiştir. İlk başta katılımcılar ebeveynleriyle ilgili yaşadıklarından ve çevrenin onları algılayışlarından bahsetmişlerdir. İşaret dilinin yaşantılarında çok fazla yer tuttuğunu söylemişlerdir. Türk işaret dilini edinim süreçlerinden ve bu dili biliyor olmanın getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerden bahsetmişlerdir. Ayrıca kendilerini hem İşiten hem de Sağır toplumuna ait hissettiklerini belirtmişlerdir (Seven ve Göl-Güven, 2016, s. 1-23).

1.5.2.4. Araştırma gereksinimi

İşiten ebeveynlerin Sağır çocukları ile ilgili pek çok çalışma bulunmasına rağmen Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları hakkında çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Oysaki Sağır bireylerin yaklaşık %90'ı İşiten çocuklara sahip olmaktadır. Bu

konunun önemine rağmen Türkiye’deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarını araştıran yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Bu sebepten ötürü, bu çalışmayla Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarını araştırmak önem arz etmektedir.

Bu çalışma ile Seiçlerin ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimleri hakkındaki görüşlerini inceleyecek olduğundan Seiçlerin ve Sağır ebeveynli ailelerin daha iyi tanınmasına fayda sağlayacaktır. Bu sebeple; onların hem Sağır hem İşiten kültüre hakim olmalarından da faydalanarak, yaşanan problemlere ve zorluklara getirilecek çözümlere ışık tutacaktır.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları bir takım problemler yaşamaktadırlar. Bu problemlerin tespit edilmesi ve bu problemlere yönelik çözümlere ulaşılması çalışmamızın birincil amacıdır. Bu bireyler yaşamları boyunca bazı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Seiçlerin önemli bir bölümü aslında karşılaştıkları problemlerin ve zorlukların da farkında da değildirler. Bu durumu içselleştirmişlerdir. Bu çalışma ile Seiçler yaşadıkları zorlukların farkına varacaklardır ve farkına varılan problemlerin üstesinden gelmenin daha kolay olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile aynı zamanda Sağır bireylerin yaşadıkları problemlere de dikkat çekilmiş olunmaktadır. Seiçler Sağır ebeveynlerin çocukları oldukları için onların bakış açısıyla Sağır ebeveynlerin ihtiyaç ve gereksinimlerine dikkat çekilmektedir. Seiçlerin Sağır kültürünü ve düşünce yapısını ve aynı zamanda İşiten toplumunun da değerlerini ve kültürünü de bildikleri için Sağır ebeveynlerinin yaşadıkları problemlere hakim oldukları düşünülmektedir. Bu sebeple Türkiye’de Sağır bireylerle ilgili bir düzenleme yapılacağı zaman Sağır bireylerin kendilerinden sonra başvurulması gereken en önemli kitle Seiçlerdir.

1.5.2.5. Araştırma soruları

Bu araştırmanın amacı Sağır ebeveynlere sahip İşiten bireylerin ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Seiçlerin görüşleri şu sorularla incelenmeye çalışılmıştır;

- 1) Seiçlerin aile yapıları nasıldır?
- 2) Sağır ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları nasıldır?
- 3) Seiçlerin ebeveynleriyle iletişimleri nasıldır?
- 4) Seiçlerin ebeveynleriyle yaşadıkları zorluklar nelerdir? Seiçler bu zorluklarla nasıl başa çıkmışlardır?

- 5) Seiçlerin, ebeveynlerinin sağır olmalarından kaynaklanan elde ettikleri yararlar nelerdir?
- 6) Seiçlerin ailelerinden, toplumdan, idarecilerden ve yasama organından (kanunlar ve yasal düzenlemelerden) beklentileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın katılımcıları ve özellikleri, verilerin toplanması ve analizleri bölümleri yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın veri toplanmasında işitme engelli ebeveynlerin İşiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimleri hakkındaki görüşleri incelemek olduğundan nitel araştırma yaklaşımının görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu nitel araştırmada görüşmenin bir çeşidi olan yarı- yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır.

Bir olgu, olay ya da davranışın niteliğine odaklanarak gerçekleştirilen araştırmalara nitel araştırmalar denir. Başka bir tanımda ise; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleriyle verilerin toplanıp, incelenerek bütüncül bir şekilde değerlendirildiği çalışma türüne nitel araştırma denir. Psikolojik ve sosyolojik konularda nitel araştırma yöntemleri derinlemesine bilgi vermektedir. Nitel araştırmalarda genellikle 3 tür veri toplanır. Bunlar; çevreyle ilgili veriler, süreçle ilgili veriler ve algılara ilişkin verilerdir (LeCompte ve Goetz, 1984'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39-40). Çevreyle ilgili verilerde; çalışmanın geçtiği ortamın fiziksel, sosyolojik, kültürel gibi özellikleri incelenmektedir. Süreçle ilgili verilerde; çalışmanın gerçekleştiği süre içerisinde nelerin olduğunu ve bu olanların araştırma grubuna nasıl etki ettiğini araştırır. Algılara ilişkin verilerde; çalışmaya katılan katılımcıların süreçle ilgili düşüncelerini inceler (Yıldırım ve Şimşek, 2006; s. 39-40; Büyüköztürk vd., 2011, s. 254).

Nitel araştırmalar sürece yöneliktir. Olay ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğiyle ilgilenir. Nitel araştırmalarda bireylerin ve grupların durumlarını ve deneyimlerini inceler. Araştırmanın başında kesin tanımlamalar yapılmaz, araştırma sürecinde belirlenir. Geleneksel araştırma yöntemleriyle cevap bulunamayan araştırma sorusuna genellikle nitel araştırmalarla cevap bulunabilir (Berg ve Lune, 2015, s. 21). Nitel araştırmalar katılımcıların bakış açılarını anlamaya ve yorumlamaya yönelik olduğu için verilerde çokluluk ve farklılık vardır. Veriler derinlik ve zenginlik içinde betimlenir (Uzuner, 1999, s. 178; Balcı, 2013, s. 37).

Nitel araştırmalarda veri toplamak için genellikle Gözlem, görüşme ve döküman toplama teknikleri kullanılır (Creswell, 2007, s. 129-130; Willis, 2008, s. 199). Bu araştırmada İşitme engelli ebeveynleri olan İşiten ocukların ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimleri incelenecek olduğundan görüşme tekniği uygulanmıştır.

Nitel araştırmada görüşme yöntemi bireysel görüş ve inançlar hakkında tarafsız olarak bilgi edinmektir. Kişinin düşünce, davranış ve inançları bir sistemi oluşturur. Görüşme araştırmasının amacı bu sistemi oluşturan ögeleri incelemektir. Bazen bir olay ya da durumla ilgili tek kaynak kişilerin kendileri olabilir. Herhangi bir konuda detaylı ve derinlemesine bilgi edinmek istendiğinde görüşme araştırması tekniği kullanmak daha uygundur (Willis, 2009, s. 204; Büyüköztürk vd., 2011, s. 161; Kaya vd., 2013, s. 40-41).

Görüşme araştırması bir veya daha fazla katılımcıya açık uçlu sorular sorulmasıyla ve cevapları kaydetmesiyle gerçekleşir. Görüşmede açık uçlu soruların sorulmasının sebebi katılımcıların araştırmacının bakış açısından veya daha önce yapılan farklı çalışmalardan etkilenmemeleri ve sorulara tamamen objektif cevaplar vermeleri içindir. Açık uçlu sorular katılımcılara cevapları oluşturma fırsatı sağlar. Araştırmacı genellikle görüşmelerin ses kaydını alır ve analiz etmek için ses kaydının dökümlerini çıkartır (Creswell, 2007, s. 133-134; Altunışık vd., 2007, 86; Kurtuluş, 2010, s. 46).

Görüşme araştırmasının avantajları ve dezavantajları vardır. Avantajları şunlardır:

- Görüşmeler katılımcılar ve görüşmeci arasındaki en etkili yöntemdir (Yıldırım ve şimşek, 2006, s. 124-125).
- Katılımcı ile görüşmeci arasında düzgün bir iletişim kurulabilirse, görüşmeciler anket sorularına nazaran görüşme sorularında daha dürüst cevaplar vermektedirler (Altunışık vd., 2007, 86).
- Katılımcılara kişisel düşünce ve inançları hakkında detaylı bilgi verme imkânı sunar (Yıldırım ve şimşek, 2006, s. 124-125).
- Gözlem yöntemine göre görüşme yönteminde araştırmacının kendisine sunulan bilgiler üzerinde daha fazla kontrolü vardır çünkü anlaşılamayan veya netlik kazanmayan noktalarda araştırmacı çeşitli sorular sorarak bilgiyi açabilir (Creswell, 2007, s. 135).

Görüşme araştırmasının dezavantajları şunlardır:

- Verilere görüşmecinin bakış açısından filtrelenmiş olarak ulaşılır (Creswell, 2014, s. 240).
- Araştırmacının ortamda bulunması katılımcının vereceği cevapları etkileyebilir (Creswell, 2014, s. 240).

- Görüşmeciyle tanışmak, dostane bir ilişki kurabilmek ve veri yoğunluğunun analizi uzun zaman alır (Creswell, 2007, s. 133; Altunışık vd., 2007, 86).

Görüşmeler farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bunlar: birebir görüşmeler, odak grup görüşmeleri, telefon görüşmeleri ve e-mail görüşmeleridir (Lichtman, 2006, s. 116; Kurtuluş, 2010, s. 32-33; Creswell, 2014, s. 241). Bu çalışmada katılımcılarla birebir görüşmeler yapılmıştır. Birebir görüşmede araştırmacı sadece bir kişiye sorularını sorar ve cevaplarını kaydeder. Bu yüzden birebir görüşmeler en çok zaman alan ve en masraflı görüşme türüdür. Bir çalışma içerisinde birden fazla birebir görüşme yapılabilir. Birebir görüşmeler konuşup, anlatma tereddüdü yaşamayan ve fikirlerini paylaşmaktan çekinmeyen katılımcılar için en ideal görüşme türüdür (Creswell, 2014, s. 240).

Çeşitli araştırmacılar görüşme tekniğini farklı sınıflandırmışlardır. Bunlardan en temeli 3 farklı grupta sınıflamadır. Bunlar; yapılandırılmış (standartlaştırılmış) görüşmeler, yapılandırılmamış görüşmeler (standartlaştırılmamış) ve yarı-yapılandırılmış (yarı- standartlaştırılmış) görüşmelerdir (Uzuner, 1999, s. 180; Berg ve Lune, 2015, s. 132- 133; Sarıkaya, 2011, s. 43-44).

Yapılandırılmış görüşme; araştırmacının görüşme öncesinde belirli bir sırada ve düzende hazırlamış olduğu soruları sorarak katılımcının konuyla ilgili düşünce ve inançlarını kaydetme amacıyla yapılan bir görüşme türüdür (Berg ve Lune, 2015, s. 132- 133; Sarıkaya, 2011, s. 43-44). Bu görüşme türü verilerin kodlanmasının ve analizinin daha hızlı yapılabilmesine ve ölçümlerinin daha kolay gerçekleştirilebilmesine imkân sağlar. Bu yöntem ile görüşme yapan araştırmacıya bırakılan esneklik en düşük seviyededir ve araştırmacının ileri ilgi alanlarına yönelmesine imkan sağlamaz (Kaya vd., 2013, s. 41).

Yapılandırılmamış görüşme araştırmasında araştırmacıya konuyla ilgili oluşabilecek soruların sorulmasında esneklik ve serbestlik tanınmıştır. Görüşme soruları ve sıraları belirli değildir. Sorular görüşme esnasında ortaya çıkabilir veya değişebilir. Görüşme sorularına verilen cevaplar görüşmeyi yönlendirir (Kaya vd., 2013, s. 41).

Yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının ve sıralarının önceden belirlendiği fakat görüşme esnasında araştırmacının esnek davranıp, değişiklik yapılabileceği bir görüşme tekniğidir. Bu görüşme türü katılımcıya kendini ifade etme fırsatı sağlar ve gerektiğinde derinlemesine açıklamalar yapılabilmesine imkân verir. Katılımcının önemsiz konularda

uzun açıklamalar yapması ve katılımcıya belirli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması bu görüşme türünün dezavantajlarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 120).

Özetle, bu araştırmanın verileri yarı- yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Veri toplamak için yarı-yapılandırılmış görüşme türünün tercih edilmesinin sebebi; bu çalışmada anne babası Sağır olan İşiten bireylerin ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimleri hakkındaki görüşlerinin incelemek olmasıdır. Katılımcıların ebeveynleriyle olan iletişimleri, yaşadıkları problemler ve bu problemlerle nasıl başa çıktıkları, toplumun Sağır bireylere karşı olan tutumlarının değerlendirilmesine ilişkin ek açıklamalar ve örneklendirmeler yapabilmelerine imkân veren bu görüşme türüne gereksinim duyulmuştur.

2.2. Araştırma İçin Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmacı çalışma yapmak istediği tez konusunu belirlediğinde danışmanı araştırmacıyı Eskişehir'deki Anadolu Üniversitesi İşitme Engelliler Öğretmenliği lisans programı öğrencilerine işaret dili eğitmenliği yapan Nadir'e yönlendirmiştir. Nadir'in kendisi bir Seiçtir. Nadir ile pilot görüşme yapıldıktan sonra Nadir'in yönlendirmesiyle arkadaşları Yeliz ve Kübra ile görüşmeler yapılmıştır. Sonra sosyal medya aracılığıyla İşaret Adam Akademisinin kurucusu olan Tekin ile iletişime geçilmiş ve ortak belirlenen bir vakitte onunla da görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırmacının eşinin arkadaşlarının yardımıyla Nail'e ve Zafer'e ulaşılmış ve onlarla görüşmeler yapılmıştır. Zaferle yapılan görüşmeden sonra Zaferin ablası Sebahat'ın da araştırmanın katılımcı özelliklerine uygun olduğu fark edilmiştir. Zafer'in aracılığıyla ablası Sebahat ile de görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha sonra internet aracılığıyla Denizli'deki İşitme Engelliler Derneği başkanıyla iletişime geçilmiş ve Dernek Başkanının oğulları olan Hikmet ve Doruk ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı İzmir'deki Karşıyaka İşitme engelliler derneğine gitmiş ve dernekten aldığı yardımla İzmir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde çalışan Ozan ile bir görüşme yapmıştır. Ozan'ın aracılığıyla aynı yerde çalışan Melda'yla da bir görüşme yapılmıştır.

2.2.1. Araştırmaya katılan seiçler

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde çalışmanın amacına göre belirli standartları karşılayan kişiler örnekleme dahil edilir. Örnekleme belirli bir amaç doğrultusunda seçilen kişilerden oluştuğu için grubun tamamını temsil etme gücü azdır. Bu durumda çalışmanın amacına ve seçilen örnekleme göre araştırma sonuçlarının yorumlaması yapılır (Şimşek, 2015, s. 121). Amaçlı örnekleme doğrultusunda şu ölçütler öne sürülmüştür;

- Katılımcının İşiten olması,
- Anne- babasının Sağır olması,
- En az 18 yaşında olması,
- Bir meslek sahibi olan ve kendi ayakları üzerinde durabilen olması,
- Çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmiş olmasıdır.

Bu araştırmanın amacı Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının yaşam deneyimleri hakkındaki görüşlerini incelemektir. Araştırmanın amacı gereği katılımcıların Seiç olmaları, başka bir deyişle kendilerinin İşiten bireyler ve ebeveynlerinin Sağır bireyler olması gerekmektedir. Bu sebeple katılımcı olma özelliklerinden ilk ikisi bunlar olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların en az 18 yaşında olması özelliği aranmıştır. Türkiye’deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları yaşlarına bakmaksızın kendilerini İngilizcedeki gibi “Coda” olarak adlandırmaktadırlar. Oysaki Amerika Birleşik Devletlerinde 18 yaşından küçük olan Sağır ebeveynlerin çocuklarına “Koda” (Kids of Deaf Adults) denilir. Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları 18 yaşından büyük ise o zaman “Coda” (Children of Deaf Adults) olarak adlandırılır. “Coda” ve “Koda” kelimelerinin ikisinin okunuşu da “Koda” ile aynı olsa bile bir karışıklığa meydan vermemek için katılımcıların İngilizcedeki tabiriyle “Coda” olması, yani 18 yaşından büyük olması şartı konulmuştur. Ayrıca katılımcıların en az 18 yaşında olması onların araştırmadaki sorulara uygun cevaplar verebilecek durumda olmalarından dolayı düşünülmüştür. Görüşmecinin 18 yaşından küçük olması durumunda bazı sorular yaşlarına uygun olmayabilir veya bazı soruları cevaplandırmak için yeterli yaşam tecrübesine sahip ve olmayabilirler düşüncesiyle bu şart konulmuştur.

Katılımcıların aynı zamanda bir meslek sahibi olmaları ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri şartı konulmuştur. Bu şekilde Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının genellikle ne tür işlerle ilgilendikleri ve geçimlerini sağladıkları değerlendirilebilmiştir. Katılımcıların bir meslek sahibi olmaları özelliği konulmuştur. Bu sayede katılımcıların

işlerinin veya dâhil oldukları proje ve çalışmaların Sağır bireylerle ve Sağır kültürüyle ne kadar ilişkili olduğu tespit edilebilmiştir.

Ayrıca Seiçlerin çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmiş olması şartı aranmıştır. Bu çalışma bir bilimsel araştırmadır ve bu sebeple herhangi bir zorlama veya baskı ile gerçekleştirilmemiştir. Katılımcıların tamamı görüşmeye gerçekleştirmeyi gönüllü olarak kabul etmiş ve bununla ilgili Görüşme Onay Formunu imzalamışlardır.

Nitel araştırmalarda örneklemin büyüklüğünü belirleyen net bir ölçüt yoktur. Burada önemli olan araştırmanın amacı, neyin bilinmek istendiği ve elde bulunan süre ve imkânlarla nelerin yapılabileceğidir. Nitel araştırmalarda örneklemin büyüklüğünden ziyade zengin içerikli olması daha önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 101- 102). Araştırma etiği gereği çalışmaya katılan Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları olan görüşmecilerin tamamına kod isimler verilmiştir. Bu çalışmada kullanılan isimlerden hiç birisi araştırmaya katılan görüşmecinin gerçek ismini yansıtmamaktadır.

2.2.1.1. Nadir

Nadir 24 yaşındadır ve Eskişehir doğumludur. Odun pazarı Belediyesi Sosyal Hizmetlerde işaret dili tercümanlığı yapmaktadır. İşaret dili tercümanlığı eğitimleri almaktadır. Nadir hobilerini ailesi ve işitme engelli arkadaşlarıyla aktiviteler yapmak ve işitme engelliler spor kültürüyle ilgilenmek olarak ifade etmiştir. Nadir'in hem annesi hem de babası işitme engellidir. Nadir'in kendisinden 5 yaş büyük, İşiten, evli bir abisi vardır başka kardeşleri yoktur. Abisi bir fabrikada idari işler şefi olarak çalışmakta fakat Nadir'le birlikte ek olarak işaret dili tercümanlığı da yapmaktadır. Ayrıca işitme engelliler spor kulübünde antrenörlük de yapmaktadır. Ailedeki bütün bireyler, annesi, babası, abisi ve kendisi işaret dilini akıcı bir şekilde kullanabilmektedirler. Aile içerisinde işaret dili kullanılmaktadır.

2.2.1.2. Yeliz

Yeliz 36 yaşındadır. Bir kamu kurumunda çalışmaktadır. Evli ve 2 çocuk annesidir. Kitap okumaktan ve yalnız kalmaktan hoşlanmaktadır. Annesi 52 yaşında ve işitme engellidir. İlkokul mezunudur ve ev hanımıdır. Babası 53 yaşında ve işitme engellidir. Emekli olmadan önce Anadolu Üniversitesi rektörlük binasında çalışmaktadır. Yeliz'in işaret dili bilen bir İşiten kardeşi vardır. Aile içinde işaret dili

kullanılıyor. Yeliz ebeveynlerinden farklı olarak başka işitme engellilerle de görüştüğünü söylemiştir. Sağır kültürünün İşiten kültüründen farklılıkları olduğunu kabul etmiş olmasına rağmen görüşme esnasında “sağır” kelimesinden hiç hoşlanmadığını söylemiştir. Ebeveynlerine “sağır” diye hitap etmenin çok kaba olduğunu, onların “işitme engelli” olduklarını vurgulamıştır. Görüşme esnasında Yeliz bir “koda” olmaktan gurur duyduğunu söylemiş ve işaret dilinin kendisine bir yabancı dil bilmek gibi avantaj sağladığını bu yüzden çok şanslı olduğunu dile getirmiştir.

2.2.1.3. Kübra

Kübra 23 yaşındadır ve Eskişehir’de doğmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğünde işaret dili tercümanlığı yapmaktadır. Kübra STK’larda çalışmaktan ve sosyal sorumluluk projelerinde yer almaktan hoşlandığını söylemiştir. Arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi ve kitap okumayı sevdiğini belirtmiştir. Kübra’nın babası doğuştan işitme engellidir. Bir kamu kurumunda evrak işçisi olarak görev yapmaktadır. Kübra’nın babasının 7 kardeşi vardır. Bunların 4’ü işitme engellidir. Kübra İşiten akrabalarının işaret dili bilmiyor olmalarını, bu zamana kadar öğrenmek için hiçbir gayret sarf etmemiş olmalarını garip karşıladığını söylemiştir. Kübra’nın annesi bebeklikte geçirdiği menenjitten dolayı işitmesini kaybetmiştir. Kübra’nın bir küçük İşiten kardeşi vardır. Kübra kardeşinin de işaret dili bildiğini fakat kendisinin işaret dilinde daha iyi olduğunu söylemiştir. Kübra konsolosluk gibi resmi kurumlarda 3-4 yaşı gibi çok küçük yaşlarından beri ebeveynleri için tercümanlık yaptığını söylemiştir. Aile içinde işaret dili kullanılıyor.

2.2.1.4. Nail

Nail 24 yaşındadır ve Ankaralıdır. Hacettepe Üniversitesi bilgisayar mühendisliği mezunudur. Nail Üniversitenin teleskop gözlem grubunda yer almaktadır. Astronomiyle ilgilidir. Nail model uçaklardan, felsefeden ve sinemadan çok hoşlandığını söylemiştir. Nail’in babası çok ileri derecede işitme engellidir ve herhangi bir işitme cihazı kullanmamaktadır. Annesinin orta derecede işitme kaybı vardır fakat annesi hiçbir eğitim almadığı için sesleri ayırt etmekte zorlanmaktadır. Nail’in küçük bir İşiten kız kardeşi vardır. Başka kardeşleri yoktur. Aile içinde işaret diliyle iletişim kuruyorlar. Nail ebeveynlerinden başka hiçbir işitme engelliyle iletişimin olmadığını bu yüzden

işaret dilinin çok iyi olmadığını söylemiştir. Nail işaret dilinin çok iyi olmamasından dolayı ebeveynleriyle iletişimde sıkıntılar yaşadığını soyut kavramları kesinlikle işaret dilinde ebeveynlerine aktaramadığını söylemiştir. “Coda” kavramını birkaç sene önce öğrendiğini söylemiştir. Nail “Coda”ların bir araya gelerek tecrübelerini paylaşıp, birbirlerine tavsiyeler verebilecekleri organizasyon ve aktivitelerin düzenlenmesinin çok faydalı olabileceğini söylemiştir.

2.2.1.5. Tekin

Tekin 35 yaşındadır ve Ankaralıdır. İşaret dili çevirmeni ve eğitimcisi olarak görev yapmaktadır. Daha önceden uzun yıllar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında çevirmenlik yapmaktaydı, bıraktı. Şuanda İşaret Adam Akademide eğitmenlik yapmakta ve aynı zamanda işitme engelli çocuklara işaret dilinde eğitimler veren videolar çekip, internet ortamında paylaşmaktadır. Ayrıca Engelsiz Kanal D ve Engelsiz TRT gibi projelerde çevirmenlik yapmaktadır. Tekin fotoğraf çekmekten, müzik dinlemekten hoşlanmaktadır. Farklı konularda yazdığı ve sosyal medya üzerinden paylaştığı şiirler pek çok kişinin ilgisini çekmektedir. Tekin’in anne ve babası işitme engellidir ve yıllar önce ayrılmışlardır. Babası işitme engelliler spor faaliyetlerinde aktif olarak görev almaktadır. Babası doğuştan işitme kayıplıdır fakat annesi 8-9 yaşlarında geçirdiği bir kaza sonucu işitmesini kaybetmiştir ve yüksek sesleri duyabilmektedir. Tekin babasının sadece bir çeviri işi olduğu zaman kendisiyle buluşmak istemesinden şikâyetçi olduğunu, arada sadece oturup muhabbet etmek hal hatır sormak amacıyla da babasıyla görüşmek istediğini söylemiştir. Annesi ev hanımıdır. Tekin’in bir İşiten erkek kardeşi vardır. Tekin kardeşinin işaret dilinde kendisi kadar iyi olmadığını söylemiştir. Son zamanlarda “Codalara” ve işaret diline ilgisinin oluştuğunu bu sebeple abisi Tekin’le birlikte işitme engellilerin farklı organizasyonlarına katıldığını söylemiştir. Aile bireyleri birbirleriyle işaret dilinde iletişim kurmaktadırlar.

2.2.1.6. Sebahat

Sebahat 34 yaşındadır ve Amasyalıdır. Samsun’da İngilizce öğretmeni olarak çalışmaktadır. Evlidir ve 1 kızı vardır. Sebahat’ın annesi ve babası da işitme engellidir. Babasının yıllar öncesinde işitemediği için çok “kahrettiğini”, kulak zarı açılsın da duyabilsin diye kulağına çubuklar batırdığını söylemiştir. Babasının işitme engelinden

dolayı üzüntüsünden kendisini çok fazla alkole verdiğini söylemiştir. Sebahat babasının işitme engelinden dolayı trafik kazası geçirdiğini ve 13 sene önce vefat ettiğini söylemiştir. Çocukken annesinin işitme engelinden çok utandığını ve toplum içinde annesiyle işaret dilinde iletişim kurmak istemediğini söylemiştir. Ancak şimdi o zamanlar yaptıklarından pişman olduğunu ve annesiyle vakit geçirmekten çok hoşlandığını, annesinin toplum içinde yapılmayacak şeyler yapsa bile bundan kesinlikle hiç utanmadığını söylemiştir. Sebahat işitme engellilerin normal İşitenlerden daha masum ve saf olduklarını düşünmektedir. Sebahat'ın 2 İşiten abisi, 1 İşiten kardeşi vardır. Sebahat'ın erkek kardeşi Zafer de bu çalışmaya katılmıştır. Sebahat kendisinin ve kardeşlerinin anneleriyle işaret dilinde iletişime geçtiklerini söylemiştir.

2.2.1.7. Zafer

Zafer 29 yaşındadır ve Amasyalıdır. Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Tesisat Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. Şuanda Amasya'da tesisat teknikeri olarak çalışmaktadır. Zafer'in annesi ve babası işitme engellidir. Babası yıllar önce vefat etmiştir. Zafer'in 2 İşiten abisi ve 1 İşiten ablası var. Zafer evin en küçük çocuğudur. Zafer'in ablası da bu çalışmaya katılmıştır. Zafer evde annesiyle sözel dilde iletişime geçtiğini, anlaşılmadığı zamanlarda işaret diline geçtiğini söylemiştir. Zafer kardeşleri arasında evde, annesiyle en çok vakit geçiren kişinin kendisinin olduğunu, bir tek üniversitede okurken annesinden ayrıldığını onun dışında annesinin hep yanında olduğunu söylemiştir. Bu sebepten ötürü kendisinin işaret dilinin kardeşlerininkinden daha iyi olduğunu söylemiştir. Zafer evlidir. Eşiyle ilk görüştüğü zamanlarda eşinin annesiyle hiç iletişim kuramadığını hep kendisinin çevirmenlik yapmak zorunda olduğunu fakat sonradan eşinin biraz işaret dilini öğrendiğini söylemiştir. Zafer nişanlılık sürecinde eşinin ailesiyle kendi ailesi arasındaki doğrudan iletişim kopukluğundan dolayı sorunlar yaşadığını fakat sonra bunun da üstesinden geldiklerini söylemiştir.

2.2.1.8. Hikmet

Hikmet 31 yaşındadır ve Denizlilidir. Hikmet Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının düzenlediği sınavı geçtiğini ve kendisinin de kardeşi gibi devlet memuru olabileceğini fakat bunu tercih etmediğini söylemiştir. Yerel bir televizyon kanalında

spikerlik yapmaktadır. Ayrıca Denizli İşitme Engelliler Derneğinde başka Seiçlere eğitimler vermektedir ve işaret dili eğitimleri vermektedir. Hikmet'in babası memur emeklisidir. Şuanda Denizli İşitme Engelliler Derneğinin başkanıdır ayrıca işitme engelli ilk ve tek meclis üyesidir ve vekil olmayı hedeflemektedir. Hikmet babasının çok azimli olduğunu ve işitme engellilere yardım etmek adına pek çok sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak çalıştığını söylemiştir. Hikmet kendisinin de babasına çok benzediğini ve kendisine onu örnek aldığını ifade etmiştir. Hikmet'in annesi çevre ve şehircilik il müdürlüğünde memur olarak çalışmaktadır. Hikmet anne ve babasının ikisinin de işitme kayıplarının çok fazla olmadığını fakat küçük yaşta bununla ilgili hiçbir eğitim almadıkları için şuan konuşma anlaşılabilirliklerinin çok olmadığını söylemiştir. Hikmet küçük yaşta babaanne ve dedesi tarafından yetiştirildiği için küçük yaşlarda işaret dilinin çok iyi olmadığını fakat sonradan kendisini geliştirdiğini ve bu alanda daha çok ilerlemek istediğini söylemiştir. İşaret dilinin bir yabancı dil bilmek gibi zor olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de işaret dilinde sadece 2 seviye (temel seviye ve tercümanlık seviyesi) olduğunu fakat aslında belki 10 seviye olması gerektiğini söylemiş ve Almanca ve İngilizce gibi düzeylerinin belirlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Yeterli düzeyde işaret dili bilmeyen insanların tercümanlık yapmaya çalışmalarından ve internet ortamında şarkıları işaret diline çevirmelerinden rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Hikmet'in İşiten bir erkek kardeşi vardır. Kardeşi Doruk da bu çalışmaya katılmıştır. Hikmet Aile içinde işaret diliyle iletişim kurulduğunu söylemiştir.

2.2.1.9. Doruk

Doruk 29 yaşındadır ve Denizlilidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğünde işaret dili tercümanlığı yapmaktadır. Tarih öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur ve şuanda Sakarya Üniversitesinde Cumhuriyet Tarihi üzerine yüksek lisans yapmaktadır. Doruk futbola çok ilgili olduğunu ve koyu bir Fenerbahçe fanatığı olduğunu söylemiştir. Babası Denizli İşitme Engelliler Derneğinin başkanıdır. Annesi devlet memurudur. Her ikisi de işitme engellidir. Doruk'un tek İşiten abisi vardır Hikmet oda bu çalışmaya katılmıştır. Başka kardeşleri yoktur. Babaanne ve dedesi tarafından yetiştirildiğini söylemiş ve sözlü dil ve işaret dilini eş zamanlı edindiğinden bahsetmiştir. Aynı zamanda işaret dilini ana dili olarak nitelendirmiştir. Görüşme

esnasında işaret dilinin çok iyi olduğunu ve işitme engellilerle işaret dilinde iletişim kurarken hiçbir zorluk yaşamadığını vurgulamıştır.

2.2.1.10. Ozan

Ozan 35 yaşındadır. Ankara’da doğmuştur. Görüşme tarihinden yaklaşık 1,5 sene önce İzmir’e tayin olmuştur. İzmir Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğünde çalışmaktadır. Ayrıca engelsiz TRT’de işaret dili tercümanlığı yapmakta ve Türk Dil Kurumunun çıkardığı işaret dili sözlüğünün oluşturulmasında da aktif görev almaktadır. Ozan’ın babası Araştırma Bakanlığında emekli olmuştur. Annesi özel bir ilaç firmasından emekli olmuştur. Her ikisinin de işitme kayıpları ileri derecededir ve herhangi bir işitme cihazı kullanmadıkları için sadece işaret diliyle iletişim kurabilmektedirler. Ozan görüşme esnasında ebeveynlerinden bahsederken onların “işitme engelli” olmadıklarını söylemiştir. Ebeveynlerinin “Sağır” olduklarını ifade etmiş ve “Sağır” ile “işitme engelli” terimleri arasındaki farkları bildiğini belirtmiş ve bu sebeple ebeveynlerinin işitme engelli bireyler olmadıklarına vurgu yapmıştır. Ozan uzun yıllar işitme engellilerle birlikte olması ve işaret dilini kullandığı bir işte çalışıyor olmasından dolayı işaret dilinin çok iyi derecede olduğunu söylemiştir. İşaret diliyle her şeyin anlatılabileceğini söylemiştir. Televizyon kanallarında işaret dili uzmanı olmayan bireylerin yaptıkları hatanın Türkçeden işaret diline kelimeleri birebir çevirmeleri olduğunu söylemiştir. İşaret dilinin Türkçeden farklı bir gramer yapısının olduğunu ve çeviri yaparken tek tek kelimelerin çevrilmesi yerine anlamı ifade edecek şekilde çeviri yapılmasının daha uygun olduğunu söylemiştir. Ozan ilkokula başladığı zamanlarda sözlü dilinin henüz çok iyi gelişmiş olmadığını bu yüzden ebeveynlerinin kendisini sözlü dilini geliştirmesi için büyükanne ve büyük babasının yanına gönderdiğini söylemiştir. Ozan eşinin ve ailesinin kendi ailesiyle tanışırken iletişim kuramamalarından dolayı zorluk yaşadıklarını fakat daha sonra eşinin işaret dili kursuna giderek bunun üstesinden geldiğini söylemiştir. Ozan ebeveynlerinin Sağır olmalarını kendisinin yararına kullandığını söylemiştir. Diğer bireylerin KPSS ile atanmaları için yüksek puan almaları gerekirken, Ozan ebeveynlerinden ötürü işaret dilini çok iyi bilmesini iş bulma konusunda yararına çevirmiştir. Özel yetenek sınavına girerek ana dili olarak gördüğü işaret dili sayesinde iş bulma konusunda çok bir zorluk yaşamadığını dile getirmiştir.

2.2.1.11. Melda

Melda 40 yaşındadır ve Manisalıdır. İzmir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünde işaret dili tercümanı olarak görev yapmaktadır. Melda babasının işitme kaybının çok ileri derecede olduğunu söylemiştir. Annesinin ise orta derecede işitme kaybının olduğunu, dudak okuyabildiğini fakat yine de evde aile bireyleri birbirleriyle işaret diliyle iletişim kurduklarını söylemişlerdir. Melda'nın kendisinden 2 yaş büyük bir abisi vardır. Başka kardeşleri yoktur. Melda ebeveynlerinin işitme engellerinden dolayı çok zorluklar yaşadıklarından bahsetmiştir. Küçükken annesinin “klorak” diyemediği için “sigorta” dediğini ve bu yüzden Melda'nın da kloraga “sigorta” dediğini söylemiştir. Bakkala klorak almaya gittiğinde “sigorta istiyorum” dediğini ve satıcının kendisini anlamadığını söylemiştir. Melda kendisinin işitme engelli olmamasına rağmen bunları ya da buna benzer durumları yaşamamasının çok üzücü olduğunu söylemiştir. Melda mahkemelerde işaret dili tercümanına ihtiyaç olduğu zaman kendisinin gittiğini söylemiştir. Ailesi ile ilgili mahkeme gibi resmi ve önemli bir durumda çeviri yapmak gerektiğinde Melda bizzat kendisinin gittiğini söylemiştir. Her işaret dili tercümanlarına güvenemediğini, şuanda mevcut yetişmiş işaret dili tercümanlarının alanında uzman olmadıklarını söylemiştir. Buna rağmen Melda kendisinin Ozan gibi işitme engellilerle çok fazla iletişimi olmadığı için işaret dilinin çok iyi olmadığını ve her şeyi ifade edemediğini söylemiştir.

Özetle; belirtilen ölçütlere uyan 11 İşiten bireyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yedisi erkek, dördü kadın olan katılımcıların yaş aralığı 23 ile 40 arasında değişmektedir. Katılımcıların yaşları; 23, 24, 24, 29, 29, 31, 34, 35, 35, 36, 40'tır. Katılımcılardan dördü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında Türk İşaret Dili tercümanlığı yapmaktadır. Katılımcıların üçü Türk İşaret Dili eğitmenliği yapmaktadır. Dört katılımcı ise Türk İşaret Diliyle ilişkili olmayan işlerde çalışmaktadır. Biri İngilizce öğretmeni, biri tekniker, biri kamu personeli ve birisi de bilgisayar mühendisidir. Katılımcılardan dört kişi ikişerli kardeşlerdir. Kardeş olan iki katılımcının aile içinde çalışmaya katılmayan iki İşiten kardeşleri daha vardır. Diğer katılımcıların hepsi aile içinde toplam iki kardeşlerdir. Katılımcıların yedisi aile içindeki en büyük çocuk, üçü en küçük çocuktur. Bir katılımcı dört kardeşin üçüncüsüdür. Katılımcılardan bir tanesi aile içinde ebeveynleriyle sözel dilde anlaşılamadığı zamanlarda işaret diline geçtiğini söylerken, onun kardeşi olan başka bir katılımcı da dahil diğer bütün katılımcılar ebeveynleriyle işaret diliyle iletişim kurduklarını söylemişlerdir.

Katılımcıların beşi lise mezunu, beşi üniversite mezunu ve biri yüksek lisans öğrencisidir. Katılımcılardan üçü Eskişehir’de, ikisi Ankara’da, ikisi Denizli’de, biri Samsun’da, biri Amasya’da, biri İzmir’de ve biri Manisa’da ikamet etmektedir. Görüşmeler Eskişehir, Ankara, Amasya, Denizli ve İzmir illerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan Seiçlerin özellikleri Tablo 2.1.’de yer almaktadır.

Tablo: 2.1. Araştırmaya Katılan Seiçlerin Özellikleri

Görüşme sırası	Takma İsimler	Yaş	Meslek	İşaret dili tercümanlığı yapıyor mu?	Ebeveynlerinden farklı olarak Sağirlarla ilgili çalışmalar, projeler, aktiviteler yapıyor mu?	Doğum sırası/ Kardeş sayısı
1	Nadir	24	Odunpazarı Belediyesi Sosyal Hizmetler Kurumunda İşaret dili tercümanı	evet	evet	2/2
2	Yeliz	36	Eskişehir Büyükşehir Belediyesinde devlet memuru	hayır	hayır	1/2
3	Kübra	23	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında İşaret dili tercümanı	evet	evet	1/2
4	Nail	24	Bilgisayar Mühendisi	hayır	hayır	1/2
5	Tekin	35	İşaret Adam Akademi eğitim kurumunda tercüman	evet	evet	1/2
6	Sebahat	34	İngilizce Öğretmeni	hayır	hayır	3/4

7	Zafer	29	Tesisat teknikeri	hayır	hayır	4/4
8	Hikmet	31	Yerel bir televizyon kanalında	evet	evet	1/2

Tablo: 2.1. (Devam) *Araştırmaya katılan Seiçlerin özellikleri*

9	Doruk	29	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında işaret dili tercümanı	evet	evet	2/2
10	Ozan	35	Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığında İşaret dili tercümanı	evet	evet	1/2
11	Melda	40	Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığında işaret dili tercümanı	evet	hayır	2 /2

2.3. Araştırmacılar

Araştırmacı: B. Büşra Arabacı. 2011 yılında Pamukkale Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği lisans programından mezun olmuştur. 2014 yılında Anadolu Üniversitesi İşitme Engelliler Öğretmenliği yüksek lisans bilimsel hazırlık programını tamamlamış ve 2015-2016 yıllarında Yüksek lisans programının ders aşamasını bitirmiştir. Araştırmacı; Yüksek lisans programı gereği Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, İşitme Engelliler ve Normal Çocuklarda Dil Gelişim Kuramları, Bilim Etiği, Nitel Araştırma Yöntemleri, İşitme Engellilerde Aile Eğitiminde Çağdaş Yaklaşımlar, İşitme Engelli Çocukların Konuşma Özellikleri, İşitme Engelli Çocuklarda Okuma Yazmanın Geliştirilmesi, İşitme Engelli Çocuklar için Öğretme Öğrenme Modelleri ve Öğretme

Stratejileri, İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Kaynaştırma Uygulamaları, Odyolojiye Giriş, Seminer ve Uzmanlık Alan Dersleri almıştır.

Danışman: Yıldız Uzuner. Anadolu Üniversitesi, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğretim üyesidir. İşitme engelli çocukların eğitimleri ve Nitel araştırma yöntemleri alanlarında uzmandır. Çalışmanın ilk gününden son gününe kadar araştırmacıya rehberlik etmiştir.

Alan Uzmanı: Merve Kaymaz. Anadolu Üniversitesinde işitme engelliler öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans yapmakta ve bu alanda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Araştırmanın geçerlik çalışmasında yardımcı olmuştur.

Alan Uzmanı: Osman Çolaklıoğlu. Anadolu Üniversitesinde işitme engelliler öğretmenliği anabilim dalında yüksek lisans yapmakta ve bu alanda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Araştırmanın güvenirlik çalışmasında yardımcı olmuştur.

2.4. Veri Toplama Süreci

Sağır bireylerle ilgili pek çok akademik çalışma gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla (Seiç) ilgili çok fazla çalışma yapılmamıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde yaklaşık 15 sene önce Sağır ebeveynlerin İşiten Çocuklarına “Coda” (*Children of Deaf Adults*) denilmiş ve onların ilginç hayatları dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye’de ise Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla ilgili çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Bu sebeple Türkiye’de yaşayan Seiçlerin hayatları, yaşam deneyimleri, tecrübe ettikleri zorluklar ve başa çıkma yolları pek çok kimse için hala netlik kazanmamıştır. Bu konuya netlik getirmek amacıyla Seiçlerin ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimlerini inceleyen akademik bir çalışma yapılması planlanmıştır. Araştırmaya Seiçlerle ilgili alan yazın taraması yapılarak başlanmıştır. Araştırmanın amacının belirlenmesinin ardından, kavramsal kuramsal çerçevesi hazırlanmıştır. Daha sonra araştırmacının danışmanı aracılığıyla Nadir ile tanışılmış ve ilk görüşme Nadir ile gerçekleştirilmiştir. Farklı yollarla diğer 10 Seiçle de görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır.

2.5. Veri Toplama

Bu araştırma sürecinde 3 çeşit veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bunlar; görüşmeler, günlükler ve belgelerdir. Çalışma sürecinde toplam 9 farklı aileden 11

farklı Seiçle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bundan farklı olarak 2 adet belge toplanmış ve toplam 50 sayfa günlük yazılmıştır. Veri toplamaya ilişkin bilgiler Tablo 2.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.2. *Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri ve miktarları*

	Veri Toplama Teknikleri	Toplanan Veri Miktarı	Toplam süre
1	Yarı-yapılandırılmış görüşmeler	11 görüşme	7 saat 2 dakika 32 saniye
2	Araştırmacı Günlüğü	50 sayfa	-
3	Belge	2 adet	-

2.5.1. Yarı- yapılandırılmış görüşmeler

Görüşme öncesinde araştırmacının yaptığı hazırlıklar çok önemlidir. Öncesinde iyi planlanmış bir görüşmeyle, daha doğru ve net bilgilere daha kısa süre içerisinde ulaşılabilir. Bunun için araştırmacının görüşme yerine belirlenen vakitten daha önce gelerek, hazırlıklarını tamamlamasının faydalı olduğu düşünülmektedir. Görüşme öncesinden hazırlanan görüşme rehberi sayesinde “dikkatten kaçan soru” riskinin önüne geçilebilir. Ayrıca görüşmenin gidişatına göre fazladan yapılacak açıklamalara da yer tanınmış olur (Altunışık vd., 2007, s. 87).

Görüşmenin mümkün olduğu kadar kısa tutulması gerektiği unutulmamalıdır. Fakat bu kısalık katılımcının açıklamalarına engel olacak ölçüde veya ona bu fırsatı vermeyecek ölçüde olmamalıdır. Başka bir deyişle, zaman yönetimi araştırmacının kontrolünde olmalı ve görüşmeciye göre ayarlanmalıdır (Altunışık vd., 2007, s. 89) Görüşmelerin zamanı ve yeri katılımcıya uygun bir zamanda ve yerde yapılmalıdır. Ancak görüşmenin kesintiye uğramaması ve konsantrasyonun bozulmaması gerektiği katılımcıya hatırlatılmalıdır. Daha önceden belirtilen yaklaşık süreye sadık kalınmalı ve görüşme çok uzun veya aşırı kısa tutulmamalıdır. Eğer görüşmecinin açıklamaları elle not alınıyorsa, kısaltmalar kullanılmalı ve her cümlenin kayıt edilemeyeceği unutulmamalıdır. Konuşmanın yazıdan çok daha hızlı olmasından dolayı bu mümkün olmayacağı gibi, görüşmecinin de konuya odaklanmasına engel olabilir (Altunışık vd., 2007, s. 90).

Bu araştırmanın verileri 30.05.2016 ile 28.11.2016 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler katılımcıların istedikleri, uygun bir yerde ve müsait oldukları saatlerde yapılmıştır. Araştırmacı görüşmeleri Eskişehir, Ankara, Amasya, Denizli ve İzmir illerinde yapmıştır. Görüşmelerin altısı katılımcıların istediği bir kafede, üçü katılımcıların iş yerlerinde ve ikisi işitme engelliler derneğinde yapılmıştır. Görüşme öncesinde araştırmacının yanında bulundurduğu materyaller şunlardır;

- Görüşme sorularının yazılı bulunduğu form,
- Araştırmacının katılımcının sorulara verdiği cevapları yazacağı form ve boş A4 kâğıtları,
- Görüşmecinin haklarından bahseden ve çalışmaya gönüllülükle katıldığını gösteren, katılımcı tarafından görüşme öncesi imzalanacak olan görüşme onay formu
- Katılımcının açıklamalarını yazmak amacıyla kullanılan kalemler,
- Ses kaydı için kullanılan araştırmacının cep telefonu

Görüşmeler 25 dakika ile 55 dakika aralığında sürmüştür. Görüşme öncesinde katılımcılara ne kadar çok örnekler verirlerse o kadar iyi olacağından bahsedilmiştir. Anlatma ve açıklama konusunda çekinmelerine gerek olmadığı ve bu çalışmada herhangi bir doğru ya da yanlış cevap bulunmadığı açıklanmıştır. Çalışmanın amacının kişisel görüşleri incelemek olduğu belirtilmiştir.

2.5.2. Araştırmacı günlüğü ve belgeler

Araştırmacı tarafından belgeler toplanmış ve günlükler yazılmıştır. Araştırmacı günlüğü; araştırmacı çalışmasına ilk başladığı günden itibaren çeşitli aralıklarla yazılmıştır. Görüşme öncesinde ve sonrasında ve farklı aralıklarla çeşitli zamanlarda yazılmıştır. Günlükler çalışma boyunca araştırmacının kendi davranış ve düşüncelerini kaydettiği bir yerdir. Günlüğe araştırmacının çalışmada karşılaştığı zorluklar, yaşadığı sıkıntılar ve kolaylıklar yazılabildiği gibi araştırmacının çalışmanın farklı aşamalarındaki duygu ve düşünceleri de yazılabilmektedir (Glesne, 2014, s. 104). Araştırma günlükleri genellikle araştırmacının çalışmayı sürdürürken yaşadığı hayal kırıklarını ve bunlarla nasıl başa çıktığını anlatan yerlerdir (Glesne, 2014, s. 105). Araştırmacı çalışma boyunca toplam 50 sayfa günlük yazmıştır.

Belgeler Hikmet ve Doruk tarafından verilmiştir. Sağır ebeveynlerin İşiten Çocuklarıyla ilgili bir araştırma yapıldığını öğrenince çok mutlu olan Hikmet ve Doruk tarafından araştırmacıya 2 adet kitap ayrıacı verilmiştir. Bu kitap ayraçları Denizli İşitme

Engelliler Derneğine aittir ve bu dernekte Türk İşaret Dili eğitimi kurslarına katılan öğrencilere dağıtılmaktadır. Bu belgelerin üzerinde TİD DENİZLİ yazmaktadır. Çalışmayla ilgili her hangi başka bir belge toplanmamıştır.

2.6. Görüşme Takvimi

Sağır ebeveynlerin İşiten Çocuklarıyla yapılan görüşmelerin sırası, tarihi, süresi, yeri verilmiştir. Ayrıca görüşme esnasında kullanılan veri toplama aracı olarak ses kaydı yapılmıştır. Tablo 2.3.'da görüşme takvimi yer almaktadır.

Tablo 2.3. Görüşme Takvimi

Görüşme No	Katılımcı	Tarih	Saat / Süre	Yer	Veri Toplama Aracı
1	Nadir	30.05.2016	20.12 – 20.49 36 dakika 15 saniye	Çıtır çıtır Kafe Tepebaşı/ Eskişehir	Ses kaydı
2	Yeliz	13.07.2016	12.59 - 13.26 26 dakika 50 saniye	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Binası Odunpazarı/ Eskişehir	Ses kaydı
3	Kübra	13.07.2016	16.53 – 17.32 39 dakika 45 saniye	Keçi Kafe Odunpazarı/ Eskişehir	Ses kaydı
4	Nail	18.07.2016	14.10- 14.36 26 dakika 1 saniye	Tattaze Kafe Kızılay/ Ankara	Ses kaydı
5	Tekin	18.07.2016	15.47 – 16.38 51 dakika 48 saniye	Tattaze Kafe Kızılay/ Ankara	Ses kaydı
6	Sebahat	11.09.2016	18.38- 19.22	Has Bahçe Çay	Ses kaydı

			44 dakika 4 saniye	Evi/ Amasya	
7	Zafer	11.09.2016	19.25- 20.18 52 dakika 21 saniye	Has Bahçe Çay Evi/ Amasya	Ses kaydı
8	Hikmet	28.10.2016	16.36- 17.28 52 dakika 54 saniye	Denizli İşitme Engelliler Derneği/ Denizli	Ses kaydı
9	Doruk	28.10.2016	18.24- 18.49 25 dakika 28 saniye	Denizli İşitme Engelliler Derneği/ Denizli	Ses Kaydı
10	Ozan	28.11.2016	9.54- 10.24 31dakika 15 saniye	Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü/ Alsancak, İzmir	Ses Kaydı
11	Melda	28.11.2016	10.33- 11.08 35 dakika	Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü/ Alsancak	Ses Kaydı

2.7. Görüşme Onay Formu

Görüşme öncesinde katılımcılara çalışmanın amacını belirten bir görüşme onay formu verilip imzalatılmıştır. Görüşme Onay formunda katılımcıların hakları yazılmış ve bu çalışmada katılımcı olarak rol almanın gönüllülük esasına dayandığı ve yazının konuşma hızında gerçekleşmemesinden dolayı görüşmelerin ses kayıtları alınacağı belirtilmiştir. Katılımcılara görüşme esnasında veya sonrasında görüşmeden ayrılmak istediği takdirde sesli ve yazılı kayıtların iptal edilip, kendilerine teslim edileceği ve çalışmada kullanılmayacağı söylenmiştir. Görüşme onay formuyla araştırmacı görüşmeden toplanılan verilerin yüksek lisans tezinde kullanılacağını açıklamıştır. Katılımcılara görüşme esnasında detaylı açıklamalar ve farklı örneklemeler yapabilecekleri söylenmiştir. Anlamadıkları sorularda ek açıklama yapılmasını talep etmekten çekinmemeleri söylenmiştir. Görüşmeye başlamadan önce sormak ya da söylemek istediklerinin olup olmadığı sorulmuş ve yoksa görüşmeye hemen

başlanmıştır. Çalışmada kullanılan ve her görüşme öncesinde katılımcılara imzalatılan görüşme onay formu Ek-1’de yer almaktadır.

2.8. Pilot Görüşme

Pilot görüşme araştırmanın hedef katılımcıları arasından seçilen bir katılımcıyla gerçekleştirilir. Araştırmanın yöntemini denemek ve test etmek için iyi bir fırsattır. Görüşme sorularının dili ve görüşmenin uzunluğu pilot çalışmayla kontrol edilir (Glesne, 2014, s. 75). Bu çalışmada pilot görüşme Nadir ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde Nadir’e görüşme sorularının netliği ve uygunluğu hakkında sorular sorulmuştur. “Başka ne tür sorular sormalıyım?” sorusuyla görüşmenin geliştirilmesine yönelik tavsiyeler istenilmiştir. Nadir görüşmeden önce görüşme sorularını okumuş ve incelemiştir. Net olmayan, karmaşık ve yanlış anlaşılmaya yol açabilecek herhangi bir soru ya da ifade olmadığını söylemiştir. Nadir mevcut soruların “Kodaların” yaşantıları hakkında yeterli bilgi sağlayabileceğini söylemiştir. Farklı ekleme soru ya da öneri yapmadığı gibi, mevcut sorulardan herhangi birini çıkartma ya da değiştirme de yapmamıştır (Araştırmacı Günlüğü, 30.05.2016, s. 1). Bu şekilde Seçlere sorulması planlanan soruların uygunluğu tekrar teyit edilmiştir.

2.9. Görüşme Soruları

1. Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?
2. Aile bireyleriniz hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?
3. Aile bireyleriyle nasıl iletişim kuruyorsunuz? Bu iletişim yolunu nasıl buluyorsunuz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
4. Ebeveynlerinizle (bu dilde) iletişim kurarken herhangi bir zorlukla karşılaşılıyor musunuz? Ne tür zorluklarla karşılaşyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?
5. Hangi dilde kendinizi daha iyi ifade edebildiğinizi düşünüyorsunuz? Neden?
6. Sözel dili nasıl öğrendiniz?
7. İşaret dilini öğrenmekte zorlandınız mı? Neden?
8. İki dilli büyürken nasıl bir süreç geçirdiniz?
9. Kendinizi hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz? Sağır kültürü mü, işiten kültürü mü? Neden?
10. Sözel dilde zorluk yaşadığınız zamanlar oldu mu? Kısaca bahseder misiniz?
11. Ebeveynlerinizin sağır olması onlarla olan iletişiminizi nasıl etkiledi?
12. Ebeveynlerinizin akrabalarınızla olan ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
13. Ebeveynlerinizin sağır olmalarıyla ilgili akrabalarınızdan herhangi bir destek aldınız mı? Ne zaman? Nasıl?

14. Ebeveynlerinizi için hiç tercümanlık yaptınız mı? Hangi durumlarda yaptınız? Tercümanlık yapmakla ilgili ne hissettiniz?
15. Ebeveynlerinizin sağır olmalarından dolayı ailede koruyucu rolü sizin üstlendiğiniz oldu mu? Nasıl olduğunu anlatabilir misiniz?
16. Ebeveynlerinizin size karşı olan tutumlarının işiten ebeveynlerin işiten çocuklarına karşı olan tutumlarından farklı olduğunu düşünüyor musunuz? Ne tür farklılıklar var?
17. İşiten anne-babanın işiten bir çocuğu olmuş olsaydınız sizce hayatınızda ne tür değişiklikler olurdu?
18. Toplumun işitme engelli bireylere dolayısıyla da ebeveynlerinize karşı olan tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
19. Ebeveynleriniz işiten bireylerle nasıl iletişim kuruyorlar?
20. Ebeveynlerinizin işiten toplum içinde sağır oldukları ve sizin de sağır bir ailede işiten bir birey olduğunuza ilişkin farkındalığınız ne zaman gelişti? Nasıl olduğunu anlatabilir misiniz?
21. Ebeveynlerinizin sağır olmalarını kendi çıkarlarınız doğrultusunda kullandığınız oldu mu? Örnek verebilir misiniz?
22. Ebeveynlerinizin sağır olmalarından dolayı karşılaştığınız zorluklar oldu mu? Ne tür zorluklarla karşılaştınız?
23. Türkiye'deki sağır bireyler için yapılan kanun ve düzenlemeler hakkında ne düşünüyorsunuz? Yeterli buluyor musunuz? Neden?
24. Sağır ebeveynlerin işiten bir çocuğu olarak sizin bu konularda söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?

2.10. Görüşme İlkeleri

Lichtman (2006, s. 118- 119) görüşme tekniğini daha verimli hale getirebilecek temel teknik ve prensiplerden bahsetmiştir. Bunlar;

- Görüşmenin başında katılımcı hakkında bilgi toplanmalıdır.
- Görüşmeciyi samimi bir ilişki içinde olunmalıdır. Fakat bu samimiyet görüşmenin ciddiyetini bozacak ölçüde olmamalıdır.
- Görüşme başlamadan önce araştırmacı görüşme ortamını ayarlamalı ve sessiz ve katılımcı için rahat bir ortam hazırlanmış olduğundan emin olmalıdır.
- Görüşme esnasında araştırmacı sadece aldığı notlara odaklanmamalı ve görüşmeciyi dinlediğini hissettirmelidir (Lichtman, 2006, s. 118-119).

Görüşme soruları sırasıyla araştırmacı tarafından oluşturulduktan ve danışmanı tarafından son şeklini aldıktan sonra ilk katılımcı olan Nadir ile pilot görüşme yapılmadan önce onaylanmış ve soruların uygunluğu tekrar kontrol edilmiştir.

Görüşme sorular belirli bir sıraya göre hazırlanmıştır fakat görüşme esnasında katılımcının yaptığı açıklamalara göre araştırmacı bu sırayı bozup, daha ilerideki bir soruya geçmesi gerektiğinde veya yeni bir soru sormak istediğinde bunu yapmaktan

çekinmemiştir. Görüşme esnasında eklenen sorular olduğu gibi başka bir sorunun içerisinde cevaplanan sorular net, anlaşılır ve yeterli bulunduysa tekrar sorulmadan geçilmiştir. Katılımcının bir soruya verdiği cevabı ileride sorulması planlanan bir soruyla ilişkili görüldüyse, o soruya atlanılmış ve sonrasında “yine başa dönersek...” gibi bir açıklamayla sorulara kalındığı yerden devam edilmiştir. Katılımcılarla sadece bu tez araştırması kapsamında bir ilişki yürütüldüğünden onlara “Siz” diye hitap edilmiştir. Görüşmenin başında katılımcıya kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz? (1. Soru) ve Aile bireyleriniz hakkında bilgi verebilir misiniz? (2. Soru) sorulmuştur. Bu şekilde şunlar hedeflenmiştir;

- Katılımcıya resmi bir görüşmeden ziyade rahat edebileceği, sohbet tarzı bir atmosfer oluşturmak,
- Asıl öğrenilmesi planlanan sorulara ulaşmadan önce, katılımcıyı rahatlatmak ve görüşme ses kaydı stresinden uzaklaştırabilmek,
- Katılımcının görüşmecisi şartlarına uygun olduğunu görüşme öncesinde tekrar ses kaydı altında teyit etmektir.

2.11. Verilerin Dökümü ve Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme araştırması olarak planlanan bu çalışma, betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenerek analiz edilmiş ve bulguları yorumlanmıştır. Nitel veri analizinin amacı henüz keşfedilmemiş bir gerçeklik olan bilginin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmacı toplanan verilerden yola çıkarak verilerin içerisinde saklı duran bilgiyi gün yüzüne çıkartmaktadır. Nitel veri analizinde gözlem ve görüşme gibi veri toplama teknik ve yöntemleri ile veriler toplanır. Verilerin tamamının toplanması beklenmeden direk bilgisayar ortamına geçirilebilir. Bilgisayara geçirilen bu veriler düzenlenip, kodlar çıkartılır. Verilerden çıkartılan bu kodlar değerlendirilerek bulgular yorumlanır (Lichtman, 2006, s. 164; Özdemir, 2010 s. 323; Akbulut, 2015, s. 186). Betimsel analizde doğrudan alıntılar yapılarak görüşmecinin veya gözlemlenen kişinin düşüncelerine vurgu yapmak amaçlanır. Betimsel veri analizinde temel amaç veriyi düzenleyip yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. (Willis, 2008, s. 258- 265; Yıldırım ve Şimsek, 2003’ten aktaran Özdemir, 2010, s.336). Betimsel veri analizinin dört aşaması vardır. Bunlar;

- 1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- 2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- 3) Bulguların tanımlanması,
- 4) Bulguların yorumlanmasıdır. (Yıldırım ve Şimsek, 2006, s. 224)

İlk aşama betimsel analiz için çerçeve oluşturma aşamasıdır. Araştırma soruları ve araştırmanın kavramsal boyutu değerlendirilerek bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeve ile araştırma verilerinin sunulacağı kodlar belirlenmiş olur. Sonra tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşaması gelir. Bu aşamada veriler daha önceden belirlenen çerçeveye göre okunur ve anlamlı bir biçimde düzenlenir. Veriler tanımlama amacıyla seçilir ve anlamlı bir şekilde bir araya getirilir. Bazı verilerin ilgisiz bulunduğu için dışarıda kalabilir. Doğrudan alıntı yapılacak kısımlar belirlenir. Bulguların tanımlanması aşamasında daha önceden düzenlenen veriler tanımlanır. Doğrudan alıntılar yapılır. Gereksiz tekrarların yapılmaması için dikkat edilir. Bulguların yorumlanması aşamasında tanımlanan bulgular açıklanır ve anlamlandırılır. Yapılan yorumların daha güçlü olması için bulgular arasında yapılan neden sonuç ilişkileri açıklanır (Yıldırım ve Şimsek, 2006, s. 224; Akbulut, 2015, s. 186- 187).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada veriler betimsel olarak şu aşamalarla analiz edilerek, yorumlanmışlardır.

- Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla yapılan görüşme kayıtlarının dökümleri alınmıştır. Kayıtların dökümlerinde duyulan bütün konuşmalar herhangi bir değişiklik yapılmadan ve eksiksiz bir şekilde yazılmıştır.
- Görüşme dökümlerinin tamamı kaydedildikten sonra görüşme ses kayıtlarıyla birlikte bir uzmana verilmiş ve dökümlerin doğruluğu kontrol edilmiştir. Bütün görüşme kayıtlarının doğruluk kontrolünde birkaç kelime hatası bulunmuş ve bu hatalar ses kayıtları tekrar dinlenerek düzeltilmiştir.
- Görüşme soruları ayrılmış ve her bir katılımcının ilgili soruya verdikleri cevaplar sorunun altına yığılmıştır. Tüm soruların altına ilgili cevapların yığılması yapılmıştır.
- Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ve alan yazın desteğiyle birlikte görüşme kodlama anahtarı çıkartılmıştır (Ek-2). Kod anahtarı 9, 10, 16, 17 ve 19 Şubat tarihlerinde toplam 16 saatlik 5 oturum yaparak alan uzmanıyla birlikte çıkartılmıştır.
- Nitel araştırma yöntemlerine, yarı-yapılandırılmış görüşme araştırması tekniğine hakim ve işitme engelli bireyler konusunda pek çok çalışması bulunan ikinci bir alan uzmanı çıkartılan kodları katılımcıların açıklamalarıyla birlikte araştırmacıdan bağımsız olarak tekrar değerlendirmiştir. Bu değerlendirme sonucu kod anahtarının geçerliğine uzman geçerliği alınmıştır.
- Toplam 24 görüşme sorusundan 1. Soru (Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?), ve 2. Soru (aile bireyleriniz hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?) çıkartılmıştır. Geriye kalan 22 sorunun % 50'sinin güvenilirliği alınmak istenmiştir. 4 soru baştan, 5 soru ortadan ve 3 soru sondan olmak üzere toplam 12 soru geliş güzel şekilde seçilmiştir. Katılımcıların bu sorulara yaptıkları

açıklamaları ve kod anahtarı 3. alan uzmanına verilmiştir. Bu uzmanı çıkartılan kod anahtarıyla kendisine verilen dökümleri karşılaştırmış ve kendisinin de benzer sonuçlara ulaşmış ulaşmadığı belirtmiştir.

- Daha sonra araştırmacı ve uzman değerlendirmelerini karşılaştırmıştır. Karşılaştırmalar sonucu görüş birliği veya görüş ayrılığı şeklinde hesaplamalar yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman hemfikir ise “görüş birliği”, farklı yorumlar yapıldı ise “görüş ayrılığı” yazılmıştır.
- Güvenirlik hesaplamasında görüş birliği sağlanan temalar, görüş birliği oluşturulan kodlar ve görüş ayrılığı oluşturulan kodların toplamına bölünmüş ve yüz ile çarpılmıştır.

Daha önceden geçerliği alınan kod anahtarının bu şekilde işleyişine güvenirlilik çalışması yapılmış olundu. Alan uzmanı değerlendirmeciler arası güvenirlilik oranı % 80 ile % 100 ranjı arasında çıkmıştır.

- Araştırmanın verileri düzenlenmiş ve kolay okunabilir ve anlaşılır hale getirilmiştir. Çıkartılan temaların frekansları belirlenmiştir. Bu frekanslarla veriler araştırmanın bulgular ve yorumlar bölümünde şu şekilde ifade edilmiştir;
1-2 kişi katılımcıların azı,
3-4 kişi katılımcıların bir kısmı,
5-6 kişi katılımcıların yarısı,
6-10 kişi katılımcıların çoğu,
11 kişi katılımcıların hepsi.
- Bulguların yorumlanmasında elde edilen bulgular alan yazın desteği ile birlikte açıklanmıştır. Katılımcıların söylemlerine doğrudan alıntılar yapılarak, bulgular ve yorumlar güçlendirilmiştir.

2.12. Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları

Bu araştırmanın geçerliliği ve güvenirliliği için şu yollar takip edilmiştir.

- Görüşme esnasında katılımcının yaptığı açıklamalar not alınmıştır. Aynı zamanda hiçbir veriyi kaybetmemek için ve sonrasında yanlış hatırlamalara imkân vermemek amacıyla görüşmelerin sesli kayıtları da alınmıştır.
- Katılımcılara görüşme esnasında zaman zaman konuyla ilgili derinlemesine sorular sorularak araştırmacının yorumları ve değerlendirmeleri test edilmiştir.
- Görüşmelerin üzerinden fazla süre geçmeden yazılı dökümleri çıkartılmıştır. Ses kayıtlarının yazılı dökümleri alınırken üzerinde hiçbir değişiklik yapılmamış, konuşmaları olduğu gibi yazılmıştır.
- Araştırmacı görüşme ses kayıtlarının tamamını tekrar tekrar dinleyerek herhangi bir hataya fırsat vermemiştir.

- Araştırmacı, görüşmelerin ses kayıtlarını ve yazılı dökümlerini Anadolu Üniversitesi'nde çalışan araştırma görevlisi bir arkadaşına vererek doğruluğunu tekrar teyit ettirmiştir.
- Görüşmelerin ne zaman kimlerle, nerelerde ve ne kadar süreyle gerçekleştirildiği tablolastırılarak kayıt altına alınmıştır.
- Görüşme verilerinden anahtarlar çıkartılırken bir alan uzmanından yardım alınmış ve işbirlikçi çalışma gerçekleştirilmiştir.
- Katılımcının görüşme sorularına verdiği cevaplar ve araştırmacının alan uzmanıyla birlikte çıkarttığı kod anahtarları başka bir alan uzmanına verilmiş ve verilerin güvenilirliğini test edilmiştir.

2.13. Araştırma Etiği

Nitel bir araştırmada konuyla ilgili veri toplanırken derinlemesine ve detaylı bilgi toplanması gerekmektedir. Gerçekleştirilen çalışma bir görüşme araştırmasıysa, katılımcının özel ve gizli hayatıyla ilgili sorular sorulabilmektedir. Bu aşamada görüşmecinin düşünce, inanç ve davranışlarının kesinlikle yargılanmaması gerekmektedir. Katılımcıya güven ortamı sunulmalıdır. Ancak bu şekilde katılımcının rahatlıkla görüşme sorularını cevaplaması sağlanabilir (Lichtman, 2006, s. 56- 58; Patten, 2002'den aktaran Creswel, 2014 s. 253; Şimşek, 2015, s. 199- 202). Araştırma etiği gereği uyulması gereken kurallar vardır. Bunlar;

- Görüşme öncesinde katılımcıya araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmelidir.
- Görüşmenin ses kaydı alınacaksa bu katılımcıya daha önceden haber verilmelidir.
- Katılımcıya görüşmeden istediği zaman çekilebileceği söylenmelidir.
- Araştırmacı katılımcıları ifşa etmemelidir. Bunun için katılımcılara takma isim verilir.
- Çalışma tamamlandıktan sonra, katılımcılar hakkında toplanan bilgiler yok edilmeli ve kimliklerinin ortaya çıkmasına sebep olabilecek herhangi, bir ipucu bırakılmamalıdır.
- Araştırmacı görüşme esnasında katılımcının rahat olmasını sağlamalıdır fakat bu görüşme ciddiyetinin bozulmasına engel olmayacak ölçüde olmalıdır.
- Görüşme öncesinde araştırmacı katılımcının maddi manevi olumsuz etkilenmemesi için gerekli tüm koşulları sağlamalıdır (Patten, 2002'den aktaran Creswel, 2014 s.254; Şimşek, 2015, s. 201).

Bu çalışmanın amacı Sağır ebeveynlerin İştien çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları hakkındaki görüşlerini incelemektir. Bu sebeple Seiçlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma gereği belli etik kurallara riayet edilmiştir. Bunlar;

- Katılımcıya güler yüzlü davranılmış ve sunulan ortamın katılımcıya herhangi bir zararının olmadığından emin olunmuştur. Araştırmacının görüşme ortamına önceden gitmesiyle bu sağlanmaya çalışılmıştır.
- Görüşme gerçekleştirilmeden önce görüşmenin bilimsel araştırma gereği gerçekleştirilmek istendiği ve çalışmanın amacının Seiçlerin ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantılarının incelemek olduğu belirtilmiştir.
- Görüşme öncesinde, katılımcıya görüşmenin ses kaydının alınacağı söylenmiştir. Bu ses kaydının sadece bu bilimsel araştırma gereği kullanılacağını ve konuyla ilgili olmayan 3. bir şahıs tarafından dinlenmeyeceği belirtilmiştir.
- Katılımcıya görüşme esnasında veya sonrasında araştırmadan istediği gibi çekilebileceği belirtilmiştir. Görüşmecinin çalışmadan çekilmek istemesi durumunda, görüşmenin iptal edileceği ve ses kayıtlarının kendisine verilerek çalışma içerisinde kullanılmayacağı belirtilmiştir.
- Görüşmecilere kendilerine takma isimler verilerek bu çalışmanın tamamlanacağı söylenmiştir. Çalışmada katılımcıların tamamına takma isimler verilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmanın amacı Türkiye’deki sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda görüşme sorularıyla elde edilen bulgular yorumlanmıştır. İlk iki soru genel manada katılımcıların özellikleri bölümünde anlatılmıştır. 1. soru (Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?) ve 2. soru (Aile bireyleriniz hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?) çalışmanın bulgular bölümüyle ilgili olmadıkları için 3. sorudan başlanmıştır.

3.1. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişim Şekilleri ve Bu Konudaki Düşünceleri

Aile bireyleriyle nasıl iletişim kuruyorsunuz? Bu iletişim yolunu nasıl buluyorsunuz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- a. İşaret diliyle iletişim kurduğundan bahsedenler (n=9) (Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)
- b. Sözel dilde yetersizlik olduğunda işaret diliyle devam edenler (n=1) (Zafer)
- c. İşaret dili, sözel dil, yazı ve teknoloji aracılığıyla iletişime geçenler (n=1) (Tekin)

- a. İşaret diliyle iletişim kurduğundan bahsedenler (n=9) (Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan ve Melda aile bireyleriyle işaret diliyle iletişim kurduklarından bahsetmişlerdir. Bu katılımcılar işaret diliyle iletişim kurmakla ilgili düşünceleri bakımından 3 farklı grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar;

- I. Aile bireyleriyle işaret diliyle iletişim kurmaktan memnun olanlar (n=4) (Nadir, Kübra, Doruk, Ozan)
- II. Aile bireyleriyle işaret dilinde iletişim kurmakla ilgili görüşlerini bildirmeyenler (n=1) (Yeliz)
- III. Aile bireyleriyle işaret dilinde iletişim kurmayı yetersiz bulanlar (n=4) (Nail, Sebahat, Hikmet, Melda)

- I. Aile bireyleriyle işaret diliyle iletişim kurmaktan memnun olanlar (n=4) (Nadir, Kübra, Doruk, Ozan)

Nadir, Kübra, Doruk ve Ozan işaret diliyle iletişim kurmaktan memnun olduklarını söylemişlerdir. Nadir işaret diline olan memnuniyetini şu şekilde dile getirmiştir; “*Valla benim için (işaret dili) çok iyi... İşaret dilini bilmesi en azından*

işaret dilini bilipte iletişim seviyelerimizin olması çok güzel bir şey yani. İşaret dili, eğer ki olmasaydı, bir de işitme engelli olsaydı iletişim sıfırlanacaktı.”

Kübra bunu şu şekilde söylemiştir; *“Yani tarif edilmez bir şey benim için mükemmel bir duygu. Kendimi bildim bileli işaret diliyle iletişim sağladığım için hani işaret diliyle konuşmadan sadece işitsel konuşarak bir hayat nasıl olurdu onu bilmiyorum açıkçası.”* Doruk ise şunları söylemiştir; *“... sözel dil nasıl bir dilse işaret dili de bizim için bir dil. Biz ellerimizle konuşuyoruz.”* Ozan *“İşaret diliyle iletişim kuruyoruz yani kendimizi bildik bileli işaret diliyle iletişim halindeyiz. Bütün dertlerimizi anlatıyoruz, anlaşabiliyoruz, hiç bir problem yaşamıyoruz.”* demiştir.

II. Aile bireyleriyle işaret dilinde iletişim kurmakla ilgili görüşlerini bildirmeyenler (n=1) (Yeliz)

Yeliz ebeveynleriyle işaret diliyle iletişim kurduğunu söylemiş fakat bu iletişim yöntemi hakkında neler düşündüğünü söylememiştir.

III. Aile bireyleriyle işaret dilinde iletişim kurmayı yetersiz bulanlar (n=4) (Nail, Sebahat, Hikmet, Melda)

Nail, Sebahat, Hikmet, Melda işaret dilini yetersiz bulduklarından bahsetmişlerdir. Nail işaret dilinde iletişimde terimsel ifadelerden bahsetmek gerektiğinde işaret dilinin yetersiz kaldığını söylemiştir. Nail bunları şu şekilde dile getirmiştir; *“...(işaret dili) birazcık kısıtlı bir dil aslında yani her şey anlatılmıyor. Çok soyut kelimeler yok mesela. Mesela bir felsefe kitabı okuyorum. Ne okuyorsun? diyolar. Felsefeyi çeviremiyorum yani.”*

Sebahat, Hikmet ve Melda işaret diliyle iletişim kurarken işaret dilinin bir noktadan sonra yetersiz kaldığını, bu sebeple ebeveynleriyle derin meseleleri konuşamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Melda *“...yani ne kadar anlatmak için farklı yollara da girsek bir yerden sonra o kelimeler çok yeterli gelmeyebiliyor. Yani anlama karşı tarafın anlaması konusunda sıkıntı çekebiliyorlar”* şeklinde açıklama yapmıştır.

b. Sözel dilde yetersizlik olduğunda işaret diliyle devam edenler (n=1) (Zafer)

Zafer aile bireyleriyle sözel dilde iletişim kurduğunu ancak bir anlaşmazlık olduğu zaman işaret diline geçtiğini söylemiştir ve şu şekilde ifade etmiştir; *“ıı şöyle açıklıyorum ben size. Sözel dilde başlayıp ifade edemediğim noktada işaret dilinde devam ediyorum.”*

c. İşaret dili, sözel dil, yazı ve teknoloji aracılığıyla iletişime geçenler (n=1) (Tekin)

Tekin aile bireyleriyle işaret dili, sözel dil, yazı ve teknoloji aracılığıyla iletişime geçtiğinden şu şekilde bahsetmiştir “... *yan yanayken aynı ortamdayken işaret diliyle iletişim kurmayı daha sağlıklı buluyorum çünkü onların ana dili bu. Ben kendimi işaret diliyle daha iyi ifade ettiğimi düşünüyorum (sağırlara)... son zamanlarda teknoloji üzerinden 3G üzerinden görüntülü konuşma üzerinden işaret dilini çok sağlıklı kullanamıyoruz belki bu teknolojinin alt yapısıyla alakalı olabilir yada doğal bir ortam olmadığı için mesela orda işaret dili yerine SMS i tercih ediyorum.*”

3.2. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişimlerinde Karşılaştıkları Zorluklar

Ebeveynlerinize işaret dilinde iletişim kurarken herhangi bir zorlukla karşılaşmıyorsunuz? Ne tür zorluklarla karşılaşmıyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?

- İşaret dilinde zorluk yaşayanlar (n=7) (Nadir, Kübra, Nail, Sebahat, Zafer, Hikmet, Melda)
- İşaret dilinde bazı durumlarda zorluk yaşayanlar (n=1) (Tekin)
- İşaret dilinde zorluk yaşamayanlar (n=3) (Yeliz, Doruk, Ozan)

Nadir, Kübra, Nail, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk ve Melda ebeveynleriyle iletişim kurarken zorluklarla karşılaştıklarını söylemişlerdir. Tekin ise ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurarken ancak bazı durumlarda zorluklar yaşadığından bahsetmiştir. Bu katılımcılar karşılaştıkları zorluklara göre farklı sınıflarda gruplandırılmışlardır. Bunlar şunlardır;

- İşaret dili yetersiz kaldığı için zorlandığını söyleyenler (n=5) (Kübra, Nail, Sebahat, Zafer, Melda)
- Tekrar tekrar anlattığı için zorlandığını söyleyenler (n=1) (Nadir)
- İşaret dilinde iletişimden utandığı için zorlandığını söyleyenler (n=1) (Hikmet)
- Ebeveynlerinin vakıf olmadığı konular hakkında iletişime geçtiklerinde zorlandığını söyleyenler (n=1) (Tekin)

- İşaret dili yetersiz kaldığı için zorlandığını söyleyenler (Kübra, Nail, Sebahat, Zafer, Doruk, Melda)

Kübra, Nail, Sebahat, Zafer ve Melda işaret diliyle iletişim kurmakta zorlanmalarının sebebini işaret dilinin yetersiz kalması olarak görmüşlerdir. Bu katılımcılardan Kübra ve Nail işaret dilinde kelime hazneleri çok geniş olmadığı için terimsel ifadelerde ve soyut kavramlarda zorlandıklarını söylemişlerdir. Kübra bunu şu şekilde dile getirmiştir: “...*soyut kavramlarda, duygular için içine girdiği zaman aslında tam anlamıyla işaret diliyle de bir %99'luk iletişim sağlayabiliyoruz diyebilirim ama %100 dersem bu yanlış olur bence çünkü bazen öyle bir noktaya geliyor ki nasıl*

anlatırsam anlatayım işin içinden çıkamıyormuşum, eksik kalıyormuş gibi bir duygu meydana gelebiliyor...”

Sebahat bunu şu şekilde ifade etmiştir; *“İu her kelimeyi ifade edemiyorum işaret diliyle, yani annemin annemden babamdan gördüklerim öğrendiklerim sadece benim kelime haznemde var ya da işaret haznemde var ıı güncel kelimeleri akademik terimleri ya da haberlerde dinlediğim bazı terimleri yorumlayamıyorum onları kendimce bir özetleyip yada bir paragraf yapıp işaret diliyle ifade etmeye çalışıyorum.”*

Zafer ise; *“Evet işaret diliyle ilgili eğitim almadığım için bazen zorluklar çekiyorum hani elmanın ifadesinde veya illerin ifadesinde işte bazı kavramlar var bu kavramları aktarırken zorluklar yaşıyoruz. İşte ben kavun diyorum annem karpuz anlıyor”* demiştir. Melda şu şekilde söylemiştir; *“Hani ki işaret dili bile bazen yetersiz olabiliyor. Onun açıklamasını yapıyorsunuz. Daha basite indirgemeye çalışıyorsunuz. Öyle olunca da aslında da o konunun birazcık dışına da çıkmış olabiliyorsunuz”* şeklinde anlatmıştır.

II. Tekrar tekrar anlattığı için zorlandığını söyleyenler (Nadir)

Nadir ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurarken tekrar tekrar anlatma gereği duyduğu için zorlandığını söylemiştir. Nadir *“(işaret dilinin) İster istemez tabi ki zorlukları var çünkü bir şeyi bir kere değilde bir şeyi on kere söylüyorsun. On kerede anlatıyorsun. Yani anlasa bile yine teyidini alıyor.”* diye anlatmıştır.

III. İşaret dilinde iletişimden utandığı için zorlandığını söyleyenler (Hikmet)

Hikmet *“Valla en büyük zorluğu şurda yaşadım. Küçük yaşta otobüse biniyorduk. Otobüse bindiğimizde insanların bir bakışı vardı bizlere... garip garip bakışlar... “anne konuşmayalım” dedim. Onlar orda yıkılıyordu. Yani oğlum beni gizliyor... yani ben böyle psikolojik tramvalar atlattım...”* diyerek ebeveynleriyle iletişim kurarken en çok zorlandığı noktanın toplum içinde işaret diliyle iletişim kurmaktan utanması olduğunu söylemiştir.

IV. Ebeveynlerinin vakıf olmadığı konular hakkında iletişime geçtiklerinde zorlandığını söyleyenler (Tekin)

Tekin ebeveynleriyle ancak bazı durumlarda işaret diliyle iletişim kurarken zorluklar yaşadığından bahsetmiştir. Bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“... onların vakıf olmadığı, haberdar olmadığı yeni konuları belki onlara anlatırken biraz zorlandığımı düşünüyorum...”*

c.İşaret dilinde zorluk yaşamayanlar (n=2) (Yeliz, Doruk, Ozan)

Yeliz, Doruk ve Ozan ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurarken herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını söylemişlerdir. Örneğin Ozan bunu şu şekilde ifade etmiştir; “... hayır, kesinlikle (zorluklarla) karşılaşmıyorum.”

3.3. Hangi Seiçlerin Kendilerini Daha İyi İfade Ettikleri Dil

Hangi dilde kendinizi daha iyi ifade edebildiğinizi düşünüyorsunuz?

- İşaret dilinde daha rahat olanlar (n=3) (Nadir, Doruk, Kübra)
- Sözel dilde daha rahat olanlar (n=6) (Yeliz, Nail, Zafer, Hikmet, Ozan, Melda)
- Her iki dilde de rahat ifade edenler (n=2) (Tekin, Sebahat)

- İşaret dilinde daha rahat olanlar (n=3) (Nadir, Doruk, Kübra)

Nadir, Doruk ve Kübra işaret dilinde kendilerini daha iyi ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Nadir “(Sözel dilde) kendini sıkboğaz ediyorsun ama işaret dilini konuşurken o kadar sıkboğaz etmiyorsun. Daha rahatsın, daha çok özgüvenin var. İşaret dilini konuştuğunda daha sana yakın geliyor çünkü sürekli konuştuğun için daha rahat hissediyorsun...” diyerek işaret dilinde daha rahat hissetmesinin sebebini işaret diliyle daha fazla konuşması olarak görmüştür. Doruk ise işaret dilinde daha rahat olmasını ana dilini işaret dili olarak görmesine bağlamıştır. Kübra ise şunları söylemiştir: “İşaret dili tamamen hayatımın odak noktası olduğu için sözel dille bile kendimi ifade ederken eller, kollar oynuyor.”

- Sözel dilde daha rahat olanlar (n=6) (Yeliz, Nail, Zafer, Hikmet, Ozan, Melda)

Yeliz, Nail, Sebahat, Zafer, Hikmet, Ozan ve Melda Sözel dilde kendilerini daha rahat ifade ettiklerini söylemişlerdir. Yeliz şunları söylemiştir; “Şimdi normal çok farklı normal dilde tabiki daha kolay şimdi ben sizle oturup her şeyi böyle konuşabilirim ama işaret dilinde öyle bişey yok. Bazı şeyler var uı yaptığınız en ufak bir el hareketini yanlışlığı başka şeylere sebep olabiliyor. Yaa sizle oturup ben böyle saatlerce karşılıklı konuşurum ama işaret dilinde öyle değil böyle tıklar tıklar yapamıyorsunuz oda bazı kelimeler var mesela bazı diyorsun mesela ben sana örnek veriyim ne diyim... kitap, kitap kolay ama bunun içindeki kitaplıktır şudur budur onu konuşursun ama işaret dilinde onu tamamen kapsam olarak hepsini yapamıyorsunuz. Yaa normal konuşma tabi ki daha kolay, işaret dili ona göre daha zor.”

Nail “işaret dili çok kısıtlı bir dil... felsefenin yanında bir de psikoloji kelimesini anlatamıyorum. Psikoloji okuyan akrabaların ne okuduklarını çok şey yapamıyorlar

yani özümseyemiyorlar” diyerek işaret dilindeki yetersizlikten ötürü sözel dilde kendisini daha rahat ifade ettiğini söylemiştir. Zafer; “Sözel dilde başlayıp ifade edemediğim noktada işaret dilinde devam ediyorum.” demiştir.

Hikmet şunları söylemiştir; “Kesinlikle Türkçe... İu duyan biriyim. Türkçeyle büyüdüm. Tamam işaret diliminde iyi olduğunu düşünüyorum ama ıı şuanki o bahsettiğim eksikliklerden dolayı ana dilde büyüemeyen işitme engellilerden dolayı araştırmayan araştırmayan işitme engellilerden dolayı işaret dilim kısır kalıyor... Ana dilde işaret dili yok ve bu olmadığı için zayıf bir alt yapı. İlkokul 3 seviyesinde kalan işitme engelliler ve üzerinede üretemeyen bir toplum. Ben üretemeyen bir topluma ultimate profesyonel bir işaret dili kullansan neye yarıcakki? Yani nasıl ifade edicem onlara kendimi? O yüzden şuanda sizle4-4lük bir iletişim kuruyoruz. İnce dokunuşlarımı algılıyorsunuz. İnce verdiğim espirileri anlayabiliyorsunuz. Ama ben bu dokunuşları (işitme engellilere karşı) yapamıyorum çünkü karşı tarafta bilinçli bir kullanıcı yok...”

Ozan “Tabi ki sözel dil” demiştir ve bunu şu şekilde açıklamıştır; “sözel dilde bir çok kelimeye bir çok sözcüğe hakimiz. E birçok deyim, birçok atasözü ve birçok şey var sözel dilde gördüğümüz Türkçede ama işaret dili tekrar söylüyorum ya bugün tdk.gov.tr Türkiye’de bir Sözel yayınlıyor ve işaret dilini resmi olarak ve sadece 2000 tane 1983 tane kelime var, sözcük var. Bunu baktığımızda Türkçeyle kıyaslamak mümkün değil. Aslında ikisi de doğal dil yani işaret dili de kendiliğinden gelişen bir dil. Türkçe de öyle. Yani doğal diller arasında işaret dili bunun zaten araştırmasını yaparsanız görürsünüz. İu doğal bir dil olmasına rağmen Türkçe kadar zengin bir dil değil.” Melda ise “her işitme engelliyle aynı işaret dilini konuşamıyorsunuz. Algılamalarda farklılık gösterebiliyor. Yani ıı mesela çok genç yaştaki bir işitme engelliyle daha yaşlı bir işitme engelli arasındaki şeylerde çok böyle kelimeleri tak tak anlatamazsınız. Zaten bu farklılık gösteriyor. Farklı illerde atıyorum pazartesi kelimesinin işaret dilinde burada farklı gösterip orda farklı gösterebiliyorlar. İşaret dilleri her ilde aynı olmayabiliyor” şeklinde ifade etmiştir.

c. Her iki dilde de rahat ifade edenler (n=2) (Tekin, Sebahat)

Sebahat ve Tekin sağırlerle konuşurken işaret dili, işitenlerle konuşurken sözel dili tercih ettiklerini söylemiş ve her iki dilde de kendilerini rahat ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Örneğin bununla ilgili Sebahat “Yani karşılaştığım kesime göre değişiyor. İşitme engellilerin karşısında işaret diliyle daha iyi dudak okuduklarını

bilsem bile işaret dilini muhakkak kullanıyorum. Kendim gibi normal sağlıklı çevrelerde de sözel ifadeyi tercih ediyorum.” demiştir.

3.4. Sözel Dili Öğrenmeleri

Sözel dili nasıl öğrendiniz?

- İşiten akrabalarla, komşularla, çevreyle etkileşerek (n=10) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)
- İki dili eş zamanlı edindim diyenler (n=1) (Yeliz)
- Televizyon ve radyodan edindiğini söyleyenler (n=5) (Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk)

- İşiten akrabalarla, komşularla, çevreyle etkileşerek (n=10) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda sözel dili işiten akrabalarla, komşularla, çevreyle etkileşerek öğrendiklerini söylemişlerdir. Nadir; *“abim var ama abim ilk torun olduğu için anneannem, babaannem dedem falan teyzelerim vs. yani iletişim seviyesi arttı onunda benim daha çok olması gerekiyordu”* demiştir.

Kübra; *“Sözel dil kendimi bildim bileli televizyon hep açıktı evde. Akrabalarımız gelip gidiyordu. Ben bir yaşına gelene kadar zaten babannem ve dedemde bizimle yaşamış. Bir yaşına geldikten sonra evler ayrılmış. Onun dışında beni tamamen annem ve babam yetiştirdi. Dediğim gibi televizyon hep açıktı. Gelenimiz gidenimiz çok fazlaydı. Böylelikle sözel dilim gelişti sanırım.”* demiştir.

Nail şunları söylemiştir; *“İki teyzemlerle yaşıyorduk. Yani teyzemlerle altı üstü komşu olarak yaşıyorduk. Teyzemin kuzenlerin etkisi oldu onun dışında televizyonun baya bir etkisi oldu.”* Tekin şunları söylemiştir; *“çocukluk döneminde yani ilköğretim çağında aynı apartmanda teyzemler, dayımlar ve dedemlerle oturduğumuzu biliyorum. Onlar bizim komşularımızdı. Hani sürekli görüşmesek bile aynı apartmanda olmamıza rağmen onlar daha çok karşılaşma ihtimali vs belki onların katkısı olmuş olabilir ama televizyon ya da atıyorum radyo yada buna benzer uyaranlar da vardı evde...”*

Sebahat; *“televizyonun etkili olduğunu düşünüyorum, abimler benim önümde iki tane abimler vardı onların etkili olduğunu düşünüyorum abimler babaannemlerden iki yaşında ayrılmış esas aslında belki de ne derler kilit nokta orası iki yaşında bir çocuk konuşmayı tam öğrenmiyor sonuçta ondan sonra başlıyor konuşmaya onlar nasıl nerde öğrendiler Kırşehir’deydiler yalnız başlarına belki biraz geç öğrenmişlerdir ben*

önümüzdeki abimlerin televizyonun etkili olduğunu düşünüyorum. Nadir de olsa dayılarla yengelerle komşularla olan iletişimi düşünüyorum.” demiştir.

Zafer bununla ilgili şu açıklamayı yapmıştır; *“sözel dili çevreden öğrendiğimizi düşünüyorum. Yani anne babamızın dışında dayılar, teyzeler ve komşularımızın yanında yani abimlerle... annem babamdan başka işitme engelli olmadığı için birbirimizle etkileşim kurarak veya çevreden, sokaktan veya akrabalarımızın yardımıyla...”*

Hikmet *“Sözel dili babannem ve dedem aracılığıyla. Televizyonlara televizyon izleyerek. Televizyon izleye izleye hatta televizyondaki sesleri taklit etmeye başladım.”* demiştir. Doruk ise sözel dili nasıl öğrendiğini şu şekilde açıklamıştır; *“ıı annemin yetişemediği yerlerde babannem ve dededen takviye aldık. Aslında onların elinde büyüdük...”*

Ozan ise *“ailem babaannemin yani büyük annemin ve büyük babamın yanına göndermişler. Orda daha çok sözel dili kullanmaya başlamışım. Tabi kardeşim böyle bir şeyle karşılaşmadı çünkü ıı... benden küçük olduğu için...”* demiştir. Melda; *“Abim vardı. Belki onunda etkisi olmuş olabilir. Çevremdeki konuşan insanlardan belki olabilir.”* demiştir.

b. İki dili eş zamanlı edindim diyenler (n=1) (Yeliz)

Yeliz sözel dili öğrenmede akrabalarının ve televizyonun etkisi olmadığı söylemiştir. Yeliz iki dili eş zamanlı bir şekilde edindiğinden şu şekilde bahsetmiştir; *“(sözel dil ve işaret dili) ikisi aynı anda biliyor musun? Hem konuşup hem işaret dili. Mesela benim anne babam işitme engelli mesela bir şey olduğu zaman kapı çaldığı zaman gidiyormuşum kapıyı gösteriyormuşum ama normal biri geldiğinde onunla da normal diyalog kurabiliyorum. İkisi aynı anda, hani ne konuşmak için özel bir eğitim aldım ne işaret dilini kullanmak için özel bir eğitim aldım. Hani bir taraftan Allah vergisi denilir ya öyle bir şey.”*

c. Televizyon ve radyodan edindiğini söyleyenler (n=5) (Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk)

Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet ve Doruk sözel dili işiten bireylerden öğrenmenin yanı sıra aynı zamanda televizyon ve radyodan da öğrendiğini söylemişlerdir. Bu katılımcıların sözleri yukarıda açıklandığı için buraya eklenmemiştir.

3.5. İşaret Dilini Öğrenmekte Yaşanan Zorluklar

İşaret dilini öğrenmekte zorlandınız mı? Neden?

- İşaret dilini öğrenmekte zorlanmayanlar (n=9) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)
- İşaret dilini öğrenmekte zorlananlar (n=1) (Yeliz)
- Her iki dili de nasıl öğrendiğini hatırlamayan (n=1) (Zafer)

- İşaret dilini öğrenmekte zorlanmayanlar (n=9) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan ve Melda işaret dilini öğrenmekte zorlanmadıklarını söylemişlerdir. Nadir ve Nail evde devamlı işaret dili konuşulmasından bahsetmişlerdir. Nadir bunu şu şekilde açıklamıştır; *“İşaret dilini öğrenmekte zorlanmadım... annem babam işitme engelli olunca evde hiç sözel bir dil yok. Hep işaret dili var.”*

Kübra işaret dilini öğrenmekte zorlanmadığını söyleyerek bu dili küçük yaşta kullanabildiğine şöyle vurgu yapmıştır; *“ailemin ve çevremizin söylediğine göre zaten daha bir buçuk iki yaşlarındayken işaret diliyle konuşmaya başlamışım. Hem sözel hem işaret dili. İki yaşında falan daha geliştirip üç yaşında tamamen hem sözel hem işaret diliyle konuşarak iletişim sağlıyor durumundaymışım.”*

Tekin işaret dilini öğrenmekte zorlanmadığını söylemiş ve iki dili eş zamanlı edindiğinden şöyle bahsetmiştir; *“Eş zamanlı demek daha doğru olur. Yani anne babayla konuşurken işaret dilini kullanıyordum ama teyzemle konuşurken Türkçeyi kullanıyordum.”*

Sebahat evde anne babasının ve abilerinin işaret dili kullanıyor olmasından dolayı bu dili öğrenmekte zorlanmadığını söylemiştir. Bunu şöyle ifade etmiştir; *“Ben açıkçası zorlandığımı düşünmedim nasıl öğrendiğimi de çok çözemiyorum hala o işi nasıl tamamladığımı da bilmiyorum işte önden abimlerin olması anne babamın o durumda olması...”*

Hikmet işaret dilini zaman içerisinde adım adım öğrendiğini ve öğrenirken zorlanmadığını şu sözleriyle dile getirmiştir; *“İşaret dilini öğrenmede uı hiç şey olmadı. Yani zorlandığımı düşünmüyorum. Hayat içerisinde yaşaya yaşaya dil bana şey oldu. Yani tecrübe kazana kazana hani ufak tefek şeyler göstere göstere bu noktalara kadar gelmişim. Hiç zorlandım diyemem.”*

Doruk *“İşaret dilini öğrenmekte zorlanmadım. Küçük bir çocuk nasıl Türkçeyi öğrenmekte zorlanmıyorsa bizde işaret dilini öğrenmekte zorlanmadık.”* demiştir. Ozan

işaret dilini doğal bir dil öğrenme süreci içerisinde öğrendiği için zorlanmadığını söylemiştir. Ozan “...yani gözünü açtığından beri işaret dilini görüyorsun onun farkında değilsin. Nasıl Türkçeyi öğrenmekte zorlandınız mı diye sorsalar size benim vereceğim cevap size aynı. Yani işaret dilinde hiç bir şekilde zorlanmadım.” demiştir. Melda “Zorlanmadım herhalde yani o böyle kendiliğinden gelişti zaten yani u ailemizde kendiliğinden bir şekilde yani şey gibi bu konuşmayı ne şekilde öğrendin normal bir bireye konuşmayı demek çok şeydir.” demiştir.

b. İşaret dilini öğrenmekte zorlananlar (n=1) (Yeliz)

Yeliz işaret dilini öğrenmekte zorlandığını ifade etmiştir. Bunun sebebi olarak güncel işaretleri takip etmenin zorluğundan bahsetmiştir. Yeliz “ben 36 yaşındayım. Yani 20 sene önceki işaret diliyle şimdiki arasında yani kelimeler değişiyor. Nasıl ki bazı kelimeler yeniden üretiliyorsa işaret dili de öyle. Sürekli yenilenen bir şey. Onu takip etmek şey...” demiştir.

c. Her iki dili de nasıl öğrendiğini hatırlamayan (n=1) (Zafer)

Zafer işaret dilini öğrenirken zorlanıp zorlanmadığını hatırlamadığını söylemiştir. Zafer küçük yaştan beri ebeveynleri işitme engelli oldukları için işaret dilini nasıl öğrendiğini hatırlamadığını ifade etmiştir. Bunu şu şekilde söylemiştir; “İşaret dilini dediğim gibi ben doğduğumda annem ve babam işitme engelli olduğu için nasıl öğrendiğimi bilmiyorum. Nasıl öğrendiğimi hatırlamıyorum...” demiştir.

3.6. İki Dilli Büyürken Geçirilen Süreç

İki dilli büyürken nasıl bir süreç geçirdiniz?

- İşaret dili ve Türkçenin söz dizim farklılığı (n=1) (Nadir)
- İki dilli olmayı yabancı dil bilmeye benzetenler (n=2) (Yeliz, Melda)
- İki dili izleyerek küçük yaşta öğrenenler (n=1) (Kübra)
- İşaret dili bilmem çok fazla değişiklik oluşturmadı diyenler (n=1) (Nail)
- Avantajı ve zorluğu olduğundan bahsedenler (n=2) (Tekin, Ozan)
- Kod değiştirme becerisi yapabilme (n=1) (Sebahat)
- Detaylı anlatım gereği duyma (n=1) (Zafer)
- Anne babanın işaret dilinde konuşmasından utanma (n=1) (Hikmet)
- Erken sorumluluk alma (n=1) (Doruk)

- İşaret dili ve Türkçenin söz dizim farklılığı (n=1) (Nadir)

Nadir iki dilli büyürken geçirdiği süreci anlatırken işaret dili ve Türkçenin söz dizim farklılığından ötürü sözel dilde zorluk yaşadığından bahsetmiştir. Bununla ilgili Nadir “*Şimdi ben küçük çocuğum, evde hiç sözel dil yok, hep işaret dili var. İster istemez devrik çıkıyor cümleler çünkü sözel bir dil hiç olmuyor. Hep işaret dili hep işaret dili toplumla karşılaştığın zaman o zaman otomatikman şey oluyor. İşaret dilindeki mantık uyanıyor. İşaret dilinde konuştuğun gibi konuşasın geliyor.*” demiştir.

b. İki dilli olmayı yabancı dil bilmeye benzetenler (n=2) (Yeliz, Melda)

Yeliz ve Melda iki dilli büyürken geçirdiği süreçleri yabancı dil bilmeye benzetmişlerdir. Yeliz bunu şu şekilde açıklamıştır; “*normal insanlarla konuşuyorsun ama işitme engelli insanlarla onun işaretini yapıyorsunuz. İkisi aynı anda. Türkçe bilip hem yabancı dil bilmek gibi bir şey bu.*” Melda iki dilli büyürken geçirdiği süreci şu şekilde açıklamıştır; “*tabi küçükken bunu algılayamıyorduk o kadar farkında değildik ama büyüdükçe farkına varıyorsun. Yani iki ayrı dünyada iki farklı dünyanın iletişimine dahil olabiliyorum. Bu şey gibi yabancı ülkeye gittiğinde İngilizce bilirsin orada da yaşayabilirsin, o zorluğu çekmezsın. Bunun gibi bir şey. Yani işitme engellilerin içinde de bir şekilde derdini ve derdimizi anlatabiliyoruz.*”

c. İki dili izleyerek küçük yaşta öğrenenler (n=1) (Kübra)

Kübra iki dili küçük yaşta doğal bir süreç içerisinde edindiğinden bahsetmiştir. Bununla ilgili şunları söylemiştir: “*Ben çok meraklı bir çocukmuşum ve uslu. Annemin yanında sürekli oturduğum için sürekli izleyerek gözlemleyerek bunu kendim geliştirmişim.*”

d. İşaret dili bilmem çok fazla değişiklik oluşturmadı diyenler (n=1) (Nail)

Nail iki dilli büyürken farklı bir süreç geçirmediğini ifade etmiştir. Nail “*işaret dili bilmem çok fazla etkilemedi aslında bence. Çok samimi olmadığım kişiler annemin durumunu bilmiyor. Yani anneler yokken işaret dili kullanmıyorum*” diyerek iki dilli olmanın kendisinde çok bir farklılık yapmadığını söylemiştir.

e. Avantajı ve zorluğu olduğundan bahsedenler (n=2) (Tekin, Ozan)

Tekin, Ozan ve Melda iki dilli büyümenin avantajları ve zorlukları olduğundan bahsetmişlerdir. Tekin “*bu biraz sizin farklı olduğunuzu gösteriyor onun egosunu yaşadım*” diyerek iki dilli olmanın avantajından bahsetmiştir. “*telefonlara siz bakmak*

zorundasınız evde. Yeni bir ev tutulacak ev sahibiyle bir takım şartlar konuşulurken siz arada çevirmenlik yapıyorsunuz...” diyerek iki dilli olmanın kendisine fazladan sorumluluk getirdiğinden bahsetmiştir.

Ozan iki dilli büyürken kardeşinin yaşadığı bir zorluktan bahsetmiş ve şunları söylemiştir; *“zorlukları mesela benim ailemden örnek verecek olursak benim kardeşim veliler toplantısına çağırdığında mesela biz normalde ilkokulda parmakla sayarken 1-2-3-4-5-6 diye işaret dilinde 6-7-8-9 farklı. Herkes 6 yı böyle yaparken hani tabi görünmüyor kardeşim daha farklı işaret yapıyordu. Bunun gibi zorluklar oldu hani işaret diliyle sözel dilde farklılıklar olduğu için...”* Bundan farklı olarak Ozan iki dilli büyümenin kendisine avantaj sağladığı yönleri de bulunduğundan bahsetmiştir; *“toplum içinde biz kardeşimle hiç ses yapmadan işaret dilinde konuşabiliyorduk mesela. İnsanlar diğerleri konuşurken sessiz konuşuyorlar hani duymasınlar diye bizde öyle bir şey yoktu. Biz işaret dili. Mesela atıyorum bir toplu taşıma aracında ya da bir sinemada biz işaret dilinde konuşuyorduk kardeşimle ve anlaşıyorduk yani bunun gibi. Ya bu küçük ama bir kolaylık...”* demiştir.

f. Kod değiştirme becerisi yapabilme (n=1) (Sebahat)

Sebahat iki dilli büyürken kod değiştirme yapabildiğinden bahsetmiştir. Sebahat *“bazen iki dili birbirine karıştırdığım dönemler oldu... Anneme biz anne dediğimiz zaman bize bakmıyordu sonuçta şöyle bir omzuna koluna vururduk, öğretmenime de hem öğretmenim deyip hem dokunduğumu hatırlıyorum bana baksın diye...”* demiştir.

g. Detaylı anlatım gereği duyma (n=1) (Zafer)

Zafer iki dilli geçirdiği süreci anlatırken, iletişimde detaylara girme gereği duyduğundan bahsetmiştir. Zafer bunu şu şekilde ifade etmiştir; *“insanlar evlerine gittikleri zaman balkondan bağırdıkları zaman anne ekmek verir misin karnım acıktı dediği zaman bu onlar için rahattı. Onlar için bu aşılması kolay bir sorundu. Biz işte annemizin yanına kadar giderdik. İşte bana şöyle ekmek arası yapar mısın veya şöyle tabakta şunu hazırlar mısın gibi detayları anlatmak zorunda kaldık.”*

h. Anne babanın işaret dilinde konuşmasından utanma (n=1) (Hikmet)

Hikmet iki dilli büyürken geçirdiği süreci anlatırken toplum içerisinde ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurarken utandığından bahsetmiştir. Hikmet bunu şu şekilde ifade etmiştir; *“toplumun bakışından dolayı okulda mesela arkadaşlarımdan*

bile gizleme gereği duyduğum olmuştu. Çünkü toplum bana değişik bakıyordu. Benim arkadaşlarım benim annem babamın işitme engelli olduğunu duysa ne hissederler...”

i. Erken sorumluluk alma (n=1) (Doruk)

Doruk iki dilli bir büyüdüğü için erken yaşta sorumluluk almak zorunda kaldığını söylemiştir. Doruk *“biz erken yaşta büyük sorumluluklar aldık. Küçük yaşta telefonları açmaya başladık. Annemiz babamız bizi her yere götürürdü ellerinden tutup, her yerde tercümanlığı biz yapardık Çocukken başlamıştık...”* diyerek iki dilli büyüdüğü için erken yaşta farklı sorumluluk almaya başladığından bahsetmiştir.

3.7. Seiçlerin Kendilerini Yakın Hissettikleri Kültür

Kendinizi hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz? Sağır kültürü mü İşiten kültür mü? Neden?

- a. Sağır kültürüne yakın hissedenler (n=5) (Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk, Ozan)
- b. İşiten kültüre yakın hissedenler (n=5) (Yeliz, Kübra, Nail, Zafer, Melda)
- c. Her iki kültürün ortasında hissedenler (n=1) (Hikmet)
- a. Sağır kültürüne yakın hissedenler (n=5) (Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk, Ozan)

Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk ve Ozan sağır kültürüne daha yakın hissettiklerini söylemişlerdir. Nadir sağır kültüründeki rahat ve girişken tutumlardan ötürü kendisini sağır kültürüne daha yakın bulduğunu söylemiştir. Bununla ilgili Nadir şu açıklamayı yapmıştır; *“Sağır kültürü tabi daha yakın. Rahatsızlık olacak hiç bir şey yok. Ben dik dik baktığımda mesela bir işitme engelliye, niye bakıyorsun demiyor. Omzuna dokunduğumda niye dokundun filan demiyor çünkü bizim kültürümüzde o var çünkü bir bakar mısın diye dürtüyoruz mesela yolda geçerken bir işitme engelli gördüğünde bir merhaba sohbet ettiğinde aa sen kimsin filan demiyorlar mesela. Sokakta bir bayan, gitsek merhaba naber dersen adam ters teper ama bizde öyle bir şey yok. Selam nasıl filan dediğim aa merhaba filan işitme engelli misin diye soruyorlar. O yüzden sağır kültürüne daha yatkınım.”*

Tekin ve Ozan sağır kültürüne yakınlığını uzun yıllar iş ve çevreden ötürü sağır bireylerle vakit geçirmelerine bağlamıştır (Araştırmacı Günlüğü, 29.06.2016, s. 4 ve 28.11.2016, s. 18). Tekin sağır kültürüne yakınlığını şu şekilde dile getirmiştir: *“benim için anne babanın sağır olmasının dışında bir şey. Bir noktada tutku. Ben bu alanda çalışıyorum, bu alanın dışında hiç bir yerde çalışmadım. Yani 35 yaşımdayım. Düşününki 15 yıldan beri bu alanda çalışıyorum... hani hayallerim konusunda sanki*

sağırılar yada atıyorum işaret dili bir adım daha önde öyle söylüyüm. Mesela ben yazmayı çok seviyorum ve atıyorum bununla ilgili bir okul açmadım. İşaret dilini öğreten, işitme engellilerin ana dilinde eğitim almalarını sağlayan bir okul açtım mesela.”

Sebahat sağır kültürüne yakınlığını onları daha masum bulmasına bağlamıştır. Sebahat *“eğer kalabalık bir ortamda olsak yarısı sağır ve dilsiz yarısı işiten olsa, ben sağır ve dilsizlere meyillenirim işin açığı. Birazda onların içlerini, yüreklerinden geçenleri bildiğim için daha masum, daha temiz, daha dürüst olduklarını bildiğim için anne babadan gelen bir sempati olduğu için orada olmak isterim.”* diyerek sağır bireyleri daha masum bulduğunu ve bu yüzden kendisini sağır kültürüne daha yakın hissettiğini söylemiştir. Doruk *“anne babam işitme engelli olduğu için”* diyerek kendisini niçin sağır kültürüne daha yakın hissettiğini açıklamıştır.

b. İşiten kültüre yakın hissedenler (n=5) (Yeliz, Kübra, Nail, Zafer, Melda)

Yeliz, Kübra, Nail, Zafer ve Melda kendilerini işiten kültüre daha yakın hissettiklerini söylemişlerdir. Yeliz *“işiten (kültürü). Sağır kelimesini hiç sevmiyorum ve hiçte kabul etmiyorum, sevmiyorum. Çok kaba ve kesinlikle kabul etmiyorum. Arkadaşlar arasında sağır diyenlere çok kızıyorum. Hayır sağır değil işitme engelli”* diyerek işiten kültüre yakınlığını “sağır” teriminden hoşlanmamasına bağlamıştır.

Kübra *“işiten kültüre biraz daha yatkın belki. Çünkü sağır kültüründe mesela istemsiz bir kolaya kaçış vardır. Bu eğitimden kaynaklı sorunlar olsun yaşadıkları sıkıntılardan dolayı, yapılanmadan dolayı... bir kolaya kaçış vardır ve ben buna mesela tepki gösteririm her zaman için. Yani işitme engelli birey kelimeleri tam olarak anlayamadığında gramer yapısından dolayı sıkıntılar yaşadığında evet bak bu eğitimden kaynaklı bir sorun, evet burda senin belki suçun yok ama geç değil öğrenmek için çabalayabilirsin. Alırsın eline kitabı okursun, anlamadığın yerleri sorarsın bende sana yardımcı olurum. Bu bu kadar basit diye direktmelerde bulunduğum için... işiten kültüre yakınlığım burdan kaynaklıdır. O kolaya kaçışı pek kabul etmiyorum.”* diyerek işiten kültüre yakınlığını dile getirmiştir.

Nail, Zafer ve Melda işiten kültürle daha fazla etkileştikleri için işiten kültüre ait hissettiklerini dile getirmişlerdir. Örneğin Zafer şunları söylemiştir: *“kesinlikle işiten kültüre daha yakın hissediyorum çünkü çevremizde şuanki iş hayatım, sosyal çevrem ve hayatımdaki tüm diğer unsurlar işiterek ve konuşarak devam ediyor.”*

- c. Her iki kültürün ortasında hissedenler (n=1) (Hikmet)

Hikmet kendisini sağır ve işiten kültürünün ortasında hissettiğini söylemiştir. Hikmet bunu şu şekilde açıklamıştır; *“ben iki kültürün ortadayım kesinlikle. O kültürde çok büyük sorumluluklarım var. Bu kültürde de çok büyük sorumluluklarım var.”*

3.8.Sözel Dilde Yaşanan Zorluklar

Sözel dilde zorluk yaşadığınız zamanlar oldu mu? Kısaca bahseder misiniz?

- a. Sözel dilde zorluk yaşayanlar (n=5) (Nadir, Kübra, Tekin, Zafer, Melda)
b. Sözel dilde zorluk yaşamadım diyen fakat birtakım sorunlar yaşayanlar (n=1) (Ozan)
c. Sözel dilde zorluk yaşamayanlar (n=5) (Yeliz, Nail, Hikmet, Doruk, Sebahat)

- a. Sözel dilde zorluk yaşayanlar (n=5) (Nadir, Kübra, Tekin, Zafer, Melda)

Kübra, Tekin, Zafer ve Melda sözel dilde zorluk yaşadıklarını söylemişlerdir. Nadir *“ Çok doğaçlama giriyorum. Mesela bir belediye başkanımızla telefonda konuşuyorum normalde kelime oyunu yapmam lazımdı ama ben belediye başkanına kontörüm bitti demeyecektim şarjım bitti diyecektim ama ağzımdan kontörüm bitti diye çıktı. Mesela o düzgün bir Türkçe olsaydı belki de ben öyle düşünüyorum u kelime oyunu yapabilseydim. Ben mesela şarjım bitti derdim kapatırdım ama kontörüm bitti dedim. O anki o anda şey u doğaçlama gidiyor bende u şey yapamıyorum kelimeleri o an toparlayamıyorum.”* Demiştir.

Kübra ve Melda sözel dilde kelimeleri yanlış telaffuz ettiklerinden bahsetmişlerdir. Örneğin Kübra *“mesela rahat 20 yaşına kadar falan belki 18-20 yaşına kadar battaniyeye baktaniye dediğimi bilmiyordum. Tesadüfen bir arkadaşımın söylemesiyle fark ettim.”* Diyerek sözel dilde bazı kelimelerin telaffuzunda yaşadığı sıkıntıdan bahsetmiştir.

Tekin ve Zafer kendilerini sözel dilde ifade etmede bazen zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Tekin şu açıklamayı yapmıştır: *“Türkçemin çok iyi olduğunu düşünmüyorum. Türkçe kendimi ifade ederken konuşma dilinde zorlandığımı düşünüyorum...”* Zafer *“Sözel dilde zorluk yaşadığımız zamanlar kesinlikle oldu çünkü hani diyorum ya kamusal dilde veya annemlerin yaşlanmaya bağlı olarak unuttukları şeyleri sözel olarak ben eskiden hani çokta fazla aklıma gelmiyor.”* Demiştir.

- b. Sözel dilde zorluk yaşamadım diyen fakat birtakım sorunlar yaşayanlar (n=1)
(Ozan)

Ozan “*yani sözel dilde çok bir zorluk yaşamadım. İşaret dilini biliyor olmam sözel dilde problem yaşadığım anlamına gelmiyor. Normal işaret dilini nasıl öğrendiysem, sözel dili de o şekilde öğrendim...*” diyerek sözel dilde zorluk yaşamadığını söylemiştir. Aynı zamanda Ozan sözel dili ilkokulda öğrendiğini ve 5 yaşına kadar konuşmadığını ifade etmiştir. Ozan “*5 yaşına kadar hiç konuşmamışım sürekli işaret diliyle anlaşmaya çalışmışım ama daha sonra ailem beni büyükanne büyükbabamın yanına göndermişler. Orda daha çok sözel dili kullanmaya başlamışım.*” Demiştir.

- c. Sözel dilde zorluk yaşamayanlar (n=5) (Yeliz, Nail, Sebahat, Hikmet, Doruk)

Yeliz, Nail, Sebahat, Hikmet ve Doruk sözel dilde zorluk yaşamadıklarını söylemişlerdir. Yeliz, Nail ve Doruk sözel dilde zorlanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bununla ilgili olarak Yeliz “*hayır (sözel dilde) hiçbir zorluk yaşamadım.*” Demiştir. Nail “*Yani olmadı. Yani her insan nasıl öğrendiyse bende o şekilde öğrendim.*” Demiştir.

Sebahat ve Hikmet küçük yaşta güzel bir sözel dile sahip olduklarını söylemişler ve sözel dilde zorluk yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Sebahat “*Ben şeyi hatırlıyorum mesela 4 5 yaşındaydım ya da 6 yaşındaydım teyzemlerin Ankara’dan teyzem ziyarete geliyor yani diyor ki ana dilsiz baba dilsiz bunlar bu kadar tane tane kibar konuşmayı nerden öğreniyor. Hani sizli bizli herkese. Ben nerden bileyim sizli bizli konuşmayı televizyon diyorum buna da muhtemelen eski dönemin Türk filmlerini bu Cüneyt Arkınlı, Tarık Akanlı bilirsiniz hep sizli bizlidir.*” Demiştir.

Doruk küçük yaşta işiten toplum ile ebeveynleri arasında tercümanlık yaptığından bahsederek sözel dilde zorluk yaşamadığına vurgu yapmıştır. Doruk bunu şu şekilde dile getirmiştir; “*Küçük yaşta telefonları açmaya başladık. İu annemiz babamız bizi heryere götürürdü ellerinden tutup. Altın günlerine götürürdü. Nebileyim hani böyle her yerde tercümanlığı biz yapardık.*”

3.9. Seiçlerin Ebeveynleriyle İletişimleri

Ebeveynlerinizin sağır olması onlarla olan iletişiminizi nasıl etkiledi?

- a. Zorluk yaşamayanlar (n=2) (Nail, Ozan)

- b.** İletişim problemi yaşayanlar (n=9) (Nadir, Yeliz, Kübra, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk, Melda)

- a.** Zorluk yaşamayanlar (n=3) (Yeliz, Nail, Ozan)

Yeliz, Nail ve Ozan ebeveynlerinin sağır olmalarından dolayı zorluk yaşamadıklarını söylemişlerdir. Bu durumun onlarla olan iletişimlerini fazla etkilemediğini söylemişlerdir. Nail bunu şu şekilde dile getirmiştir: *“çok farklı değil bence. Yani gerektiği zaman onlar da kızıyorlar, ses çıkartabiliyorlar, bağırabiliyorlardı. Yani bilmiyorum ama genel olarak iyiydik yani onlar pek şey değillerdi, gayet iyi ebeveynlerdi. Zorluk çıkarmadılar hiç bana hayatım boyunca.”*

- b.** İletişim problemi yaşayanlar (n=8) (Nadir, Kübra, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk, Melda)

Nadir, Kübra, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk ve Melda ebeveynleri sağır olduklarından dolayı onlarla farklı iletişim problemleri yaşadıklarını söylemişlerdir. Nadir ve Kübra ebeveynleriyle iletişimlerinde tekrar tekrar anlatma zorluğu çektiklerini söylemişlerdir. Nadir *“...bir örneği 3 kere anlatıyorsun. 10 kere anlatıyorsun onun zorluğu var.”* Diyerek yaşadığı iletişim problemini dile getirmiştir.

Tekin sağır bireylerin haberdar olmadıkları konularda ve onların dünyasında bulunmayan kavramlardan bahsederken iletişim problemi yaşadığını söylemiştir. Tekin *“biraz daha işi zorlaştırmış olabilir ana dillerinde birçok kaynağa ulaşamamaları ve genel kültürlerinin diğer insanlara nazaran daha düşük olması. Biz birçok şeyi duyarak öğreniyoruz. Kulak misafiri olmak diye bir şey var mesela. Onlar bundan da mahrumlar ve siz onlara bir şey anlatırken onların dünyasında olmayan bazı kavramlardan bahsetmek zorundasınız ve bu sizin işinizi daha da zorlaştırıyor.”* Diyerek ebeveynleriyle arasındaki iletişim problemine değinmiştir.

Sebahat, Hikmet, Doruk ve Melda ebeveynleriyle iletişimde yetersizlik problemi yaşadıklarını söylemişlerdir. Sebahat ve Hikmet işaret dilindeki yetersizlikten bahsetmişlerdir. Örneğin Sebahat bunu şu şekilde açıklamıştır: *“sözel bir iletişim kuramadığımız için iletişimimiz ihtiyaçtan öteye gitmedi. Bir anne kızını çeker kenara öğütler verir, hayata hazırlar böyle bir durum yoktu annemle sadece yemek, çamaşır, işte haberlerde ne var, o ne dedi... yani aslında belli bir zamana kadar yada kendimiz anne olana kadar anne babalığın ne olduğunu bilmiyorduk. Onlar evde bize bakan birileriydi.”*

Zafer işaret dili ile Sözel dil arasındaki dil bilgisel farklılıklardan ötürü ebeveynleriyle iletişim kurarken zorluklar yaşadığından bahsetmiştir. Zafer *“Onların grameri bizimkinden farklıdır. Karnın aç var mı? Karnın acıktı mı demezler. Gramerleri bizimkinden biraz daha farklıdır. Buna bağlı olarak hani bir şeyi biz Türkçeden İngilizceye veya İngilizceden Türkçeye çevirirken ne kadar yapısal olarak kafamızda bu sıkıntıları yaşıyorsak yani yeni birine öğreteceğimiz mesela işitme engelliler diline aktarırken zorlanıyorum çünkü o Türkçe düşünüp, aktarmaya çalışıyor. Bununla alakalı sorunlar yaşıyoruz.”* Diyerek yaşadığı problemi dile getirmiştir.

Doruk *“Mesela anahtarı evde unuttuğumda ıı kapıyı açan olmuyordu, duymuyorlardı. Hikmette elektrik direğine çıkardık. Annemize babamıza el sallardık. Bizi görücekler de kapıyı açacaklar diye. Böyle enteresan hikayelerimiz de var yani yaşanmış.”* Demiştir.

Melda ise *“Yani ıı o her hissi her duyguyu onlar alamadılar bende onların her hissini her duygusunu yani ben aslında aldım gibi onların hissedebiliyordum ama onlar çok fazla bu konuda şey değillerdi. Hissedemediler yani o sıkıntı olmuş olabilir... ıı şey gibi bu birebir yüz yüze konuşmayla işte whatsapp’tan internet ortamında sanal ortamda konuşmak gibi bir şey o duyguyu o mimikleri hani ıı hissedemezsiniz ya bilgisayar ortamında yazıştığınızda. Ama yüz yüze görüştüğünüzde o kaşınızın oynaması, gözünüzün şey yapması ben ağzınızın burnunuzun bükülmesi gibi ya en ufak bi mimik hareketiyle algılayabilirsiniz. Bu şey gibi işte ıı ses olmayınca sadece işaret diline döküldüğü zaman çokta böyle hissettiremezsiniz.”* Demiştir.

3.10.Seiçlerin Ebeveynlerinin Akrabalarıyla Olan İlişkileri

Ebeveynlerinizin akrabalarınızla olan ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. İyi akrabalık ilişkisi olanlar (n=3) (Nail, Zafer, Ozan)
- b. İyi olmayan akrabalık ilişkisi (n=8) (Nadir, Yeliz, Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Melda)

- a. İyi akrabalık ilişkisi olanlar (n=3) (Nail, Zafer, Ozan)

Nail, Zafer ve Ozan ebeveynlerinin akrabalarıyla iyi ilişkileri olduklarından bahsetmişlerdir. Nail *“bütün akrabalarıyla iyiler çok. Hiç sıkıntı yaşamıyorlar. Ben akrabalarımızın da alttan aldığını düşünüyorum bazı konularda ama bizimkiler de sorun çıkaran insanlar değil. Bizimkiler de alttan alan insanlar.”* demiştir.

Zafer akrabalarından başka işitme engellinin de bulunduğundan bahsetmiş ve akrabalık ilişkilerinin güzel olduğunu şu şekilde ifade etmiştir; *“Annem ve dayım benim annemin erkek kardeşi, en küçük kardeşi işitme engellidir. Ailede iki tane işitme engelli birey olduğu için bu iletişimde çok bir zorluk yaşadıklarımı düşünmüyorum veya onların zamanında tanıklık yapamadım ama şuan çok güzel anlaşıyorlar. Hani abiler, ablalar, dayılar, teyzeler birbirleriyle çok güzel konuşuyor.”*

Ozan *“işaret dili bilmeyen akrabalarıyla nasıl anlaşıyorlar çok zor genel nerde merhaba nasılsın yani çok basit bir şekilde konuşuyorlar. Ama işaret dili bilen akrabalarımız da var onlarla anlaşıyorlar yani sadece dudak okumakla olmuyor mutlaka tabiki onlar işaret dili kullanmaları gerekmiyor yani onlar Sağır bireyle iletişime geçmeleri gerekiyorsa. İki bazı akrabalar biliyor, bazıları bilmiyor.”* demiştir.

b. İyi olmayan akrabalık ilişkisi (n=8) (Nadir, Yeliz, Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Melda)

Nadir, Yeliz, Kübra, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk ve Melda ebeveynlerinin akrabalarıyla çok iyi ilişkileri olmadıklarını söylemişlerdir. Ancak bu durumla ilgili olarak çeşitli görüşler bildirmişlerdir. Nadir *“teyzelerimin annemin iletişimi çok güzeldi. Ama diğer akrabalarıyla o kadar değildi. İletişimi biz sağlıyorduk.”* diyerek, teyzesi hariç diğer akrabalarıyla ebeveynlerinin çok fazla iletişimi olmadığını dile getirmiştir.

Yeliz işiten akrabalarına kadar yakın akrabalar bile olsa ebeveynleriyle anlaşımadıklarından bahsetmiş ve bu yüzden kendisinin devamlı onlara tercümanlık yapmak zorunda olduğunu söylemiştir. Yeliz bunları şu şekilde ifade etmiştir; *“sürekli akrabada olsa anneanne babaanne de olsa sürekli siz şey olacaksınız arada bir araç olacaksınız ben onu çok yaşadım. Mesela benim babaannemle annem hiç anlaşılamazlardı ben hep tercümandım. Babaannemin söylemek istediklerini anneme, annemin söylemek istediklerini babaanneme. Hani ufak tefek şeyleri anlaşıyorlar ama oturup bir konuyu konuştukları zaman sen olmadan asla olmuyor yani sürekli bi yerlerde sen olacaksın yani.”*

Kübra akrabalarının ebeveynleriyle anlaşmak için gayret etmemelerinden şu şekilde bahsetmiştir; *“Yani normal işitenler işaret dili bilmiyor. Yani çat pat yarım yamalak yazarak ederek yani bu şekilde iletişimlerini sağlıyorlar bu benim garibime gidiyor yani sonuç olarak 50 yaşındaysa babam 50 yıldır sen onun ablasıysan işaret dili bilmiyorsun biraz enteresan geliyor bana 4-4'lük iletişim sağlanamadığı içinde yanlış anlaşılmalara çok fazla meydana geliyor. Çünkü işitme engelli bireyler ister istemez*

şüphesidir. Çünkü ister evladı ister babası annesi hiç fark etmez. İşitemediği için burada 10 dklık bir konuşmayı 2 dk da çevirmişssindir. Ama onun kafasında şüphe kalır. Öyle olduğu içinde birde karşı taraf işaret diline tam hakim olmadığı için ister istermez yanlış anlaşılmalara meydana geliyor. Bunun dışında standart diğer insanlar nasılsa akrabalık ilişkileri ailemin de o şekilde.”

Tekin iyi olmayan akrabalık ilişkilerinin tek sebebinin ebeveynlerinin sağır olmalarına bağlamamış farklı sebeplerden de bahsetmiştir. Tekin bunu şu şekilde söylemiştir; *“Çok sağlıklı olduğunu düşünmüyorum. Ama bunun sadece bunların sağır olmasıyla alakalı olduğunu da düşünmüyorum. Tabi bunun da ciddi bir etkisi var. Ama u birazda onların kişilik uyumsuzluğu.. karakter uyumsuzluğu ya da kültür uyumsuzluğu. dünyalarının farklı olması tabi bunun da etkisi var ama hani u yarı yarıya diyebilirim öyle söylüyüm. Hem sağır olmaları hem de şey. tamamen kişilik ve karakterlerinin birbirinden farklı olması.”*

Sebahat *“büyütmüşler, sahip çıkmışlar, okula göndermiş olmaları çok büyük meziyet. Evlendirmişler, yardımcı olmuşlar bir açıdan böyle bir açıdan içleri yanmış ama bir açıdan da çok kullanmışlar, sallamamışlar, anlamaz dinlemeze getirmişler ya da etinden sütünden faydalanmışlar diyeyim. Annem mesela hep hizmetçi muamelesi gördüğünü düşünürdüm ben çok kızardım...”* diyerek ebeveynleriyle akrabalarının ilişkilerinin çok iyi olmadığını düşünmektedir.

Hikmet, Doruk ve Melda akrabalarıyla ebeveynlerinin arasında dil farklılığından ötürü iletişim kopukluğu olduğunu şu şekilde söylemiştir; *“Sıfır. Kültür çatışması var anlatamıyorlar. Sürekli bizi çağırıyorlar halen işte Hikmet sen gel sen anlat bize sen anlarsın en iyi sen yaparsın bu işi...”* Doruk şöyle söylemiştir; *“İu yani hakaten sağlıklı iletişime geçemiyorlar. Bırakın akrabaları anne babamız annesiyle öz babasıyla yani babannemizle dedemizle dahil iletişime geçemiyor...”*

Melda ise *“Yeterli değil. Yeterli olmaması işaret dilini çok iyi bilmemeleri anlatmak istediklerini çok rahat anlatamadıklarından sıkıntı oluyor. Yani olumlu ya da olumsuz ilk başta da dediğim gibi her şeyi sana söylüyorlar, soruyorlar. Ya da işte senin cevaplamanı istiyorlar. Ya da işte annene söyle babana söyle böyle böyle diye onların arasında siz köprü kurmuş oluyorsunuz.”* demiştir.

3.11.Ebeveynlerin Sağır Olmalarıyla İlgili Akrabalardan Alınan Destek

Ebeveynlerinizin Sağır olmalarıyla ilgili akrabalarınızdan herhangi bir destek aldınız mı? Ne zaman? Nasıl?

- Akrabalardan destek almayanlar (n=5) (Yeliz, Tekin, Hikmet, Ozan, Melda)
- Kendi talep ederek yardım alanlar (n=1) (Kübra)
- Akrabalardan yardım alanlar (n=5) (Nadir, Nail, Sebahat, Zafer, Doruk)

- Akrabalardan destek almayanlar (n=5) (Yeliz, Tekin, Hikmet, Ozan, Melda)

Yeliz, Tekin, Hikmet, Ozan ve Melda akrabalarından herhangi bir yardım veya destek almadıklarını söylemişlerdir. Yeliz bunu *“hiç yardım almadık. Biz kendi kendimize yetiştik”* şeklinde özetlemiştir. Tekin akrabalarıyla ilgili şunları söylemiştir: *“... öyle oldukları için (sağır) ekstra bir destek sağladıklarını düşünmüyorum. Aksine öyle oldukları için bence üzerine düşen birçok şeyi yapmadıklarını düşünüyorum. En basit örneği şimdi bütün akrabalar bir araya geldiklerinde konuların onlara en azından yarısının aktarılmadığını biliyorum. Bunun için çaba sarf edilmediğini biliyorum. Onların fikirlerinin çoğu zaman sorulmadığını biliyorum. Kendi kararlarının onlara dayatıldığını biliyorum”*.

Hikmet *“kopukluk... Ben sadece kopukluktan bahsetmek için dediğim şeydi; iletişim kurulamadı. Yani duygu, düşünceler sağlıklı olarak karşı tarafa gitmedi, hep kaldı. Ya bu kim? Benim amcamın oğlu demiştir. Benim dayımın oğlu. Tamam dayının oğulları napaırlar? Arada bir araya gelirler. Ne yaparlar arada eş dost ziyaretleri olur. Peki nasıl davranılır dayının oğluna? Karşılaşırsın bir elini yüzünü öpersin, merhaba nasılsın dersin bittiii. Babama bakın mesel gider misafirliğe, oturur etrafı izler. Sonrada derler bu adam neden böyle duruyor. E sen iletişim kuramıyor ki napsın yani takla mı atsın adam?”* demiştir.

Ozan *“yo psikolojik hiç bir şekilde destek olmadı ya zaten en mutlu bir ailede büyüdüm çok büyük bir problemimiz olmadı. Yani dediğim gibi Psikolojik bir yardım almadım. Kardeşim de almadı ben de almadım.”* demiştir.

Melda akrabalarından herhangi bir destek almadığını *“hayır (destek almadım)”* diyerek kısaca cevaplamıştır.

- Kendi talep ederek yardım alanlar (n=1) (Kübra)

Kübra akrabalarına kendisi talep ederek yardım aldığından bahsetmiştir. Kübra *“ilkokula başladığımda (kuzenlerimin) ödevlerime yardımcı olmalarını istiyordum,*

anlamadığım yerde soruyordum...” diyerek akrabalarından kendi talebiyle eğitim konusunda yardım aldığını söylemiştir.

c. Akrabalardan yardım alanlar (n=4) (Nadir, Nail, Sebahat, Zafer, Doruk)

Nadir, Nail, Sebahat, Zafer ve Doruk akrabalarından destek aldıklarını söylemişlerdir. Nadir ve Sebahat sadece teyzelerinden destek aldıklarını söylemişlerdir. Nadir *“teyzelerimden (destek) aldım ama diğer akrabalarım için aynı şeyi söyleyemem. Toplum bilinçli olmadığı işitme engelli demiyorlardı önceden ahraz diyorlardı, asalak filan diye gözüyle bakıyorlardı. Yani bir işi becerir gözüyle değil de yapamaz, edemez gözüyle baktıkları için...”* demiştir.

Sebahat *“bir teyzem var Allah ondan bin kere razı olsun milletvekiline açtığı sofrayı bize de açardı hiç ayırt etmezdi sürekli anne babamızı bize anlatmaya sürekli empati kurmaya empati anlatmaya bize empati kurdurmaya çalışırdı bize zorla yada her konuda bize bilgi verirdi haberlerde ne okusa gazetelerde ne okuya oğlum yavrum kızım bak şurada şu varmış annenizdir babanızdır şöyledir böyledir ıı hep aramızda iletişimi yüksek tutmaya çalıştı.”* demiştir.

Nail, Zafer ve Doruk ebeveynlerinin sağır olmalarından dolayı akrabalarının kendilerine yardımcı olduklarını dile getirmişlerdir. Bununla ilgili olarak Nail *“Teyzemle komşuyduk yani komşu olmamızın en büyük sebebi bence annelerin durumuydu. Kuzenler, eğitimimde kuzenlerim baya yardımcı oldu bana... Öğrenci velim mesela dayımdı benim. Veli toplantılarına dayım geliyordu. Kardeşiminde bir yaşa kadar oydu sonra ben kardeşimin velisi oldum.”* demiştir.

Zafer *“Yani bazen yengem işte hani bu işitme engelli dayımın hanımı diyim. Yengemde bu dili iyi bir şekilde bildiği için bazen kendimin aktaramadığı durumlarda ondan yardım aldığım zamanlar oldu işte yenge hani ben artık ifade edemiyorum ben söyleyemiyorum hani yazısal olarakta görsel olarakta aktarmakta zorluk çeken belki sen anlatabilirsin diye hani eski kavramlar var. Emedir, haladır teyze çocuğuna bilmem ne derler. işte elti görümce falan... ben bunları anlatmakta bazen zorluk çekiyorum veya hani bazen bizim kendi boş vermişliğimiz oluyor. Bazen üşenedebiliyoruz, erinedebiliyoruz. Yengeme de aktarıp yengemin de aktarmasını isteyebiliyorum.”* demiştir.

Doruk ise akrabalarından aldığı desteği şu şekilde dile getirmiştir: *“bizleri aynı zamanda babanne ve dede büyüttü. Aynı zamanda amcalarımızdan annemizin*

babamızın işitme engelli olması sebebiyle bize daha çok amcalık gösterdiler. Amcalıktan öte bir baba yarısı gibi yaklaştılar.”

3.12.Ebeveynler İçin Yapılan Tercümanlık

Ebeveynleriniz için hiç tercümanlık yaptınız mı? Hangi durumlarda yaptınız?

Tercümanlık yapmakla ilgili ne hissettiniz?

- a. Tercümanlık yapmayı sevenler (n=2) (Kübra, Ozan)
- b. Bazı durumlarda tercümanlık yapmayı sevmeyenler (n=6) (Nadir, Nail, Tekin, Sebahat, Doruk, Melda)
- c. Tercümanlığı görev duygusu olarak benimseyenler (n=3) (Yeliz, Zafer, Hikmet)

- a. Tercümanlık yapmayı sevenler (n=2) (Kübra, Ozan)

Kübra ve Ozan ebeveynleri için tercümanlık yapmayı sevdiklerinden bahsetmişleridir. Kübra küçük yaşlardan itibaren ebeveynleri için çok farklı ortamlarda tercümanlık yaptığından şu şekilde bahsetmiştir; *“Yani aklınıza gelebilecek her yer. Bu kafe olur, market olur, hastane olur, karakol olur, tapu olur. Yani hayata iletişim sağladığımız her yerde. Resmi olarak mesela ilk tercümanlığımı 4 yaşında konsoloslukta vize alırken yapmıştım. Hayal meyal hatırlıyorum ben. 4 yaşında konsoloslukta annemle vize için gitmiştik ve bir daha gittiğimde konsoloslukta yaşlı bir tane görevli bir memur vardı. İşaret diliyle konuşunca ben pasaportuma bakıp beni tanıdı. Ben seni hatırlıyorum küçüktün büyümüşsün ama o kaldı aklımda sadece. 4 yaşındaki hatırlamıyorum net olarak ama 13 yaşında beni tanıması birde böyle bir durum meydana gelebiliyor. Hani gidip vize çıkarttırmışız. Yıllar sonra kadın tekrar tanıdı. Çünkü o da hayatımda ilk kez küçük bir çocuk tercüman görmüştüm. O zamana kadar hiç o kadar küçük bir tercümanla tanışmamıştım demişti...”*

Ozan *“anne babanıza yardımcı olmak onların iletişim ayağı olmak hoşunuza gidiyor ama uı bi 6-7 yaşından beri dediğim gibi çok farkında olmadan yardımcı olduk... bu sonuçta benim mesleğim bu. İşaret dili tercümanıyım resmi olarak. Türkiye’de ilk atananlardan biriyiz bizde. Yani sonuçta bakın işaret dili bize bir ekmek kapısı açtı, anlatabildim mi? Tabi ki memnun olmamak mümkün değil.”* diyerek memnuniyetini dile getirmiştir.

- b. Bazı durumlarda tercümanlık yapmayı sevmeyenler (n=6) (Nadir, Nail, Tekin, Sebahat, Doruk, Melda)

Nadir, Nail, Tekin, Sebahat, Doruk ve Melda ebeveynleri için tercümanlık yapmaktan bazı durumlarda hoşlanmadıklarını dile getirmişlerdir. Nadir, *“Mesela benim o şeyi annem belinden ameliyat oldu. Birinci ameliyatında tercüman gerekmedi. İkinci ameliyatında tercüman gerekti. Sadece ameliyat olacağı yeri uyuşturdular o zaman tercüman istediler. Ben girecektim sonradan vazgeçtim. Ben giremem annemi böyle sadece uyuyor sadece konuşabiliyorsun onunla narkoz veriyorlardı. Abim girdi ben o an mesela giremezdim annemi gözümün önünde keseceklerdi o mesela daha zordu. Avukata yani avukata gidiyorsun mahkemeye gidiyorsun sadece ailen için söylüyorum. Babamın mahkemeleri vardı mesela. Ya amcam işitme engelli olduğu için mirası aldı vs vs. uzun işler vardı. Onun tercümanlığını yapıyorsun ki o ameliyat mesela en zor şeydi. Onu gördükten sonra onun dışında diğerleri çok zor gelmiyor. En azından annenizi kesiyorlar, tercümanlığını yapıyorsunuz daha kötüsü ne olabilir diye düşünüyor insan.”* demiştir.

Nail *“Yani küçükken çok hoşuma gitmiyordu yani devlet dairesine gidip hem beklemek hem de yani o küçüktüm yani oradaki insanlar yani devlet dairelerindeki insanlar soğuk suratlı insanlar oluyor gidip onlarla, onlara birşey anlatmak dert anlatmak çevirmenlik yapmak zor geliyordu bana yani”* demiştir.

Tekin tercümanlık yapmaktan hoşlanmadığı durumları şu şekilde anlatmıştır: *“Çoğunlukla memnun oldum... Hani sporcuların aileleriyle görüşmek, antrenörle görüşmek müsabakalarda atıyorum otelle görüşmek, yani birçok iletişime maruz kaldım ve çok şey öğrendiğimi düşünüyorum. Bir kere tabi bu aynı zamanda işaret dilimi de çok geliştirdi. Tabi ara ara bu durumdan çok yorulduğum bu durumdan nefret ettiğim anlar da oldu yani. Aynı durumların tekrar etmesi yani atıyorum bir yere dilekçe mi verilecek ya da bir yerden randevu mu alınacak bu 10 olunca 50 olunca 100 olunca bir noktada sıkıntı oluyor ve şey bir noktada onların kendilerinin çözmesini istiyorsunuz bunu ama yine aynı sorunlarla size gelmeleri bir noktada sizin sinirlerinizi bozuyor.”*

Sebahat *“Hani mahkemelerdeki yeminli tercümanlar var ya. yok öyle değil de hastane, pastane, postane, market, pazar ne zaman ne işimiz varsa biz şöyle azıcık göze görünür hale geldik bu bahsettiğimde 8 9 yaştır yani onu söylüyim. Çok büyük bi yaş değil yani şu kızım 8 yaşında yani o kadardan itibaren hayatımız tercümanlıkla geçti doktora giderdik biz anlatırdık, doktorun anlattığını da annemlere anlatırdık ilaç tariflerini de onlara anlatırdık, annemin anlattığı babamın anlattığını rahatsızlığı da doktora anlatırdık. Postaneye gidicez pul lazım, zarf lazım o lazım bu lazım memura*

anlat memurdan aldığını babaya anneye anlat ıı ve şey yani he he tamam diyemiyorsun anlatmak lazım bilmeleri lazım ne söylendiğini duymaları lazım. Bankamatikten para çek, borçları yatır, alış veriş yap yani ne geliyorsa belli bir saatten sonra onların kulağı dili biz olduk bildiğiniz biz olduk yani.” demiştir.

Doruk “Hayatın her alanında tercümanlık yaptık. Dediğim gibi misafir gelirdi evimize tercümanlık yaptık. ıı sadec misafirlerde yani dışarda değil, içerdede yani akrabalarımızda dahil iletişime geçerken biz tercümanlık yapıyorduk. Yani baba mesela öz kardeşiyle yani amcamızla anlaşılamazdı. Biz meramını dile getirirdik. Aynı zamanda ailede de bir sorumluluk aldık ki hala da alıyoruz. Mesela yaşadığımız ilginç bir olay var. 2016 da dedemizi kaybettik. ıı orda çok zorlu bir süreçti. Dedemin öldüğünü işaret diliyle babaya çevirmek o kadar zordu ki bizim için ıı yani hakaten sorumluluğu çok ağır bir şey aslında.” söylemiştir.

Melda ise “Yani ıı karı koca arasında mesela bir akrabam işitme engelli onlar da karı koca arasında sıkıntı yaşıyorlardı ve aile büyüklerine yansıdı bu ve aile büyükleri onlarla iletişim kuramadığı için direk seni buluyorlar işte gel bak böyle böyle olur şöyle olur diye. ıı her ince detayına kadar anlatabiliyorlardır. ıı yani her anlamda diyim... Sadece böyle sıkıntılı süreçler olduğu zaman sıkılıyorum. ya mesela işte nedir? Adli boyutunda işte karakola gidip ifade vermek konusunda. Yani o biraz şey oluyor sıkıntılı olabiliyor, üzücü olabiliyor.” şeklinde anlatmıştır.

c. Tercümanlığı görev duygusu olarak benimseyenler (n=3) (Yeliz, Zafer, Hikmet)
Yeliz, Zafer ve Hikmet ebeveynleri için tercümanlık yapmayı kendi üzerlerinde bir sorumluluk ve bir görev duygusu olarak gördüklerinden bahsetmişlerdir.

Yeliz “Hastaneye gidiyorlar hastanenin içinde oluyorsunuz pazara gidiyorlar pazarda falan çok yani her yerde örnek veriyorum evde bir mobilya alınacaksa siz olmadan olmuyor sürekli siz her konuda tercüme mesela şuan ben evlendim 2 çocuğum var şu anda hala anne babam için şey mesela en basiti annem hala gününde sipariş verecek nasıl verecek beni arıyor sipariş verir misin sürekli yani kelime yanlış olmasın sürekli size muhtaçlar. Ya muhtaçlar derken telefon olayında muhtaçlar iletişim konusunda yoksa elleri ayakları tutuyor 10 tane sağlıklı insana bedeller ama sürekli size muhtaçlar... Bağımlılar evet aynen öyle. Bir doktora gitseler bile ben olmadan kardeşim olmadan gidemiyorlar. Mesela şuanda mesaj geldi babamdan işte evdeyiz

boya yapılıyor bir sipariş vereceğiz telefonda verebilir misin? Yani sürekli 36 yaşındayım halada o bitmiyor” demiştir (Araştırmacı Günlüğü, 13.07.2016, s. 5).

Zafer “...bu benim görevim ve aradaki bağlantı benim. Şuan bu vatandaşın, işitme engelli vatandaşın, annemin, hayatla bağlantısı, dış çevreyle bağlantısının kendim olduğunu hissettiğim oldu...” diyerek annesi için yaptığı tercümanlığı bir vazifesi olarak gördüğünden bahsetmiştir.

Hikmet “Doğuştan itibaren telefon desteği. Ufak tefek gelişmeler. Okuldaki veli toplantıları, misafirler fiks zaten. Apartmandan biri geldiğinde Hikmet dışarı çıkma otur. Elimde toplumla çok oturdum. Anne çıkabilir miyim artık diye. Yok otur diyordu. Babam da otur diyordu. Falan filan. Dışardaki bizim kadınlarda şey diyordu. “kudreeet çevir bak günah bak günah işlersin” şöyle olur. Yani değişik değişik şeyler. Yani bu benim görevim mi? Aslında görevim” demiştir.

3.13.Ailedeki Koruyucu Rolü Seiçlerin Üstlenmeleri

Ebeveynlerinizin Sağır olmalarından dolayı ailede koruyucu rolü sizin üstlendiğiniz oldu mu? Nasıl olduğunu anlatabilir misiniz?

- a. Koruyucu rolü üstlenenler (n=3) (Yeliz, Zafer, Hikmet)
- b. Ebeveynlerini çocukları gibi görenler (n=2) (Nadir, Melda)
- c. Sorumluluk alanlar (n=2) (Tekin, Doruk)
- d. Erken olgunlaşma (n=4) (Kübra, Nail, Sebahat, Ozan)

- a. Koruyucu rolü üstlenenler (n=3) (Yeliz, Zafer, Hikmet)

Yeliz, Zafer ve Hikmet aile içinde koruyucu rolü üstlendiklerini söylemişlerdir. Yeliz “Aynen aynen (Ailede koruyucu rolü üstlendik). Tabi şimdi birde kardeşim benim erkek. Ben kız çocuğu olduğum için daha böyle şeyim ben işitme engelli guruplarına çok giderim, arkadaş ortamlarına çok katılırım ama kardeşim hiç katılmaz. O daha çok kendi hayatıyla bide sevme olayı farklı herhalde ben çok seviyorum hala böyle arkadaşlara giderim annemin günleri olur onlara giderim tabi bir de büyük olmanın avantajıyla benim yüküm biraz daha fazla.” demiştir.

Zafer “Bugün bir.. yani anneme anlamadığından dolayı biri kaşını çatacak olsa karşısında beni bulur. Veya birisi anneme bir şeyi ifade edemediğinde, Pazara gittiğimizde atıyorum bir şeyi ifade edemediğinde adamın yüzünün düşmesi veya tezgahtarın yüzünün düşmesi veya yeter senle mi uğraşcam gibi bir tavıra büründüğünde kesinlikle karşısında çok sert bir çocuk bulacağını, oğlunu bulacağını

bilsin yani. Ben kesinlikle annem benim başımın üstündedir. Ben annemin hani nasıl oğluyşam ben onun canıysam annemde kesinlikle benim canımdır ciğerimdir, parçamdır ve hiç bir şekilde hiç bir yerde şey yapmam yalnız bırakmam ezdirmem, hakkını da mümkün mertebe yedirmem. Yedirmem sahiplenirim, başımın tacıdır. Çünkü şunu söyliyim o insanlar bizi biz hep konuşanlar olarak işitme engellilerin problemlerinden bahsediyoruz birde hayata işitme engellilerin konuşan çocukları ve işitme engellilerin kendi çocuklarına olan yaklaşımları ve çevreden koruma duygusunu değerlendirin.” demiştir.

Hikmet kültürel farklılıklardan ötürü ebeveynlerinin işaret diliyle söylediklerini, sözel dile direk çevirmediğini söylemiştir. Bu şekilde işiten kültüründe hoş olmayan tabirleri sözel dile çevirmeyerek, ebeveynlerini olası bir olumsuz durumdan koruduğunu söylemiştir. Hikmet *“İşaret dili ve Türkçe ikisi de apayrı kültürü anlatıyor. Mesela birisine köpek diyemezsiniz ama işitme engelliler konuşurken “beni köpek gibi yanına çağırdı” gibi bir kelime kullanırlar. Ben bu durumları bu şekilde anlatmıyordum... Bana anlatmak istediğini Türkçe süzgecinden geçirip Türkçe olarak aktardım.”* demiştir.

b. Ebeveynlerini çocukları gibi görenler (n=2) (Nadir, Melda)

Nadir ve Melda ebeveynlerini çocukları gibi gördüklerinden bahsetmişlerdir. Nadir *“karşıdan karşıya kaldırıma geçeceksin mesela normal işiten bireylerin çocuklarına dedikleri gibi işte dur araba geliyor vs. Biz tam tersi, bak araba gelecek araba sesi geliyor dur diyorum mesela. Yani normal bireylerin tam tersi, çocukları anne baba rolünü üstleniyor. Anne babası çocuk rolüne giriyor.”* demiştir.

Melda bunu şu şekilde ifade etmiştir; *“Yani atıyorum bi komşuyla bi apartmanda bir sorun oldu o sorunu geldi fütursuzca komşuya senin müdahale etmen gerekiyor hani olayın böyle böyle olmadığını senin açıklama ihtiyacı duruyorsun. Hani akrabalar konusunda olumsuz olarak ne diyim? Yapılan bir hal ve hareketten dolayı işte atıyorum kimdir? Amcam halam teyzem ya da annanem babannem neyse bir sıkıntı yaşadıklarında araya giriyorsun hani aslın bu olayın böyle olmadığını bir şekilde bunu açıklamaya çalışıyorsun. Onlar duymadığı için olumsuz bir konuşma olduğu zamanda direk sen durumu anlatmadığında da müdahale ediyorsun kendinize gelin ne diyorsunuz gibi hani. Direk olaya sanki sizinle ilgiliymiş gibi direk biz giriyoruz araya hani anne*

baba artık bir kenarda kalıyor onların ıı durumunu siz sanki siz yaşıyor muşsunuz gibi siz savunmaya geçiyorsunuz.” demiştir.

c. Sorumluluk alanlar (n=2) (Tekin, Doruk)

Tekin ve Doruk fazladan sorumluluk aldıklarını söylemişlerdir. Tekin *“Bir ev tutulacağı zaman ya da bir komşuyla konuşulacağı zaman herhangi bir şey yapılacağı zaman bir noktada danışılan, bir noktada şeyy güvenebiliyordu benim düşüncelerime benim önerilerime...”* diyerek aldığı sorumluluklardan bahsetmiştir.

Doruk bunu şöyle ifade etmiştir; *“İı yani çocuk rolünü anne babanın üstlendiği değil de bizim bir ebeveyn gibi anne baba gibi hareket ettiğimiz doğrudur... Dedim ya onların her alanda sesiydik kulağıydık. Dolayısıyla ister istemez zaten öne çıkıyorsunuz.”*

➤ Erken olgunlaşma (n=4) (Kübra, Nail, Sebahat, Ozan)

Kübra, Nail, Sebahat ve Ozan erken olgunlaştıklarından bahsetmişlerdir. Kübra *“... geçen yıl babam anneme böbreğini verdi. Bu noktada şimdi doktor konuşuyor, anlatıyorsun ama ne kadar bu doktorun anlattıklarını anlatırsan anlat, sen ne düşünüyorsun? Ver dersem vercek, verme dersem vermeyecek ve adamın sonuçta böbreği yani canı. Baba diyorum karar senin, sen bilirsin. Kızım ver diyor ben vereyim böbreğimi...”* demiştir.

Nail şöyle açıklamıştır; *“Yani şu anda evde her şey bana danışılıyor mesela... maddi konular. Ya babam mesela şunu yatıralım mı şöyle bişi yapalım mı şunu çekelim mi hani ben istemesem olmuyor ya o konuda bana güveniyorlar. Yani ıı bir dönem şeydi yani ailede bir karar mercii olmak zor geliyordu bana babam olsaydı o dönem daha kendime güvenim yerinde olabilirdi yani... Ama sonrada atlattım artık benim kontrolümde olması hoşuma gidiyor.”*

Sebahat şöyle demiştir; *“çok erken yaşlarda hayata atıldığımızı düşünüyorum ben o yüzden. Yani ben kendi oğlumu düşünüyorum 13 yaşında doktora girip muayene olmayı bırakın hastaneye kendi başına gidemez tramvaya otobüse kendi başına binemez gibi geliyo ama biz böyle hiç sanki yetişkin adam her yere giriyorduk, çıkıyorduk ben oğluma şurdan su al bakkaldan diyene kadar anne alıyım mı ne deyim nasıl deyim abiden nasıl isticem kaç para vericem 50 tane soruyla karşılaşıyorum biz bunları hiç dert etmedik ki her şeyi yerinden öğrendik terslendiğimiz oldu kızdıkları oldu*

azarlandığımız oldu ama annemden babamdan öğrenemediğim her şeyi piyasadan öğrendim deyim”

Ozan “*Kesinlikle yani her türlü maddi olarak ta manevi olarak ta (Erken olgunlaştık). Sonuçta bir nevi aile reisi konumuna erken yaşta gelmiş oluyorsunuz yani ailenin reisi ailenin direği dedikleri o şekilde oluyor siz oluyorsunuz. Artık her iletişimi siz kurmaya başlıyorsunuz. Bankalarla iş olsun, devlet dairelerinde iş olsun bütün her şeyi siz çözmeye başlıyorsunuz. Anneniz babanız sadece imza atıyor sizin yanınızda. Onlara ön ayak oluyorsunuz. İster istemez de buda ailede sizi daha farklı bir pozisyona getiriyor. Yani büyük abiden daha çok evin direği.” demiştir.*

3.14.Ebeveynlerinin Seiçlere Karşı Tutumlarının İşiten Ebeveynlerin İşiten Çocuklarına Karşı Tutumlarından Farkları

Ebeveynlerinizin size karşı olan tutumlarının işiten ebeveynlerin işiten çocuklarına karşı olan tutumlarından farklı olduğunu düşünüyor musunuz? Ne tür farklılıklar var?

- Bağımlılık (n=4) (Nadir, Yeliz, Kübra, Melda)
- Güncel hayatı takipte akranlardan eksik kalma (n=2) (Sebahat, Zafer)
- Farklı kültürlere sahip olmadan dolayı gelişen farklılık (n=1) (Hikmet)
- Farklı olduğunu düşünmeyenler (n= 4) (Nail, Tekin, Doruk, Ozan)

- Bağımlılık (n=4) (Nadir, Yeliz, Kübra, Melda)

Nadir, Yeliz, Kübra ve Melda sağır oldukları için ebeveynlerinin kendilerine daha bağımlı olduklarını söylemişlerdir. Nadir “*Mesela sen şunu diyebilirsin. Ben şu şehirde yaşamak istiyorum. Benim atamam buraya oldu diye. Ama bizde öyle bir şey yok. Niye gideceksin? Niye gidiyorsun? İşte gitme burada çalış. Burada da iş var. Yani bir yandan ailenin sözünü dinliyorsun uı daha çok seviyorlar mesela saat 11 de daha hala annem arıyor beni Neredesin? Gelmeyecen mi? Gelececeğin mi eğleniyon mu? Ama sen mesela anneni babanı ararsın ben işte geç geleceğim dersin aramazlar yani. Bende öyle bir şey yok. Her dakika arayabiliyorlar.”* diyerek ebeveynlerinin kendisine bağımlılığından bahsetmiştir.

Yeliz “*kesinlikle onlar hatta daha çok bağımlılar işitme engelliler daha çok bağımlı oluyolar çünkü hani sürekli her dakika yani mesela ben günde 20 defa annemle konuşuyorum, 20 defa babamla konuşuyorum. Sürekli ne yaptın ne ettin işte ne yaptın*

yani her konuda sizi arıyorlar sizle görüşüyorlar.” diyerek anne babasının kendisine ne kadar bağımlı olduklarını dile getirmiştir.

Kübra bunu şu şekilde ifade etmiştir; “Öyle bir bağ var yani arada bir şey yapacağın zaman geride annem babam şunu yapacaktı böyle olacaktı şunu yapabilir mi ki acaba tek başına yapabilir mi ki? Hani çocuğun varmışçasına nasıl evden çıkarken çocuğuna yemek hazırlama ihtiyacı duyarsa bir anne, evden çıkarken bende günlük programlarını işlerini vs düşünme ihtiyacı duyuyorum.”

Melda “Mesela benim annem çok düşkündür bize. Kendi annemden örnek vereyim. Ciddi anlamda çok düşkündür... Babam ıı babamla aslında çocuklarına düşkün ama bunu belli etmeyen çok böyle şey işte otursun seveyim kucağına alsın oynasın falan çok biz bunları görmedik ama yaşı ilerledikçe çok düşkün olduğunu hani bunu artık göstermeye çalışıyor, gösteriyor da.” demiştir.

b. Güncel hayatı takipte akranlardan eksik kalma (n=2) (Sebahat, Zafer)

Sebahat ve Zafer ebeveynlerinin kendilerine güncel hayatı anlatmada zayıf kaldıklarını ve bu yüzden akranlarından eksik kaldıklarını söylemişlerdir. Sebahat “bazı şeylerde eksik yetiştik mesela sosyal çevreye uyumda. Gündemi takip edemedikleri için güncel hayatın nasıl olduğunu bilemedikleri için bazı şeylerden soyut büyüdük. Şimdi benim çocuğuma bakıyorum tablet şimdi herkesin elinde çocuğun elinde tablet var almasanız olmaz diyosunuz dimi? Alıyorsunuz niye sosyal çevrenize bakıyorsunuz herkeste var aynı paralel gitmeye çalışıyorsunuz ama annem babamlar sosyal çevreyi gündemi bilmedikleri için olmasa da olur yetiştik biz hep” diyerek hissettiği eksikliği dile getirmiştir.

Zafer ise şunları söylemiştir; “Normalde işiten aileler için nedir? Genelde diyim hani çocuk acıkır gider annesine söyler çocuğun elbisesi kirlenir gider annesi babasına söyler çocuğun okul ihtiyacı vardır gider anne babasına söyler oyuncak ihtiyacı vardır, gider anne babasına söyler her türlü ihtiyacını çocuk gider anne babasına söyler. Veya anne babası çevreden aldığı bilgiyle... ben her zaman söylüyorum işiten anne baba işitmeyen anne babaya göre biraz daha donanımlıdır. Çevreden daha fazla şey almıştır. İyi ve kötü olarak. Biz diyoruz hep işitmeyen anne baba olarak yani sağır dilsiz anne babalar kapalıdır. Ne verilmişse o zamana kadar ne aktarılmışsa onlarla yetişirler” demiştir.

c. Farklı kùltùrlere sahip olmadan dolayı gelişen farklılık (n=1) (Hikmet)

Hikmet ebeveynlerinin farklı bir kùltùre ait olmalarından dolayı kendisine olan tutumlarının mutlaka farklı olacağından bahsetmiştir. Hikmet bu durumun oldukça normal olduğunu şu şekilde dile getirmiştir; “...ya illaki farklılıklar olur yani uı bir Japon kùltürüyle Türk kùltürü de farklıdır. İı bizim dünyasında sizin dünyanızda da öyledir, işitenlerin. Bir Amerikanların dünyasıyla bizim ilgimiz de çok farklıdır. O yüzden bu farklı olması çok normal. Mutlaka ekside kalır ama ekside kalır da demiyim. Bir aile vardır benim annemin babamın bana verdiği hiçbirini de veremeyebilir...”

d. Farklı olduğunu düşünmeyenler (n= 3) (Tekin, Doruk, Ozan)

Tekin, Doruk ve Ozan ebeveynlerinin kendilerine karşı olan tutumlarının işiten ebeveynlerin işiten çocuklarına karşı olan tutumlarından farklı olmadığını düşünmektedirler. Örneğin, Ozan “Kesinlikle düşünmüyorum. Yani normal konuşan insanlar, konuşan insanların çocukları nasıl büyüdüyse bende aynı şekilde kardeşimde aynı şekilde büyüdük yani. Onun zorlukları işitme engeli olmayla bir alakası yok.” diyerek bunu dile getirmiştir.

3.15. Seiçlerin İşiten Anne Babanın İşiten Bir Çocuğı Olmuş Olsalardı Hayatlarında Olacak Değışiklik

İşiten anne-babanın işiten bir çocuğı olmuş olsaydınız sizce hayatınızda ne tür değışiklikler olurdu?

- a. Daha rahat olurdu diyenler (n=10) (Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)
- b. Daha az farkındalık olurdu diyenler (n=1) (Zafer)

- a. Daha rahat olurdu diyenler (n=10) (Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

Nadir, Yeliz, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan ve Melda ebeveynleri sağır olmasaydı daha rahat bir hayatlarının olacağını söylemişlerdir. Ebeveynleri işiten olsalardı daha rahat bir hayatları olacağını söyleyen katılımcılar hayatlarının hangi açıdan daha rahat olacakları konusunda farklı gruplarda sınıflandırılmışlardır.

Nadir, Kübra ve Tekin ebeveynleri işiten olsaydı, kendilerinde daha az sorumluluk olacağı için daha rahat olacaklarını söylemişlerdir. Nadir “Daha rahat

olurdum herhalde... hastaneye gidecek tercümanlığını kim yapacak onu düşünmezsin. Okuluna gittiğinde aa evdekiler ne yapıyor diye düşünmezsin. Başka şehire gittiğinde annen baban hastalandığında kimle konuşacak diye düşünmezsin. TV izlerken haberleri anladırılar mı anlamadılar mı onu düşünmezsin. Çarşıda bomba patlayacakmış patlamayacakmış onu biliyorlar mı bilmiyorlar mı onu düşünmezsin.” diyerek endişelerini dile getirmiştir.

Yeliz, Sebahat, Doruk ve Melda ebeveynleri işiten olsaydı onlarla iletişim problemi yaşamayacakları için daha rahat olacaklarını söylemişlerdir. Melda bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Ya takır takır işte şuan mesela takır takır anne babanla konuşamazsın. İu sizinle konuştuğum gibi bunları anlatamam. Bunları işte tasarlayıp, öyle şey yapıp anlatmam lazım. Ya onun birde anlayabileceği şekilde kelimeleri seçmeniz işaret dillerini seçmeniz gerekiyor. Ama işiten bir aile olsaydı olmazdı.”*

Nail ebeveynleri işiten olsaydı kendisinin de özgüven sahibi olacağını söylemiştir. Nail *“Biraz daha özgüvenli birisi olurdum herhalde”* demiştir. Ozan *“yani en büyük değişiklik biraz önce söylediğim gibi eğitim konusunda olurdu. Yani annemden babamdan yani sonuçta ev ödevleri geliyordu annem babam yardımcı olamıyordu...”* diyerek ebeveynleri işiten olsaydı eğitim hayatının daha farklı olacağını söylemiştir.

b. Daha az farkındalık olurdu diyenler (n=1) (Zafer)

Zafer ebeveynleri işiten olsaydı kendisinin işitme engelli bireylere karşı daha az farkındalığı olacağını dile getirmiştir. Zafer bunu şu şekilde dile getirmiştir; *“İşitme engellilerin problemlerine kesinlikle tanık olamayacaktım, onları hiç tanıyamayacaktım ve hayatımda büyük bir boşluk olduğunu hissetmeyecektim. Bununla alakalı boşluk olduğunu hissetmeyecektim. Aslında onların bir hayatının olduğunu anlayamıyordum, onların da bir yaşamının olduğunu anlayamıyordum, onların çektiği sorunun neler olduğunu asla karşı şey yapamıyordum. Anlayamıyordum, ta ki karşılaşıp kadar. Bir işitme engelliye bu durumu veya işitme engellinin bir problemimi çözmek durumuna kadar ben bu problemin ne olduğunu anlayamıyordum.”*

3.16. Seiçlerin Toplumun İşitme Engelli Bireylere Karşı Olan Tutuları Hakkındaki Görüşleri

Toplumun işitme engelli bireylere dolayısıyla da ebeveynlerinize karşı olan tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a. Bilinçsiz bir kesimin olduğunu düşünenler (n=5) (Kübra, Nail, Zafer, Hikmet, Melda)
- b. Geçmişe göre toplumun daha bilinçli olduğunu düşünenler (n=5) (Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk, Ozan)
- c. Tercüman eksikliğinden bahsedenler (n=1) (Yeliz)

- a. Bilinçsiz bir kesimin olduğunu düşünenler (n=5) (Kübra, Nail, Zafer, Hikmet, Melda)

Kübra, Nail, Zafer, Hikmet ve Melda toplum içinde bilinçsiz bir kesimin olduğundan bahsetmişlerdir. Kübra *“Toplum çok enteresan. Bir kısmı gerçekten duyarlı. Bir kısmı sadece hevesli işaret dili öğrenmek konusunda. Bir kısmı tamamen kör cahil. Yani okadar bölünmüş ki toplum. İşitme engelli dediğin zaman ne olduğunu bilmiyor. İşitme engelli insanların beden dili ile konuştuğunu düşünüyor. Beden dili ile işaret dilinin ne kadar farklı olduğunun billincinde değil. İşitme engelli bireylerin “ısıtır mı?” sorusuyla karşılaştım.”* demiştir.

Nail *“Ya fazla şaşırtıyorlar. Bana artık çok normal geliyor yani ailemin durumu çok sıradanmış gibi geliyor bazen mesela geçen arkadaşlarımla mezuniyetteki arkadaşlarımla tanıştırdım. Hani yakın arkadaşlarım çok zaten biliyorlardı durumlarını da ama çok çekingen oldular böyle bir garipleştiler falan.”* demiştir.

Zafer toplumun sağır bireylere karşı olan tutumlarını şu şekilde dile getirmiştir; *“yapmacık olduğunu düşünüyorum. Annem bizim yanımdaysa akrabalarım, çevremdeki insanlar anneme karşı bir şeyleri ifade ederken uğraşıyorlar. İfade etmeye çalışıyorlar. Niye? Çünkü ortada ben varım. Ben duyup işitiyorum ya onların ilgilenmediğini ben hissedebiliyorum. Biz yokken yani bu işitenlerin hiç biri yokken hiç iletişim kurduklarını düşünmüyorum çünkü anneme soruyorum biz soruyoruz anne bu günün nasıl geçti? Seninle konuştular mı? Annem hayır kös kös oturdum işte kimse benimle iletişim kurmadı falan dediği zamanlar oluyor. Hani çevremdeki insanların biz varken bunları yaptığını biz yokken bunları yapmadığını düşünüyoruz.”*

Hikmet şunları söylemiştir; *“Toplumun işitme engellilere karşı bakışı ıı 3 Aralık Dünya Engelliler Günü gibi. Yani o gün her şey engelliler üzerine kurulur, güzel güzel şeyler inşa edilir. Özel insanlarla ilgili şiirler okunur. Dualar edilir. O gün o program bittikten sonra bir daha yüzlerine bakılmaz. Ben bunu savunuyorum kardeşim kim ne derse desin. Tamam iyi bir insandır tamam destek çıkıyorsun arka çıkıyorsun ama tıı kesinlikle insanlar farkında olmadan farkında olmadan yaratılış gereği bize ülkedeki yani bu bedende olmamın sebebiyle ıı çok duyarlı olduklarını düşünmüyorum. Çok*

duyarlı toplum mutlaka var yoktur da demiyorum ama genele baktığımızda topluma karşı bakış sıkıntılı. Hatta ben bu kelimemi çok söylerim. Toplumun engellilere karşı bir söylemi vardır ve şunu söylerler. Engelli bireylerin bizim hayatımıza dahil olması gerekir der sayın vali. Ya X valisi. İu zurt valisi veya şu valisi bu valisi. Ben yani aşağılamak anlamında demiyorum. Vali büyüğümüzdür. Ama yanlış bir kelime bu sayın valim. Toplumun engellilerin hayatına kazandırılması olarak değiştirilmesi lazım.”

Melda şunları söylemiştir; “Yani bunu da çok genellemek istemiyorum mesela benim babamın ıu işiten bir sürü arkadaşı var yani onlarla kahvede oturup oyun oynayabiliyorlar. Bir şekilde iletişim kurabiliyorlar yani işaret dilini çok iyi bilmeseler bile en basite indirip bir şekilde çok güzel anlaşıyorlar ve çok iyi arkadaşları var. Annemin de mesela var, güne gidiyorlar. Ama kimisi de sanki hayatlarında ilk defa görmüş gibi tuhaf tuhaf dik dik bakan tiplerde var.”

- b. Geçmişe göre toplumun daha bilinçli olduğunu düşünenler (n=5) (Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk, Ozan)

Nadir, Tekin, Sebahat, Doruk ve Ozan geçmişe göre şuanda toplumun daha bilinçli olduğunu düşünmektedirler. Nadir şunları söylemiştir; “Yani şu an toplum daha bilinçli. Geçmişteki yani tabi ki haklarını aramadıkları için o kadar da bir hak söz veya toplumun bakış açısı bu şekilde değildi yani. Yani asalak gözüyle bakıyorlardı. Ama şu an toplum işitme engellilere engelli gözüyle bakıyor. Onlarla iletişim sağlayabilmek için işaret dili öğreniyor. Yani benim gördüğüm bu, girdiğim ortamlarda kaynaklı bu. Ama eskiden öyle değildi.”

Tekin “son yıllarda ciddi gelişmeler var. Özellikle 2005 yılında çıkarılan engelliler yasasıyla işte 2007de işaret dilinin tanınmasıyla işaret dili ve işitme engellilerle ilgili bir takım hizmetlerin başlamasıyla toplumda ciddi derecede yaklaşımları değişti. Yani ve şey işitme engelliler kendi alanlarında da bir takım başarılar elde ettiği süreçlerde var. Son 10 yıldır ve bu şey toplumun onlarda başarabilir onlar da yapabilir onlarda yapabiliyor şeklindeki düşünceleriyle birlikte olumlu buluyorum son 10 yıldır olumlu buluyorum. Ya en azından işaret dilini sevimli buluyorlar. İşaret dilini popüler hale getirdiler. Yoksa eskiden çok sevimli gelmiyordu insanlara bu çok ilginç gelmiyordu bence” demiştir.

Sebahat “... Benim ortaokul lise yıllarımda çok kötüydü. Yabani davranışlar yabani tutumlar vardı çokta zoruma gidiyordu benim böyle dik dik bakmaları ama şu anki döneme bakıyorum bunlar herhalde hepsi eğitim sayesinde mi artık ıu daha iyi

daha duyarlılar daha normal davranıyorlar en azından güler yüzle karşılık veriyorlar. Eskiden hangi engelli gurubu olursa olsun evinden dışarı çıkmıyordu işi olmadığı müddetçe şimdi onlarda dışarıda yani ben bu şeyi de seviyorum yani bir sürü işte engelli insanlar var. İşitme engeli olanlarda var başka engeli olanlar da var dışarıda istedikleri gibi geziyorlar tozuyorlar ve ıı kılık kıyafetleri bile çok modern çok rahat yani ıı şu zamanı daha çok seviyorum eskinin ve şimdinin tutumu arasında ikiye ayırabiliriz.” diyerek toplumun geçmişe nazaran daha bilinçli olduğunu dile getirmiştir.

Doruk “Toplumun engellilere karşı olan algı düşüktü bence. İnsanlar ıı bu insanlar napıyor böyle el kol hareketleriyle gibi tepkilerle karşılaşıyorduk. Ama şuanda işaret dili yaygınlaştı. Önceden bildiğiniz gibi işaret dili bir çok kamu ve kurumlarda yasaktı. 2005 yılında Avrupa Birliği çerçevesinde engelliler kanunuyla işaret dili kabul edildi. Şuanda hakaten revaştı. Bir çok televizyon kanallarında görüyoruz. Bir farkındalık oluştu. Son yıllarda hem işaret dili hem “Kodalar” üzerinde sizinde yaptığınız üzere çok somut projeler geliştiriliyor. Şuanda toplumun işaret dili ve işitme engellilere bakışı hakaten çok olumlu. Buda bizi mutlu ediyor.” demiştir.

Ozan “Ben küçükken hatırlıyorum ıı işte mesela gidiyorduk annemle konuşuyorduk otobüste kadın geliyor aa diyor yazık diyor annesi işitme engelli diye. Niye yazık yani? Yazık olacak bir şey yok ki oda sonuçta yaşamayı hak ediyor normal bireyler gibi yaşamayı hak ediyor. Bunun gibi toplum sonuçta maalesef ikinci plana atıyor sağır bireyleri. Benim gördüğüm kadarıyla tahmin edebiliyorum. Ama yavaş yavaş bilinçlendi insanlar artık şu an daha farkındalar bazı şeylerin. Birçok yerde sağırlara veya diğer engellilere daha farklı bakıyorlar insanlara artık bunun bir engel değil de bir farklılık olduğunu biliyor herkes. Bu önemli. İnşallah daha da üst seviyelere gelecek diye tahmin ediyorum.” demiştir.

c. Tercüman eksikliğinden bahsedenler (n=1) (Yeliz)

Yeliz işitme engelliler için yeterli tercüman yetiştirilmemesinden bahsetmiştir. Yeliz “her kurumda her şeyde mutlaka bir işaret dili bilen birisi olmalı çünkü şöyle bişi var yani görme engelli bir vatandaş gittiği zaman konuşarak doktorla iletişime geçebiliyor ama işitme engelli için bu böyle bir şey değil çünkü nasıl iletişime geçecek bir hastaneye gittiği zaman ben olmadan asla ama orda bunu bilen bir insan olsa oraya başvurulsa onu alıp götürse doktora iletişimi sağlasa onun da hayatı kolaylaşır ve oradaki hastanenin de personellerin de işi kolaylaşmış olur.” demiştir.

3.17. Seiçlerin Ebeveynlerinin İşiten Bireylerle İletişimleri

Ebeveynleriniz İşiten bireylerle nasıl iletişim kuruyorlar?

- Tercüman aracılığıyla (n=1) (Kübra)
- Parmak alfabesiyle (n=1) (Zafer)
- Yazarak (n=1) (Nail)
- Jest, mimik, vücut diliyle (n=8) (Nadir, Yeliz, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

- Tercüman aracılığıyla (n=1) (Kübra)

Kübra ebeveynlerinin işiten bireylerle kendisi tercümanlık yaparak iletişim kurduklarını söylemiştir. Kübra *“tercüman aracılığıyla, bizim aracılığımızla. Bizim olmadığımız durumlarda yazarak. Yazarak anlaşıyorlarsa 3G görüşüyoruz. Telefonda arıyorum diyorum yanınızdaki kişi benim annem. Durum şu, şu konuda yardımcı olabilir misiniz?”* diyerek ebeveynlerinin tercüman bulunmadığında nasıl anlaştıklarını açıklamıştır.

- Parmak alfabesiyle (n=1) (Zafer)

Zafer annesinin işiten eşiyle konuşacağında parmak alfabesiyle iletişim kurduklarını söylemiştir. Zafer bunu şöyle açıklamıştır; *“önce Sözel olarak söylüyor. İşte eşim kendisini anlamadığını söylüyor. Anlamadım falan dediğinde işaret diliyle eline yazıyor, eline alfabedeki harfleri yazıyor... İşte bugün hava soğuk mu? Üşüdün mü? gibi eline, parmağına yazıyor. Bunu da anlamadıysa annem dediğim gibi annem yazı dilini biliyor. Okuma yazması olduğu için kağıda yazıyor ama farklı gramerle yazıyor. Eğer bunu çözerse Dilara bunu anlıyor.”*

- Yazarak (n=1) (Nail)

Nail ebeveynlerinin işiten bireylerle yazarak iletişim kurduklarını ifade etmiştir. Nail bunu şu şekilde dile getirmiştir; *“...yazıyla. Babam hep not defteriyle kalem taşır yanında”* demiştir.

- Jest, mimik, vücut diliyle (n=8) (Nadir, Yeliz, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan, Melda)

Nadir, Yeliz, Tekin, Sebahat, Hikmet, Doruk, Ozan ve Melda ebeveynlerinin işiten bireylerle jest, mimik ve vücut diliyle iletişime geçtiklerini söylemişlerdir. Nadir *“Bir en ufak örnek bir kafeye gittiler. Çay diyeceğine adam anlamıyor mesela menüden*

gösteriyor. Yani o en düşük örnek birde hastaneye gittiğini düşün. Bide mahkemeye gittiğini bide doktora gidip de özel hastalığı varsa bir karakola gittiğindeki zorluklar var. Yani onları anlatsan zaten anlat dur anlat dur bitmez yani onun içinden çıkmazsın. Yani zor.” demiştir.

Yeliz “Ya yapabildiği kadar ufak tefek hareketler var nedir elinizi ağzınıza götürüp bunun su olduğunu anlatabiliyorsunuz. Ya da ne biliyim böyle çat pat yazarak, bazı kelimeleri yazarak yani böyle oturupta muhabbet edemiyorsunuz ama nedir ufak tefek o anki... yani o anki yapabilecek bir şeyi yapabiliyor. Mesela yol ise yolu gösterebiliyor ama öyle oturupta böyle hani oturalım muhabbet edelim olmuyor.” demiştir.

Tekin “şöyle yani el işaret dili denilen bir şey var...” demiştir. Sebahat “İşaret diliyle kendilerini ifade etmeye çalışıyorlar eğer bilen anlayan biri varsa yada böyle kıvrak zekalı deriz ya olayı çözen anlamaya meraklı, ilgili biri varsa ıı sohbeti azcık da olsa böyle ne derler sokak dilinde ıı idare etmeye çalışıyorlar yoksa kalıyor tabi” demiştir.

Hikmet “Bunu alcam diyor. Bu fiyat diyor. Bu para birimi (işaret yapıyor) şu gösterdiğim işaret dilinde bunu herkesin anlayabileceği bir şeydir. Aşağı yaparsa düşür anlamında algılar. Bu biraz şey ya jest ve mimikler ve pandomimle iletişim kuruyorlar.” demiştir. Doruk “Doğaçlama, yani böyle mimikler, pandomimler ıı hani yani amiyane bir tabir kullancaksak tarzanca” demiştir.

Ozan “Ya işaret dili hiç bir şekilde bilmiyorsa tarzanca. Biliyorsa işaret diliyle tabi ama mesela ben yeni evlendim işte 2,5 ay oldu. ıı eşim mesela şuan annemle artık anlaşabiliyor. İlk başlarda hiç anlayamıyordu ama artık anlaşabiliyor. Yani tarzanca olarak başladılar ama şuan işaret dili öğreniyor eşim. ııben halk eğitimde kurs veriyorum orda eğitim alıyor. Yani işaret dili aslında çok zor bir dil değil. Öğrenilmesi de çok kolay bir dil. Öğrenildiği zaman işitme engellilerle anlaşması çok kolay oluyor, kolaylaşıyor ama normal bireyler yani konuşan bireyler işaret dili bilmiyorsa sizin de söylediğiniz gibi tarzanca anlaşılıyor.” demiştir. Melda “En basit dille... Çok basit net olmak kaydıyla...” diye cevap vermiştir.

3.18. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarına İlişkin Farkındalıkları

Ebeveynlerinizin işiten toplum içinde sağır oldukları ve sizin de sağır bir ailede işiten bir birey olduğunuza ilişkin farkındalığınız ne zaman gelişti? Nasıl olduğunu anlatabilir misiniz?

- a. Çocukken (n=8) (Nadir, Kübra, Doruk, Nail, Melda, Zafer, Hikmet, Ozan)
- b. Lisede (n=1) (Sebahat)
- c. Evlenip kendi çocuğu olduktan sonra (n=1) (Yeliz)
- d. Dünya Sağırlar Kongresine katıldıktan sonra (n=1) (Tekin)

- a. Çocukken (n=8) (Nadir, Kübra, Doruk, Nail, Melda, Zafer, Hikmet, Ozan)

Nadir, Kübra, Doruk, Nail, Melda Zafer, Hikmet ve Ozan ebeveynlerinin sağır olduğu ve kendilerinin de işiten olduklarına ilişkin farkındalıklarının çocuklukta geliştiğini söylemişlerdir. Nadir *“İlkokulda. İlkokulda veli toplantısında. Öğretmen velileri çağırın dedi. Ben öğretmene annem babam duymuyor dedim. O öğretmen gelsin yine dedi. Ondan sonra annem geldi. Ondan sonra bütün velilerle konuştu. Ondan sonra bizimkine geldi. Baktım anlaşıyorlar. Ondan sonra aracı ben oldum yine. Hoca beni kötülerken ben işaret dilinde anneme iyi anlatıyordum. Annemde sevinliyordu. Baktım o zaman şeymiş. Normal bir şey değilmiş yani. Yani ilkokulda farkına vardım.”* demiştir.

Kübra *“3-4 yaşında oldu galiba... 4 yaşında hatta o anı çok net hatırlıyorum. Oturma odasında uyuyordum. Birden kalktım “beni neden duymuyorsunuz?” diye sordum. Ondan sonra işte anlattılar vs. İu bir kerede yine 4-5 yaşlarında yolda yürürken annemle babam önde kaldı arkada yürürken düştüm dizim kanamaya başladı. Bağurdım “anne” diye. Sonra dizimi tutup, duymuyorlar ki dedim yanlarına gittim koşu koşu. Dürttüm, bacağımı gösterdim. O zaman heralde en net anladığım zamanlardı.”* demiştir.

Doruk *“İu yani çocuk yaşıta bunu hissettik ama şu yaşıta diyemicem hatırlamıyorum”* demiştir. Nail *“Yani çok küçüklükten beri vardı teyzemlerle falan. Mesela ben teyzemlerde durmayı daha çok severdim kuzenler falan hani belki konuşabilmek şeydi. Yani çok küçüklükten beri vardı sonuçta etrafı en iyi tanımaya başladıktan beri var bir fark olduğu açtı yani”* demiştir.

Melda *“çocukluğumdan beri bunu yaşıyorum okul zamanından beri yaşıyorum. Çoğu veli toplantılarında aileyle görüşülür ama ben ailemin şeyi oluyorum mesela öğretmenim bana anlatıyordu ya da çok fazla şey anlatmıyordu. Bir şekilde öyle ya da*

anlatılması gereken bir şey olduğunda direk ben veli toplantısına katılıyordum. Kendi veli toplantıma ben katılıyordum. Annemde yanımda oluyordu. E ne oluyordu öğretmenin söylediğini ben söylüyordum gibi” demiştir.

Zafer “Ne zaman geliştii? Ne zaman tercüme etmeye başladım, o zaman dedim ki ben işitemeyen bir anne babanın çocuğuyum ve ben diğer bireylerden farklıyım dedim. Ben iki dil biliyorum. Hem işitenlerle konuşabiliyorum, hem işitemeyenlerle konuşabiliyorum dedim... 5’li 6’lı yaşlar olduğunu düşünüyorum. Çünkü hani o zamanda önce hani beni muhattap almaları gerekiyor. Anne Zafer hadi annene şunu söyler misin demek için önce beni muhatap alması gerekiyor. Önce benimle konuşup bunu anneme aktarmamı istemesi gerekiyor. Buda muhtemelen 5’li 6’lı yaşlardan sonra olduğunu düşünüyorum.” demiştir.

Hikmet farkındalığının 2004 yılında geliştiğinden bahsetmiştir fakat bunun nasıl bir olay üzerine olduğunu açıklamamıştır. Ozan “Yani farkındalık büyük annemin büyük babamın evine gittiğim zaman oldu. Ben sanki hiç öyle değildim 5- 6 yaşına kadar. Herkes öyle zannediyordum. 5-6 yaşına kadar bütün herkes öyle konuşamıyor duyamıyor zannediyordum çünkü hani ne kadar şey olsa da farkındayız. Çünkü mesela sürekli annemin babamın arkadaşları geliyor işitme engelli onlarla iletişime geçebiliyorlar. Onları tercih ediyorlar. Evde görüyorum işitme engelli, başka misafirlere gidiyoruz işitme engelli. Taki o işitme engelli. Büyük annem ve büyük babamın evine gittiğim zaman bazı insanların farklı olduğunu görmeye başladım. Farkındalığı o zaman anlamaya başladım.” diyerek farkındalık geliştirme sürecini açıklamıştır.

b. Lisede (n=1) (Sebahat)

Sebahat kendisinin sağır ebeveynlerin işiten bir çocuğu olduğuna ilişkin farkındalığının lise zamanlarında geliştiğinden bahsetmiştir. Sebahat “duygusal olarak farkındalığım lise zamanına denk gelir... Benim annem babam farklı onları diğer insanlar gibi yorumlamamalıyım, algılamamalıyım diğer anne babanın çocuklarına yaptıklarını çocuklarıyla iletişimini kendi ailemde aramamalıyım gibi ayrımlara varmam lise zamanımı bulmuştur.” demiştir.

c. Evlenip kendi çocuğu olduktan sonra (n=1) (Yeliz)

Yeliz evlenip, çocuk sahibi olduktan sonra ebeveynlerinin sağır, kendisinin işiten bir birey olduğuna ilişkin farkındalık sahibi olduğunu dile getirmiştir. Yeliz “herhalde

evlendikten sonra çocuğum olduktan sonra... Evet ya çocuğum olduktan sonra yani baktım ki humm demek ki iletişim böyle oluyor ya bilmiyorum çocuğum olduktan sonra bunu daha iyi anladım.” demiştir.

d. Dünya Sağırklar Kongresine katıldıktan sonra (n=1) (Tekin)

Tekin Dünya Sağırklar Kongresine katıldıktan sonra kendisinin sağır ebeveynlerin işiten bir çocuğu olduğuna ilişkin bir farkındalık geliştirdiğini söylemiştir. Tekin *“2007’de katıldığım Dünya Sağırklar Kongresi ve Uluslararası Koda buluşması şey ciddi bir dönüm noktası oldu diyebilirim. Ya bunun farkındaydım bunu yaşıyordum ama bunun ne olduğuyla ilgili orda çok şey öğrendim.”* demiştir.

3.19. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarından Dolayı Elde Ettikleri Yararlar

Ebeveynlerinizin Sağır olmalarını kendi çıkarlarınız doğrultusunda kullandığınız oldu mu? Örnek verebilir misiniz?

- a. Çıkarı için kullanmayanlar (n=2) (Yeliz, Melda)
- b. Çıkarı için durumu kötüye kullananlar (n=8) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk)
- c. Bu durumdan yararlananlar (n=1) (Ozan)

a. Çıkarı için kullanmayanlar (n=2) (Yeliz, Melda)

Yeliz ve Melda ebeveynlerinin sağır olmalarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmadıklarını söylemişlerdir. Melda *“yok çıkarım olmadı zaten bu durumda daha çok dezavantajlarını yaşadık.”* demiştir.

b. Çıkarı için durumu kötüye kullananlar (n=8) (Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet, Doruk)

Nadir, Kübra, Nail, Tekin, Sebahat, Zafer, Hikmet ve Doruk ebeveynlerinin sağır olmalarını kendi çıkarları doğrultusunda kullandıklarından bahsetmişlerdir. Nadir, Tekin, Hikmet ve Doruk ebeveynlerine veli toplantısında çıkarları uğruna yanlış çevirmenlik yaptıklarını söylemişlerdir. Hikmet bunu şu şekilde açıklamıştır: *“Veliler toplantısında bana hoca giydiriyordu. Ben de giydirmesini hazmedemedim. Hep işte iyi iyi çocuk diyip, kendi lehime çevirmiştım. Bunu duymasın annemle babam bisiklet aldırımıştım.”*

Kübra babasının sağır olmasından ötürü eve aldıkları kedi, köpek sesini duymamasından faydalandıklarını söylemiştir. Kübra ebeveynlerinin sağır olmalarını

kendi çıkarı için kullanmasını şu şekilde açıklamıştır; *“Bir kere kullandım. Babama karşı. Annem ben kardeşim birlik olmuştuk. Annem diyaliz hastasıyken evde hayvan bakılması kesinlikle yasaktı. Gerçi şuan organ nakli oldu gene çok tasvip etmiyor doktorlarımız. 3 tane köpek ve bir tane kedi sokakta kaldı. Bir yuva bulunması gerekiyordu. Evde gizlice baktık banyoda. Odamızın banyosunda. Kardeşimle benim odamızın banyosu vardı, ebeveyn banyosu. Annemin de haberi vardı babam aşırı derecede annemin üstüne titrediği için hiç bir şekilde izin vermezdi ama onlara yuva bulmamız gerekiyordu. Yuva bulana kadar evde gizlice baktık. Ben işte dışarı çıkıyorum. Dershaneye giderken çantada yanımda götürüyorum, getiriyorum. 3 tane yavru köpeğe bir tane de böyle kediye bakmıştık.”*

Nail, Sebahat ve Zafer ebeveynlerinin sağır olmalarından dolayı kontrolün kendilerinde olmasını kendi çıkarları için kullandığından bahsetmişlerdir. Nail şu şekilde açıklama yapmıştır; *“kontrol bende olunca mesela şöyle söyleyeyim okulun son dönemi ya tabi yakıtı kendim karşılayarak tabi arabayla gidip geldim okula yani normal konuşabilen insan olsalardı izin vermeyebilirlerdi. Yani arkadaşlarımdan gördüğüm o. Kimse babasının arabasıyla o kadar rahat gidemiyorlardı okula ben rahattım o konuda biraz”*

c. Bu durumdan yararlananlar (n=1) (Ozan)

Ozan ebeveynlerinin Sağır olmalarından yararlandığını söylemiştir (Araştırmacı Günlüğü, 28.11.2016, s. 18). Bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Yani şuan yaptığım meslek işaret dili tercümanlığı ve bana çok bir avantaj sağladı ve yani herkes üniversite mezunu artık. İnsanlar KPSS’ye giriyorlar ve 90 puanla falan atanamıyorlar ama biz özel yetenek sınavıyla atandık hiç KPSS istemediler. Tabi ki bana bir avantaj sağladı bu da. Büyük avantaj sağladı hem de.”*

3.20. Seiçlerin Ebeveynlerinin Sağır Olmalarından Dolayı Karşılaştıkları Zorluklar

Ebeveynlerinizin Sağır olmalarından dolayı karşılaştığınız Zorluklar oldu mu? Ne tür zorluklarla karşılaştınız?

- a. İletişim problemi yaşayanlar (n=5) (Nadir, Yeliz, Nail, Tekin, Doruk)
- b. Çevreden utanma (n=3) (Kübra, Hikmet, Ozan)
- c. Ebeveynlerin sağır olmasından dolayı farklı problemlerle karşılaşanlar (n=3) (Sebahat, Zafer, Melda)

a. İletişim problemi yaşayanlar (n=5) (Nadir, Yeliz, Nail, Tekin, Doruk)

Nadir, Yeliz, Nail, Tekin ve Doruk ebeveynleri sağır oldukları için onlarla iletişim problemi yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Nadir *“İster istemez tabi ki zorlukları var çünkü bir şeyi bir kere değil de bir şeyi 10 kere söylüyorsun. 10 kerede anlatıyorsun. Yani anlasa bile yine teyidini alıyor.”* diyerek yaşadığı iletişim problemini dile getirmiştir.

Yeliz bunu şu şekilde açıklamıştır: *“...şimdi ben sizle oturup her şeyi böyle konuşabilirim ama işaret dilinde öyle bişey yok. Bazı şeyler var ıı yaptığınız en ufak bir el hareketini yanlışlığı başka şeylere sebep olabiliyor. Yaa sizle oturup ben böyle saatlerce karşılıklı konuşurum ama işaret dilinde öyle değil böyle tıklar tıklar tıklar yapamıyorsunuz...”*

Nail *“sohbetlerde birazcık şey kalıyor sık kalıyor yani. Genelde diğer insanlar hakkında falan konuşuluyor.”* demiştir. Tekin *“İu sağır olmalarından dolayı karşılaştığınız zorluklar oldu mu? Yani bu bahsettiğimiz şeyler oldu. Ya iletişim ve şey biraz daha çabuk büyüme sorumluluk alma diyebilirim.”* demiştir.

Doruk *“İu biz temel seviye aslında annemizle babamızla iletişime geçerdik. Bazen iletişimde eksikler yaşırdık, sıkıntılar yaşırdık... Mesela bu konuda size görüntülü olarak cevap verebilirim. (işaret yapıyor) bu işaret dilinde saçmalamak demek, aynı zamanda bahane demek. Mesela ben babama bahane dediğim zaman saçmalıyorsun diye bir algı oluşabiliyordu. Yani iletişimde eksikler yaşayabiliyorduk. Mesela (işaret yapıyor) şu eşşek demek afedersiniz, amiyane bir tabir kullanıcam ama aynı zamanda hayvan demek. (işaret yapıyor) hayvan yada (işaret yapıyor) hayvan. Yani babam bize hayvan mı diyordu yada eşşek mi diyordu bunu idrak edemiyorduk yani. Böyle hakkaten. Yani iletişim konusunda anne babayla sıkıntılar yaşadık ama tecrübeyle bilgi birikimiyle bu sıkıntıları da gidermiş olduk bu şekilde”* demiştir.

b. Çevreden utanma (n=3) (Kübra, Hikmet, Ozan)

Kübra, Hikmet ve Ozan ebeveynleri sağır oldukları için çevreden utandıklarından bahsetmişlerdir. Bununla ilgili Kübra *“Şimdi oturuyoruz, kafede oturuyoruz sohbet ediyoruz. Yan taraftan sadece izleniyoruz. Tamam iyi niyetli olabilir. Kötü niyetli de olabilir bilemem ama sonuç olarak ben orada ne konuşulduğuna kulak kabartmıyorsam sen o dili bil yada bilme insanı rahatsız ediyorsun.”* demiştir.

Hikmet *“Otobüse bindiğimizde otobüse bindiğimizde insanların bir bakışı vardı bizlere özellikle bana bana dediğim yani sadece anneme babama işte şu anlamda işte şu Allah’ın işine bak ya rabbim işte bütün sureleri duyuyorduk orada. Sureleri orda öğrendim. Neyse uı garip garip bakışlar ve bende küçüğüm çocuğum bende sonuçta yani. Size çocuk yaşta küçük yaşta bakılsa sizin tepkileriniz nasıl olur? Niye bakıyor bu bana ya veya gizlenirsiniz, saklanırsınız. Aynı muhabbetler bende oldu ve ben anneme şunları dedim. Anne konuşamayalım dedim. Baba dedim konuşmayalım dedim. Onlar orda yıkılıyordu. Yani oğlum beni gizliyor. Hayır ben seni gizlemiyorum. Toplum beni sizden gizliyor. Yani ben böyle psikolojik aslında tramvolar atlattım.”* demiştir.

Ozan şu açıklamayı yapmıştır: *“işte kız arkadaşlarımla tanıştıırken zorluklar oldu mesela. Yani hiçbir şekilde anlaşıyorlar. Eve geliyorsun biraz konuşacaksın konuşamıyorsun. İşaret dili bilmiyor. Sen iletişim kurmaya çalışıyorsun. Yeni tanıştığımız insanlar oldu. İnsanlar bazen bilemediler işte dediğim gibi yazık diyen oldu işte bu normalde hoş bir durum değil. Anne babanız sağır hani insanlar yazık diyorlar. Niye yazık diyorlar falan gibi...”*

c. Ebeveynlerin sağır olmasından dolayı karşılaştıkları problemler (n=3) (Sebahat, Zafer, Melda)

Sebahat, Zafer ve Melda ebeveynlerinin sağır olmalarından dolayı farklı problemlerle karşılaştıklarından bahsetmişlerdir. Sebahat *“babam işitemediği için trafik kazası geçirdi. Hani bunun böyle yaşanmamış olmasını dilerdim birçok kez trafik kazası geçirdi tabi uı yaşamımızdaki zorluğu, babam alkol bağımlısıydı ve bunu işitme engeline bağlıyordu sürekli. Ergenlik döneminde kahredip neden ben duyamıyorum neden ben duyamıyorum diyip kendince kulak zarını açtıracak çeşit çeşit yöntem öyle ilginç yöntemler denemiş ki aklınız durur igneler falan da batırmış yani kulak zarım açılınsın bende duyayım neden duyamıyorum diye kahretmiş alkole bağlamış ve bildiğiniz alkolikti.”* diyerek babasının yaşadığı problemlerden bahsetmiştir.

Zafer *“...annemleri gerçek hayata ilerleyen teknolojiye, ilerleyen hayata adapte etme konusunda zorluklar yaşıyor muyuz? Yaşıyoruz. İlk yürüyen merdivenle tanışmamız... annemi buna bindirmemiz veya ilk asansöre bindirmemiz veya ilk otomatik kapıyla karşılaşmamız veya ilk teknolojik hani bugün cebimizden çıkarmadığımız telefonlar... gerçek güncel hayata ve teknolojiye annemleri adapte etme konusunda veya bu teknolojileri annemleri uydurma konusunda zorlanıyoruz”* demiştir.

Melda “Okul zamanında mesela biz çok okuyla geç kalırdık. Bizim çalar saatimiz şeydi lambalıydı. Özel yapım. Oraya bir lamba bağlantısı ve kapı zillerimiz ışıklı. Zil çaldığında ışık yanar bizim evde. Annemle babam onu görsün diye. İu alarm konusunda da öyle. Çalar saate bir ışık bağlanmıştı çalar saat çaldığında lamba yanıp, sönüyordu. Ama annem o uyku halinde arkasını dönse döndüğünde o ışığa göremiyor ve biz çok geç kalıyorduk okula” diyerek ebeveynleri sağır olduğu için okula geç gittiğinden bahsetmiştir.

3.21. Seiçlerin Türkiye’deki Sağır Bireylerle İlgili Olarak Mevcut Durum Hakkındaki Düşünceleri

Türkiye’deki sağır bireylerle ilgili olarak mevcut durum hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. e-KPSS’nin işitme engelliler için uygun olmadığını düşünüyor (n=2) (Nadir, Melda)
- b. Mevcut durumun eskiye göre daha iyi olduğunu düşünüyor (n=2) (Yeliz, Ozan)
- c. Televizyonda işaret dili tercümanı olması güzel (n=2) (Yeliz, Zafer)
- d. İşitme engellilere işaret dilinde ehliyet sınavı olması güzel (n=1) (Kübra)
- e. İşaret dili tercümanları başarılı olan uzmanları değiller (n=2) (Tekin, Melda)
- f. Türkiye’de işaret dili dilbilimcinin çok fazla olmaması (n=1) (Tekin)
- g. Bilinçsiz bir toplum var (n=2) (Sebahat, Zafer)
- h. Kanun ve düzenlemeler yeterli (n=2) (Sebahat, Doruk)
- i. Hak ve kanunları bilmiyorum (n=1) (Zafer)

- a. e-KPSS’nin işitme engelliler için uygun olmadığını düşünüyor (n=2) (Nadir, Melda)

Nadir ve Melda e-KPSS’ nin işitme engelliler için uygun olmadığından bahsetmişleridir. Melda “en başta sınav konusunda bu ekpss dediğimiz şeylerde çok ciddi sıkıntılar yaşıyorlar. Yani normal aynı soruları soruyorlar. İu işitme engelliler bunu algılamada çok ciddi anlamda sıkıntıları var. İşitme engelliler kesinlikle gençler için değişiklik yapılması gerekiyor.” demiştir.

- b. Mevcut durumun eskiye göre daha iyi olduğunu düşünüyor (n=2) (Yeliz, Ozan)

Yeliz ve Ozan mevcut durumun sağırılar için eskiye nazaran daha iyi olduğundan bahsetmiştir. Ozan “Engellilere yapılan kanunlar düzenlemeler eskiye göre çok güzel şuan. Eskiye göre çok daha iyi...” demiştir.

- c. Televizyonda işaret dili tercümanı olması güzel (n=2) (Yeliz, Zafer)

Yeliz ve Zafer televizyonda işaret dili tercümanının bulunmasının sağırılar için çok iyi olduğundan bahsetmişlerdir. Zafer *“son zamanlarda Ozan beyin Ozan Bayülgen’in yapmış olduğu bir program mı diyim televizyonların sağ alt köşesinde veya sol alt köşesinde işitme engellilere yönelik bir işaret dili uygulaması var. Tabi bu bizim hoşumuza gitti mi kesinlikle gitti.”* demiştir.

d. İşitme engellilere işaret dilinde ehliyet sınavı olması güzel (n=1) (Kübra)

Kübra işaret dilinde ehliyet sınavının olmasının çok güzel olduğundan bahsetmiştir. Kübra *“En son yapılan düzenleme mesela ehliyet sınavı konusunda.. yazılı sınavdan geçemiyorlardı. Adam çok iyi direksiyon bilgisine sahip ama yazılı sınavda soruları algılayamadığı için yani gramer yapısından kaynaklı sıkıntılardan dolayı kalıyordu. Şuan mesela işaret diliyle yapılacak o sınavlar”* demiştir.

e. İşaret dili tercümanları başarılı olan uzmanlar değiller (n=2) (Tekin, Melda)

Tekin ve Melda işaret dili tercümanlarının çok başarılı olmadıklarından bahsetmişlerdir. Tekin *“İnsanlara 3 aylık bir eğitim verdiler, temel eğitim. Öğretmenlik eğitimi, tercümanlık eğitimi ve bu insanlar 6 aylık bir eğitimden sonra işaret dili öğretmenliği yapmaya başladı... Bu insanlar atandı ama bu insanlar işaret dili tercümanlığı konusunda atıyorum etik kurallardan haberdar değiller ya da çevirmenlik yaparken nelere dikkat etmeleri konusunda u eğitilmiş değiller. Ya da atıyorum konferans çevirmenliği yaparken nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda eğitilmiş değiller.”* demiştir.

f. Türkiye’de işaret dili dilbilimcinin çok fazla olmaması (n=1) (Tekin)

Tekin Türkiye’de işaret dili dilbilimcinin çok fazla olmamasından şikayet etmiştir. Bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir; *“bu alanda şey akademisyende yok. İşaret dil bilimci Türkiye’de yok. Bir kaç kişi var onlarda hani yeni yeni doktora tezlerini bitirmek üzere”*

g. Bilinçsiz bir toplum var (n=2) (Sebahat, Zafer)

Sebahat ve Zafer bilinçsiz bir toplumun bulunduğundan bahsetmiştir. Sebahat *“şu görüşlere de çok sinir oluyorum yav zaten duymuyon konuşmuyon sana ne gerek. Gezerken alışveriş yaparken bir eğlenceye giderken. Bu işte arada engel olduğunu farketmiyor bundan sıyrılalım artık yaa...”* demiştir.

h. Kanun ve düzenlemeler yeterli (n=2) (Sebahat, Doruk)

Sebahat ve Doruk mevcut kanun ve düzenlemelerin yeterli olduğundan bahsetmişlerdir. Doruk *“Ya biz Türkiye olarak mevzuatlar konusunda hakkaten çok gelişmiş durumdayız... Yani hakketen mevzuatlar birçok Avrupa ülkelerine göre daha ileride bence. İu engellilere olan algı daha ilerde, sadece işitme engelli olarak değerlendirmiyorum, bütün engel grupları. Ama uygulama noktasında sıkıntılar yaşıyor. Buda gitgide aşacağız diye umut ediyorum.”* demiştir.

i. Hak ve kanunları bilmiyorum (n=1) (Zafer)

Zafer sağır bireylerin sahip oldukları hakları ve bununla ilgili mevcut kanunları bilmediğinden bahsetmiştir. Zafer *“kanun düzenlemeler uygulamalar konusunda bir fikre sahip değilim. Yani bir bilgiye sahip değilim. Hani bu artık yetersizlikten mi kaynaklanıyor. Bize bireylere ulaşamadıklarından mı kaynaklanıyor veya biz birey olarak bu konularda çok fazla bilgilenmediğimizden mi... biz kendimiz gelişmeye çalışmadığımızdan mı kaynaklanıyor bilmiyorum.”* demiştir.

3.22. Seiçlerin Sağır Bireylerle İlgili Olarak Geleceğe Yönelik Önerileri

Sağır bireylerle ilgili olarak geleceğe yönelik önerileriniz nelerdir?

- a. Bakanlıkta uzman bir kişi bulunmalı (n=1) (Hikmet)
- b. İşaret dili Türkiye’de bir dil olarak kabul edilmeli (n=1) (Ozan)
- c. İşaret dilinde eğitim veren okullar açılmalı (n=1) (Nadir)
- d. Toplum işaret dili öğrenmeli (n=2) (Kübra, Tekin)
- e. Kurumlarda işaret dili tercümanı olmalı (n=3) (Nail, Yeliz, Tekin)
- f. ÖTV indirimi yapılmalı (n=1) (Nail)
- g. İşitme engellilerin ailelerine rehberlik yapılmalı (n=2) (Nail, Zafer)

a. Bakanlıkta uzman bir kişi bulunmalı (n=1) (Hikmet)

Hikmet bakanlıkta sağır bireylerin durumlarını bilen uzman bir kişinin bulunması gerektiğinden bahsetmiştir. Hikmet *“Kanada’da adam ıı sallıyorum tarım bakanlığına tarıma emek vermiş yıllarca tarımın içinde büyümüş adamı getirmiş. Adam Milli Eğitim Bakanlığına okulda zorluk çeken yıllardır gönüllü çalışan saçını süpürge etmiş çevre tarafından sevilen sayılan ve değerli bir kişiyi Milli Eğitim Bakanlığına getirmişler... Kesinlikle Kodalarla çalışılmalı. Kodalar o kültürü çok iyi bilen olmalı...”* demiştir.

b. İşaret dili Türkiye’de bir dil olarak kabul edilmeli (n=1) (Ozan)

Ozan işaret dilinin Türkiye’de resmi bir dil olarak kabul edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Bunu şöyle ifade etmiştir; *“İşaret dili ıı artık dünyada her yerde olduğu gibi artık Türkiye’de de bir dil olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.”*

c. İşaret dilinde eğitim veren okullar açılmalı (n=1) (Nadir)

Nadir sağırlara işaret dilinde eğitim veren okullar açılması gerektiğinden bahsetmiştir. Nadir *“İşitme engelli öğretmenlerine 4 yıl boyunca işaret dili öğretilsin. Sözel eğitim verilmesin. Sadece işaret dilinde ders anlatılsın. Gallaudet Üniversitesinde 36 tane branş var yaklaşık. Doktorunu da çıkarıyor. Profesörünü de çıkarıyor. Polisini de çıkarıyor...”* demiştir.

d. Toplum işaret dili öğrenmeli (n=2) (Kübra, Tekin)

Kübra ve Tekin toplumun daha fazla işaret dili öğrenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Tekin *“(işaret dilini öğrenmeyi) Akademisyenlere bunu tavsiye ederim ve şey hani üniversite öğrencilerine öğrenmeyi ciddi tavsiye ediyorum çünkü hani sosyal olması, insan hakları açısından vs vs hepsini bir kenara koyuyorum oldukça da eğlenceli ikinci bir dil öyle söylüyim. Kendi kariyerlerine de iyi derecede etkisi olur. İşaret dilini bilen diyetisyeni tercih ederler bu konuda atıyorum zayıflamak isteyen ya da kilo almak isteyen sağırlar işaret dilini bilen bir diyetisyeni tercih ederler. Niye diğerini tercih etsin ki oda bir konuda şey kariyeri içinde ekonomik olarakta bir hani pazarda var burda...”* demiştir.

e. Kurumlarda işaret dili tercümanı olmalı (n=3) (Nail, Yeliz, Tekin)

Nail, Yeliz ve Tekin resmi kurumlarda işaret dili tercümanı bulundurulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Bununla ilgili olarak Nail *“devlet kurumlarında tercüman bulundurmak zorunlu olmalı bence”* demiştir.

f. ÖTV indirimi yapılmalı (n=1) (Nail)

Nail sağırlara da ÖTV indirimi yapılması gerektiğinden şu şekilde bahsetmiştir; *“ÖTV indirimi araç alırken. Sadece işitme engellilere yapılmıyor. Ya bu birkaç sefer meclisten de döndü yani bence bu saçma bir farklılık”* demiştir.

g. İşitme engellilerin ailelerine rehberlik yapılmalı (n=2) (Nail, Zafer)

Nail ve Zafer işitme engellilerin ailelerine yönelik rehberlik hizmetleri sunulması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Zafer *“Bu konsültasyon RHB şey... rehberlik hizmetleri, konsültasyon hizmetleri konsültasyon hizmetlerinin ailelere de uygulanması, müşavirlik yapılmasını isterim...”* demiştir.

3.23. İletişim

3.23.1. Sözel dil

Katılımcıların pek çoğu sözel dili işiten akraba ve çevrelerinden edindiklerini söylemiştir. Bundan farklı olarak katılımcıların yarısı ise televizyon ve radyodan öğrendiğini söylemiştir. Katılımcıların biri hariç hiçbirisi sözel dili edinmede herhangi bir gecikme yaşamadığını söylemiştir. Bir katılımcı sözel dili çok iyi edinemediği için ilkokulda öğretmenin tavsiyesiyle büyükanne büyükbabasının yanına gönderildiğinden bahsetmiştir.

Katılımcıların yarısı sözel dilde zorluk yaşadığını, yarısı hiçbir zorluk yaşamadığını söylemiştir. Bir katılımcı zorluk yaşamadığını söylemiştir fakat daha sonra yaptığı açıklamalarda yaşadığı zorluklardan bahsettiği görülmüştür. Buda katılımcının bu durumu zorluk olarak algılamadığını göstermektedir. Katılımcıların yarısı sözel dilde kendilerini daha iyi ifade ettiklerini söylemişlerdir. 3 kişi işaret dilinde daha iyi ifade ettiklerini, 2 kişi ise her iki dilde de iyi ifade edebildiğinden bahsetmiştir.

3.23.2. İşaret dili

Katılımcıların pek çoğu ebeveynleriyle işaret dilinde iletişime geçtiğini söylemiştir. Bir katılımcı önce sözel dilde iletişim kurmaya çalıştıktan, anlaşmazlık olduğunda daha sonra işaret dilinde iletişime devam ettiklerinden bahsetmiştir. Katılımcıların pek çoğu işaret dilini öğrenmekte herhangi bir zorluk yaşamadığını dile getirmiştir. Bir katılımcı bunu hatırlamadığını söylemiştir.

Katılımcıların pek çoğu ebeveynleriyle iletişim kurarken bir takım zorluklar yaşadıklarını söylemiştir. Karşılaşılan zorlukların büyük bir kısmı işaret dilinin yetersiz kalmasıyla ilgili görülmüştür. Görüşmecilerden işaret diliyle veya Sağır bireylerle ilgili olmayan işlerde çalışanlar işaret diline iyi derecede hakim olduklarını düşünmektedirler. Bu katılımcıların işaret diliyle kendilerini daha iyi ifade edebildikleri ve işaret dilinde

her şeyi anlatabileceklerini söyledikleri görülmüştür. 3 katılımcı hiçbir zorlukla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

3.24.Zorluklar

Çalışmaya katılan Seiçlerin tamamı ebeveynleri Sağır olduğu için çeşitli zorluklar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Pek çok katılımcı ebeveynleriyle yaşadıkları iletişim probleminden bahsetmiştir. 3 katılımcı ise çevreden utandıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı ebeveynleri Sağır oldukları için alarmı duymamalarından ötürü ilkokulda devamlı derse geç kaldığından bahsetmiştir. 2 katılımcı bazı kelimeleri ebeveynlerinden yanlış öğrendikleri için, senelerce o kelimeleri yanlış telaffuz ettiklerinden bahsetmişlerdir.

3.25. Kültür

Katılımcıların yarısı Sağır kültürüne yarısı İşiten kültüre daha yakın hissettiğini söylemiştir. Kendisini Sağır kültürüne yakın hisseden katılımcıların çoğunun işaret diliyle veya Sağır bireylerle ilgili işlerde çalıştıkları dikkat çekmiştir. Bir katılımcı ise her iki kültürün ortasında hissettiğini ifade etmiştir.

3.26.Tercümanlık

Katılımcıların tamamı ebeveynleri için tercümanlık yaptıklarından bahsetmiştir. Katılımcıların yarısı tercümanlık yapmayı sevmediğinden bahsederken, bir kısmı tercümanlık yapmayı sevdiğini bir kısmı ise bunu görev duygusu olarak benimsediğini ifade etmiştir. Katılımcıların birkaçı bağlama göre tercümanlık yapmaktan rahatsız olduklarını söylemişlerdir. Katılımcıların tamamının resmi kurumlarda tercüman eksikliğinden bahsettiği dikkat çekmiştir.

3.27.Ailede Koruyucu Rol

Katılımcıların tamamı kendilerini aile içinde koruyucu role sahip olarak görmektedirler. Katılımcıların bir kısmı bunu koruyucu rolü üstlenmek şeklinde ifade ederken, bir kısmı ise ebeveynlerini çocukları gibi gördüğü, erken sorumluluk aldığı, erken olgunlaştığı şeklinde ifade etmişlerdir.

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları alan yazın ile karşılaştırarak araştırma sorularına cevaplar bulunmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu çalışmanın sınırlılıklarına ve gelecek çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.1.Tartışma

Bu çalışmayla Türkiye’deki Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının ebeveynleriyle geçirdikleri yaşam deneyimleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun için yaş aralığı 23 ile 40 arasında değişen, Sağır ebeveynlerin toplam 11 İşiten çocuklarıyla yarı-yapılandırılmış görüşmeyle veriler toplanmıştır. Katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplar incelenmiş ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Bu bölümde, elde edilen bulgular, alan yazında elde edilen bilgilerle karşılaştırılarak çalışmanın tartışması yapılmıştır. Bu şekilde araştırma sorularına cevaplar bulunmaya çalışılmıştır.

4.1.1.Seiçlerin aile yapıları

İnsan başkalarıyla birlikte bir arada yaşama ihtiyacı hisseden bir varlıktır. Kişi içinde bulunduğu toplumu etkiler ve ondan etkilenir. Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Her toplumun kendine özgü bir aile yapısı bulunmaktadır. Her aile yapısında birbirinden farklılıklar bulunmaktadır (Özkalp, 2009, s.122).

Marschark’a (1997’den aktaran Singleton ve Tittle, 2000, s. 222) göre Sağır bireylerin %90’dan fazlası İşiten ebeveynlere doğarlar. Başka bir deyişle, çoğu Sağır bireyin ebeveynleri İşitendir. Bu sebeple Sağır bireyler çocukluklarının çoğunu İşiten toplumunun içerisinde ve İşiten kültürünü anlamaya çalışarak geçirirler. Onlar İşiten ebeveynlerinden dilsel ve kültürel olarak ayrılmış olduklarını ve kendilerini farklı hissederler. Bu durum ancak Sağır bireylerin ebeveynleri de Sağır olduğunda, başka bir deyişle anadan babadan Sağır (*native deaf*) olduklarında farklılık gösterir. Sağır toplumunu diğer toplumlardan ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi de anadan babadan Sağır olan (*native deaf*) birey sayısı genel olarak Sağır toplumun sadece % 5 ile %10 arası olmasıdır (Singleton ve Tittle, 2000, s. 222).

İnsan gelişimini anlayabilmek için gelişimin gerçekleştiği ekolojik sistemin tamamını incelemek gerekmektedir. Bu ekolojik sistemin 5 alt sisteminden 1. si olan

mikrosistem bireyi en çok ve yakından etkileyen etmenlerden oluşmaktadır. Mikro sistemdeki en önemli 2 faktör aile ve okuldur (Bronfenbrenner, 1994, s. 39).

Bronfenbrenner'in çalışmasına paralel bir şekilde pek çok araştırmada da okulun Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları üzerinde büyük etkisi olduğu görülmüştür. Frank ve Barkley (20013, s. 20) Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının okula başlayana kadar İşiten olduklarını fark etmediklerini düşünmektedirler. Seiçler okula başlayana kadar evde devamlı aile içerisinde işaret diliyle iletişime geçmektedirler. Bu sebeple Seiçler kendilerini ebeveynlerinden çokta farklı görmemektedirler. Fakat okula başladıkları zaman ebeveynlerinin Sağır olduklarına, kendilerinin ise İşiten olduklarına ilişkin farkındalık geliştirirler. Seiçler ilkokula başladıkları zaman kendi yaşam deneyimlerinin İşiten ebeveynleri olan İşiten arkadaşlarınınkinden farklı olduğunu fark ederler). Aynı çalışma içerisinde Frank ve Barkley (2013, s. 24) Sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının okullarıyla fazla iletişime geçmediklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Okul idaresiyle ve çocuklarının öğretmenleriyle iletişim problemi yaşadıkları için pek çok Sağır ebeveynlerin işiten çocuklarının okullarına gitmediklerini veya yeterli sıklıkla gitmediklerini bulmuştur. Çalışmaya katılan katılımcıların ebeveynleriyle okul idaresi ve okul içi düzenlenen aktiviteler arasında daha sıkı bir ilişki olsaydı, kendilerinin okulda daha başarılı olacaklarını söyledikleri görülmüştür (Frank ve Barkley, 2013, s. 25). Bu durum Bronfenbrenner'in ekolojik sistem yaklaşımında belirtilen mezosistemle ilgilidir. Çünkü mezosistem; mikrosistem unsurları arasındaki ilişkilerden ve bağlardan oluşur (Bronfenbrenner, 1994, s. 40). Aile ve okul arasındaki ilişkilerin zayıf olması mezosistemin zayıf olduğunu göstermektedir. Oysa ki; eğitimi konusunda ailesi tarafından desteklenen çocukların, akademik başarılarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bununla ilgili olarak ebeveynlerin okulla yakın ilişki içerisinde olması beklenmektedir (MEB, 2015, s. 19).

Bu çalışmada da katılımcıların bir kısmının da benzer bir açıklama yaptıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan Seiçlerin bir kısmı ebeveynleri İşiten olsalardı, kendilerinin akademik başarılarının daha iyi olacağını belirttikleri görülmüştür. Okul hayatında çok başarılı olmamalarının sebebi olarak, ebeveynleriyle okul arasındaki ilişkilerin ve bağların zayıf olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ekolojik Sistem yaklaşımında mezosistemden sonra Egzosistem gelir. Egzosistem bireyin zaman zaman ilişkiye girdiği sosyal çevresini oluşturur. Geniş aile ağı, akrabalar bu sistemin içerisinde yer almaktadır (Bronfenbrenner, 1994, s. 40). Egzosistemde yer

alan akrabalık ilişkileri Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları için genellikle çok güçlü değildir. Bu çalışmaya katılan Seiçlerin büyük çoğunluğunun akrabalarıyla aralarının iyi olmadığını söyledikleri görülmüştür. Seiçlerin bazıları ebeveynleriyle akrabaları arasındaki en önemli sorunlardan bir tanesinin onların işaret dilini bilmemelerinden kaynaklandığını söylemişlerdir. Seiçlerin bir kısmı büyük anne ve büyük babasının bile işaret dilini bilmemesini garip karşıladığını söylemiştir. Bunca zaman evlatlarıyla ya da kardeşleriyle sağlıklı bir iletişim kuramamış olmaları veya iletişim kurabilmek için gayret edip işaret dili öğrenmeye çalışmamış olmalarını garipsediklerinden bahsetmişlerdir.

Katılımcılardan 8 tanesi akrabalık ilişkilerinin iyi olmadığından bahsetmiştir. 3 katılımcı normal bir akrabalık ilişkilerine sahip olduğunu söylemiştir. Burada ilginç olan akrabalık ilişkilerinin normal olduğunu söyleyen bir katılımcının ablası kendi görüşmesinde bu soruya cevap verirken akrabalarını eleştirmiş ve yeterli ilgiyi ve desteği göstermediklerini ve ebeveynlerinin Sağır olmalarını kendi çıkarları için kullandıklarından bahsederek, bu ilişkiler hakkında olumsuz konuşmuştur. Yine benzer şekilde farklı iki kardeşten bir tanesi akrabalarından herhangi bir yardım almadıklarını söylerken, bu katılımcının kardeşi olan başka bir katılımcı sözel dili öğrenmek başta olmak üzere pek çok konuda akrabalarından yardım aldıklarından bahsetmiştir.

Ekolojik Sistem yaklaşımında Egzosistemden sonra en geniş çerçeve olan Makrosistem bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürüne ait tutum ve ideolojileri içerir (Bronfenbrenner, 1993, s. 40). Makrosistem; Seiçler için İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarındaki farklılık göstermektedir. Sağır ebeveynlerin bazı İşiten çocukları kendilerini İşiten topluma ait hissedemediklerini çünkü Sağır bir aile ortamında işaret dili kullanarak Sağır kültürü ile yetiştiklerini söylemişlerdir. Bu bireyler her iki kültürün tam ortasında hissettiklerini söylemişlerdir. Hoffmeister (2007, s. 190) bu çocukların her iki kültürün tam ortasında bulunmalarından dolayı hiçbirine tam olarak aidiyet hissetmediklerini ve içlerinde bir karmaşa yaşadıklarını söylemiştir.

Yapılan araştırmaların aksine, bu çalışmada on bir katılımcıdan sadece bir tanesi kendisinin her iki kültürün tam ortasında olduğunu dile getirmiştir. Bu katılımcının kardeşi kendisini Sağır kültürüne daha yakın hissetmesinin sebebi olarak ebeveynlerinin “işitme engelli” olması olduğunu söylemiştir. Sağır kültürüne ait hisseden diğer dört katılımcıdan üçü Sağır bireylerle ve işaret diliyle yakından ilgili bireylerdir. Bir katılımcı annesinden başka hiçbir işitme engelliyle iletişiminin olmadığını dile

getirmesine rağmen kendisinin “Sağır” kültürüne daha yakın hissettiğini söylemiş ve bunu “Sağırları” daha “masum” bulmasına bağlamıştır. Bu açıklamayı yapan katılımcının kardeşi ise kendisinin İşiten kültüre daha yakın olduğunu söylemiş ve annesinden başka hiçbir işitme engelliyle herhangi bir iletişiminin bulunmadığını ifade etmiştir.

4.1.2. Sağır ebeveynleriyle geçirdikleri yaşantıları

Her bir aile yapısı içerisinde aile içindeki düzeni sağlayan kurallar ve aile bireylerine ait roller bulunmaktadır. Aile bireyleri kurallara uydukları ve rollerini yerine getirdikleri müddetçe aile içi denge sağlanmış olur. Ailedeki bireylerden bir veya birkaç rollerine veya aile kurallarına uygun davranmadıklarında, denge bozulur. Aile sistemi yeniden denge konumuna geçmek için harekete geçer (Fennel ve Weinhold, 1997’den aktaran Doğan, 2014, s. 74). Aile içi dengenin sürdürülebilmesi çok önemlidir. Çünkü bu dengenin yeniden oluşturulması için yapılan çabalar aile üyelerini tek tek etkilediği gibi aile sisteminin bütününe de etkilemektedir (Doğan, 2014, s. 74).

İşiten çocukların Sağır ebeveynleri için sorumluluk duygusu hakkında en yaygın söyledikleri ifade ebeveyn-çocuk rol değişimi olmuştur. Sağır ebeveynlerin pek çok İşiten çocukları ebeveynleri için “endişelendiklerinden” bahsetmişlerdir. Bazı çocuklar “ben bir çocuk olmama rağmen annem bana bir yetişkinmişim gibi davranıyor ve bana yetişkinlerin bildikleri konularda fikir danışıyor. Buda benim kafamı karıştırıyor. Bu konuda başka bir sorunda şu: dışarıdan gelen yabancılarda ebeveynlerim yanımdayken sadece ben İşiten bir birey olduğum için benimle konuşuyorlar...” demişler ve ebeveyn-çocuk rol değişimini dile getirmiştir (Buchino, 1993, s. 43).

Bununla birlikte bu çalışmadaki katılımcıların pek çoğu ebeveynlerinin Sağır olmalarından dolayı kendilerinin erken yaşta mesuliyet duygusu ve koruyucu tutum geliştirdiklerini söylemişlerdir. Katılımcıların bazıları bu durumdan genellikle memnun olduklarını ve kendilerinin her şeyden haberdar ve karar mercii konumunda olmaktan memnun olduklarını söylemişlerdir. Bir katılımcı bu açıklamanın ardından çocukluktan beri önemli meselelerde kendisinin karar mercii olmaktan rahatsız olduğunu sağlık gibi önemli meselelerde sorumluluk almak istemediğini dile getirmiştir. Başka bir katılımcı ise evdeki karar mercii olmayı kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını ve bu sayede erken yaşta babasının arabasını kullanabildiğini söylemiştir.

Katılımcılardan bazıları kendisindeki aşırı mesuliyet duygusu ve koruyucu tutumdan ötürü evde ebeveyn-çocuk rol değişimi yaşandığından bahsetmiştir. Bir görüşmeci kendisinin ve abisinin anne baba gibi davrandıklarını, ebeveynlerinin ise çocuklar gibi davrandıklarını evdeki ebeveyn- çocuk rol değişimini dile getirmiştir

İşiten ebeveynleri olan bir ailede karar mercii genellikle ebeveynlerdir. Onlar çocuklarının fikirlerini dinledikten sonra en sonunda ne yapılması gerektiğine kendileri karar verirler. Fakat Sağır ebeveynleri olan bir ailede durum bundan biraz farklıdır. Sağır ebeveynleri olan bir ailede karar mercii, evdeki Seiçtir. Onlar, önemli meselelerde de son kararı vermeleri konusunda İşiten çocuklarına dayanırlar. Bu durum, karar verilmesi gereken konu basit ve çok önemli olmadığında seiçlerin hoşuna gidebilir fakat karar önemli ve ciddi olduğunda Seiç için fazladan gerginlik ve stres sebebi olabilmektedir (Buchino, 1993, s. 42-43). Aynı şekilde Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları da kendilerini ebeveynlerine karşı sorumlu hissetmektedirler. Bu yüzden Seiçlerin büyük bir kısmı ebeveynlerini İşiten bireylerin olumsuz bakış ve yorumlarından veya farklı koşullardan korumak zorunda hissetmektedirler. (Frank, 2011, s. 199) Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları ailede duyan bireyler oldukları için kendilerini ailenin “kulaklarıymış” gibi hissetmektedirler. Aile üyelerinin güvende ve iyi olduklarından emin olmak isterler (Frank, 2014, s. 14).

Seiçlerin ebeveynlerini İşiten dış dünyaya karşı korumak zorunda hissettikleri bilinmektedir (Hadjikakou vd., 2009, s. 486). Yapılan araştırmalar pek çok Seiçin ebeveynlerini İşiten toplumun önyargıları ve olumsuz eleştirilerine karşı korumaya çalıştığını söylemektedir. Seiçler İşitenlerin, ebeveynlerine karşı olumsuz bakışlarından ve Sağırılık hakkında bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanan ilginç yorumlarından ebeveynlerini korumaktadırlar (Singleton ve Tittle, 2000, s. 228).

Bundan farklı olarak Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları ebeveynleri ve İşiten toplumu arasında genellikle iletişim bağı görevini üstlenirler. Bu çok farklı durumlarda olabilir. Genellikle bir tercüman olarak ebeveynlerine hizmet ederler. Buchino (1990’den aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 39) tercümanlık işini genellikle evdeki en büyük Seiçin yaptığını söylemiştir. Bununla birlikte başka bir çalışmada Preston (1994’ten aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 39) evdeki en büyük kız çocuğunun ebeveynleri için çevirmenlik yaptığını söylemiştir. Evde kendisinden daha büyük erkek kardeşi olmuş olsa bile Sağır ebeveynlerine çevirmenlik yapma görevini evdeki en büyük kız Seiç’in üstlendiğini belirtmiştir.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına çevirmenlik yaptırmaları onlara fazladan aile sorumluluğu yüklemektedir. Ayrıca çeviri yapılmasını istedikleri konu, Seiçin yaşına uygun değilse veya ilgi alanına girmiyorsa, bu durum Seiç üzerinde istenmeyen bir baskıya sebep olur. Yaşı küçük olduğu için veya ebeveynleri kendisinden çeviri istediği için bunu reddedemeyen seiçler “ebeveynlik” rolünü üstlenmek zorunda hissederler çünkü ebeveynlerinin bunu yapmaya yetersiz olduğunu düşünürler (Singleton ve Tittle, 2000, s. 228; Buchino, 1993, s. 43).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına karşı tutumları belirli ve net olursa, ayrıca çevirmenlik istekleri Seiçlerin yaşına ve düzeyine uygun olursa bu görev Seiçlerin kişisel gelişimlerine ve olgunlaşmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca Sağır ebeveynleri için tercümanlık yapmak Seiçlerin ebeveynleri ile aralarındaki ilişkiyi ve muhabbeti artırabilmektedir. Üstelik ebeveynlerine çeviri yapmak için yetişkinlerle konuşmak ve ebeveynleriyle İşiten dünyası arasında köprü görevi sağlamak Seiçler için bazen eğlenceli bile olabilir. Bununla birlikte çeviri yapılması istenen konunun içeriği Seiçin yaşına, düzeyine ve ilgi alanına uygun olmadığı takdirde, bu durum Seiçin uygunsuz çeviri konusuna maruz kalmasına sebep olarak Seiçin “ebeveynleşen” bir çocuk olmasına yol açabilmektedir. Sağır ebeveynlerin, İşiten çocuklarını tercüman olarak kullanmaları aynı zamanda ebeveynlerin mahremiyetlerinin kaybolmasına ve çocuklarıyla dengesi bozulmuş bir iletişim kurmalarına sebep olabilmektedir (Singleton ve Tittle, 2000, s. 228; Lane vd., 1996, s. 171; Hadjikakou vd., 2009, s. 487) Özellikle küçük yaşlardaki bir Seiçin bazı ciddi konuları kendisi tam olarak anlayamadan aileleri için çevirmenlik yapmaya çalışmaları ve buna mecbur kalmaları onlarda çeşitli sıkıntılara sebep olabilmektedir. Örneğin küçük yaştaki bir Seiçin annesinin hastalığını doktora tanımlamaya çalışması bazı durumlarda çok sıkıntılı olabilmektedir. Kendisinin tam olarak idrak edemediği kavramları ölüm, doğum gibi çevirmeye çalışması onlarda çok ciddi sıkıntılara yol açmaktadır (Singleton ve Tittle, 2000, s. 228).

Bu araştırmaya katılan bazı Seiçler de benzer konulardan şikayet etmektedirler. Bir katılımcı çocukken annesinin girdiği bir ameliyata tercüman olarak girmesi gerektiği bir durumdan bahsetmiş bunu yapamayacağını söylemiş ve kendisinin yerine oda bir çocuk olan abisinin girdiğinden bahsetmiştir. Başka bir Seiç çocukken, dedesinin ölümünü babasına anlatmak zorunda olduğunu ve bunu yaparken çok zorlandığını ve bu durumun kendisini çok fazla etkilediğini söylemiştir.

Bu çalışmada da benzer şekilde katılımcılar erken yaşta olgunlaştıklarını düşünmektedirler. Erken yaşta aldıkları sorumlulukların ve geliştirdikleri koruyucu tutumların kendilerini olgunlaştırdığını düşünmektedirler. Bu çalışmaya katılan bazı Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları 2-3 yaşlarında ebeveynleriyle İşiten toplum arasında tercümanlık yapmak zorunda olduğundan bahsetmişlerdir. Seiçler çocuk yaşta ailevi meseleler, ev alım satım meselesi ya da sağlık meseleleri gibi önemli ve ciddi konularda ebeveynlerinin kendilerine fikir danıştıklarını, onlardan yardım istediklerini ve onların görüş ve önerilerine çok fazla önem verdiklerini dile getirmişlerdir. Bazı Seiçler bu durumdan rahatsız olduklarını vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar ebeveyn-çocuk rol değişiminin küçük yaşta sanki bir yetişkinmiş gibi kendilerini olgunlaştırdığını düşünmektedirler.

4.1.3. Seiçlerin ebeveynleriyle iletişimleri

Aile sisteminin yapısı çocuklar için çok önemlidir. Çünkü çocuklar aile içerisinde beslenme, temizlenme gibi ana ihtiyaçlarının giderilmesinin yanında kimlik geliştirme, iletişim kurma, kendini ifade etme gibi davranışları da öğrenmektedirler. Yapılan pek çok araştırma doğumdan sonraki ilk yıllarda çocuk-anne arasında kurulan ilişki kalitesinin çocuğun ilerideki hayatındaki sosyalleşmeyi etkilediğini göstermektedir. Başka bir deyişle, çocuk ile anne arasında kurulan iyi ilişkiler, çocuğun ileriki hayatında sosyal ve uyumlu olabilmesinde etkili olmaktadır (Turan, 2014, s. 77).

Ayrıca aile içi iletişimin çocukların hayattaki başarısında da büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla iletişimleri çocuktaki dil ve düşünce gelişimine katkı sağlar. Bireylerin birbirleriyle sağlıklı bir şekilde iletişim kurabildiği huzurlu aile ortamlarının çocuğun okul başarısını olumlu yönde etkilemesinin yanında aynı zamanda çocuktaki kimlik gelişimi ve sosyal uyumuna da katkı sağladığı düşünülmektedir (MEB, 2015, s. 20).

Bu çalışmada 11 katılımcının tamamı ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurduklarından bahsetmişlerdir. Fakat bu katılımcıların pek çoğu direk olarak işaret diliyle iletişime geçtiklerini söylerlerken, katılımcıların azı ebeveynleriyle işaret dili, sözel dil, yazı ve teknoloji araçlarıyla da iletişime geçtiklerini söylemiştir. Çok daha az bir kısmı ise ebeveynleriyle öncelikle sözel dilde iletişim kurduklarını, daha sonrasında anlaşmazlık olması halinde işaret diliyle devam ettiklerini söylemişlerdir. Burada ilginç

olarak, 2 kardeş Seiçten büyük abla olanı ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurduğunu söylerken, küçük erkek kardeş ebeveynleriyle sözel dilde iletişime geçtiğini, anlaşılmadıklarında işaret diline geçiş yaptığını söylemiştir.

Aile bireyleri birbirlerine duygu, düşünce ve isteklerini anlatma ihtiyacı hissederler. Bu ihtiyaçları karşılanmadığı zaman aile içinde psikolojik problemler meydana gelebilir. Yapılan araştırmalarla aile içi iletişimde sorunların tartışılarak çözüme ulaştırılmasının çok önemli olduğu vurgulanmıştır (Turan, 2014, s. 75).

Çocukların ruh sağlığının iyi olabilmesini sağlıklı iletişim kurabilmelerine bağlanmaktadır (Doğan, 2014, s. 24). Çevresiyle güzel bir şekilde iletişim kurabilen çocukların ruh sağlıklarının daha iyi olduğu belirtilmiştir. Bu noktada iletişimin niceliğinden ziyade niteliğinin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun kaç kişiyle iletişim kurduğu veya bir kişiyle ne kadar iletişim kurduğundan ziyade kurduğu iletişimin kalitesinin daha önemli olduğu belirtilmiştir. Başka bir deyişle çocuğun nasıl iletişim kurduğundan ziyade iletişiminin sağlıklı olup olmadığı çocuğun ruh sağlığını etkilemektedir (Doğan, 2014, s. 24).

Bu çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğu işaret diliyle iletişim kurarken zorluk yaşadıklarından bahsetmişlerdir. 2 katılımcı işaret dilinde hiçbir zorluk yaşamadığını söylerken bir tanesinin daha sonraki açıklamalarında ancak 5 yaşında konuşmayı öğrendiğini söylediği görülmektedir. Buda katılımcının zorluklar yaşamasına rağmen bunu o şekilde algılamadığını göstermektedir.

Çocukların dil edinimleriyle ilgili yapılan çalışmalarda Sağır veya İşiten çocukların doğumdan itibaren işaret dili edinimlerinin geleneksel ve doğal bir süreç içinde gerçekleştiğine ulaşılmıştır. Ayrıca İşiten çocukların sözel dili öğrenmelerinden çok farklı olmadığına vurgu yapılmıştır (Singleton ve Tittle, 2000, s. 224-225).

Çalışmaya katılıp, işaret diliyle iletişim kurmada herhangi bir zorluk yaşamadığını söyleyen katılımcılar işaret dilini İşitenlerin sözel dili edindikleri gibi doğal bir süreç içerisinde küçük yaşta öğrendiklerini ve bu dili öğrenirken herhangi bir zorluk yaşamadıklarını söylemişlerdir.

İşiten çocukların İşiten ebeveynleri sayesinde sözel dili küçük yaşta edinmeleri ve İşiten toplumuna uyum sağlamaları gibi, Seiçler de Sağır ebeveynleri sayesinde Sağır toplumu ile entegre olarak Sağır kültürünü benimserler ve işaret dilini doğal bir şekilde edinirler (Hadjikakou vd., 2009, s. 501).

Pek çok çalışma Seiçlerin sözel dili öğrenmelerinin tek dilli olan çocukların sözel dili öğrenmelerine benzetmektedir. Seiçler ilk sözel kelimelerini 11 ay ile 18 ay arasında üretirler (Griffith, 1985'den aktaran Hofmann ve Chilla, 2014, s. 32). Seiçlerin ilk kelimelerini öğrenmeleri tek dilli çocukların sözel dilde ilk kelimelerini öğrenmeleriyle benzer şekilde gerçekleşmektedir (Hofmann ve Chilla, 2014, s. 32).

Yapılan araştırmalar televizyonun değişen aile hayatında etkili olduğunu göstermektedir. Pek çok çocuk ebeveynleri işle meşgulken vakitlerini televizyon seyrederek geçirmektedirler. Bu şekilde çocuklar ebeveynlerinden ayrı bir hayata dahil olurlar. Aile bireyleriyle içinde bulundukları hayatı yaşamak yerine televizyonda gösterilen bir aile hayatına dahil olurlar (Santrock ve Bartlett, 1986, s. 291).

Bu çalışmaya katılan Seiçlerin yarısı sözel dili televizyondan öğrendiklerini söylemişlerdir. Seiçlerin büyük çoğunluğu sözel dili öğrenmelerinde İşiten komşu ve akrabalarının etkili olduklarını söylemişlerdir.

Bilimsel araştırmalar ve pedagojik uygulamalar İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının sözel dili edinmekte zorlanmadıkları gibi, Seiçlerin de sözel dili öğrenmekte zorluk yaşamadıklarını söylemektedir. Seiçlerin sözel dil edinimlerinin İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının sözel dili edinmelerinden farklı olmadığı düşünülmektedir. Çünkü Seiçlerin de genellikle sözel dili kullanan bir toplumda yetiştikleri ve pek çok Seiçin de ana dili işaret dili olan bireylerle iletişimlerinin sınırlı olduğu bilinmektedir (Hofmann, Chilla, 2014, s. 30).

Yukarda bahsettiğimiz bilimsel çalışmaların aksine bu çalışmaya katılan Seiçlerin yarısı sözel dilde zorluk yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Bir katılımcının ise sözel dilde herhangi bir dilde zorluk yaşamadığını söylemesi ardından başka bir konudan bahsederken sözel dilinin ilkokula başladığında çok iyi olmadığından bahsettiği görülmüştür. Bu görüşmecinin ilkokula başladığında öğretmenin sözel dilinin yeterli olmadığını söylemesi üzerine ebeveynlerinin kendisini büyükanne ve babasının yanına gönderdiklerinden bahsetmesi dikkat çekmiştir.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları evde küçük yaştan itibaren devamlı işaret dili kullandıkları için sözel dili edinimlerinde gecikme olabileceği düşünülür. Yapılan pek çok çalışmada da Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları hakkında sözel dile yeteri kadar maruz kalmadıklarından dolayı sözel dilde bir bozukluk ya da gecikme olabileceğinden ciddi derecede endişe duydukları belirtilmiştir. Fakat yapılan birkaç çalışma dışında pek çok çalışmada Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının sözel dilde herhangi bir gecikme

veya aksama olmadığı belirtilmektedir (Schiff- Myers, 1988'den aktaran Singleton ve Tittle, 2000, s. 225). Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının İşiten toplumuna erişimleri olduğu sürece böyle bir aksama veya gecikmenin mümkün olmadığını söylemektedir. Şayet İşiten çocukta dil ediniminde bir gecikme görülmektedirse, çocuğun sözel dil girdisinin daha fazla olacağı ortamlara (İşiten akrabaların yanında, çocuk oyun alanlarında vs) daha çok dahil edilmesi ile bu sorunun çözülebileceği düşünülür. Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları sözel dilde böyle bir gecikme yaşadıkları zaman “dil edinimde gecikme yaşayan çocuk” (*language delayed*) şeklinde yanlış etiketleme yapılmamalıdır. Çocuğun devamlı maruz kaldığı dilde herhangi bir gecikme olmadığı hatırlanmalıdır (Singleton ve Tittle, 2000, s. 225- 226).

Anne çocuk etkileşim çalışmalarında annelerin genellikle ilk doğan çocuklarına daha fazla ilgi gösterdikleri gözlenmiştir (Cushna, 1966'dan aktaran Santrock ve Bartlett, 1986, s. 303). Bunun sebebinin annelerin ilk çocuklarının doğumunu heyecanla beklmeleri ve çocuk yetiştirme adına pek çok şeyi yeni öğrenmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Oysaki sonradan doğan çocuklarda anneler bu ilk çocukta yaşadıklarını önceden zaten tecrübe etmiş oldukları için diğer çocuklarıyla benzer bir ilişkileri olmayabilmektedir (Santrock ve Bartlett, 1986, s. 303).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla gerçekleştirilen bazı çalışmalarda Seiçler ebeveynleriyle aralarında iletişim problemi olduğundan bahsetmişlerdir. Ebeveynleriyle politika gibi derin meseleleri konuşup tartışamadıklarını veya onlara espri yapamadıklarını söylemişlerdir (Hadjikakou vd., 2009, s. 490).

Bu çalışmaya katılan Seiçlerin de benzer açıklamalarda bulundukları görülmüştür. Katılımcıların çoğunun ebeveynleriyle iletişim problemi yaşadıkları, onlarla derin meseleri konuşup tartışamadıklarını söyledikleri görülmüştür.

Çocukların anne, baba ve kardeşleriyle olan iletişimleri ilerideki sosyal hayatlarının başlangıcı olarak görülebilir. İleriki yaşamlarında sağlıklı sosyal ilişkiler genellikle sağlıklı etkileşimi olan ailelerde görülür. Bugüne kadar gerçekleştirilen pek çok çalışmada annelerin çocuk üzerindeki etkisinin aile içindeki diğer bireylerden fazla olduğu düşünülmektedir. Annenin çocuğun sosyal hayatındaki rolünün babanın, kardeşlerden ya da diğer akrabalarından daha etkili olduğu düşünülmektedir. Çocuğun üzerinde başka hiçbir kimsenin annesi kadar etkili olmadığı düşünülmekteydi. Fakat son zamanlarda yapılan güncel araştırmalarda çocuğun gelişiminde büyük etkiyi sadece

annenine üzerine vermek yerine benzer şekilde çocuğun hayatındaki diğer bireylerinde etkili olduğu düşünölmektedir (Santrock ve Bartlett, 1986, s. 304).

Çocuğun ebeveynlerinden edindiğı en önemli şeylerden iki tanesi sevgi ve eğitimidir. Her ikisinin de dengeli şekilde çocuğa sunulması gerekmektedir. Sevgi ve eğitimin yetersiz ya da aşırı olduğu durumlarda çocukta psikolojik problemler veya farklı sorunlar meydana gelebilmektedir. Çocuğa gösterilen dengesiz bir ilgi ve saygı çocukta sağlıklı duygusal gelişimlere sebep olabilmektedir (MEB, 2015, s. 15).

Bu çalışmaya katılan Seiçlerin çoğunun aileleriyle aralarında dengesiz bir bağ oluştuğunu söyledikleri görölmüştür. Seiçlerin çoğu ebeveynlerinin kendilerine çok fazla düşkün olduklarını, kendilerinin de yetişkin olmalarına rağmen hala ebeveynleriyle günde birkaç defa telefonlaştıklarını, akşam eve geç gideceklerinde aileleri tarafından pek çok defa arandıklarını ve onlar hakkında endişe ettiklerini dile getirmişlerdir.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır ve İşiten olmak üzere iki farklı kültürde yetişirler. İşaret dilini ilk dilleri veya ana dilleri olarak edinirler. Sözel dili İşiten akrabaları yoluyla veya İşiten toplum aracılığıyla öğrenirler. Bu şekilde Seiçler hem görsel hem işitsel olarak 2 dilli bireyler olarak bilinmektedirler (CODA International, 2005; Hadjikakou vd., 2009, s. 486; Hoffmann ve Chilla, 2014, s. 30).

Filer ve Filer (2000, s. 39) işaret dili bilmeyi yabancı dil bilmeye benzetmektedirler. Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının büyük çoğunluğunun doğuştan iki dilli yetiştiklerini söylemişlerdir. İşiten dünyasıyla iletişime geçerken sözel dili, ebeveynleriyle iletişime geçerken işaret dilini kullanabilen Seiçlerin bu durum avantajlarına olabilmektedir. İşaret dili bilmek ikinci dil veya yabancı dil bilmek gibi görölebileceğinden bahsetmişlerdir (Filer ve Filer, 2000, s. 39). Buna benzer bir şekilde çalışmaya katılan Seiçlerin bir kısmının işaret dili bilmeyi yabancı dil bilmeye benzettikleri görölmüştür.

Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları genellikle Sağır ve İşiten toplumları arasında bağ görevi yapmaktadırlar Ayrıca Seiçler İşiten toplumunu ve kültürünü Sağır ebeveynlerine aktarmaktadırlar (Hadjikakou vd., 2009, s. 486).

4.1.4.Seiçlerin ebeveynleriyle yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkış yolları

Az sayıda da olsa bazı çalışmalar Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının sözlü dile yeteri kadar maruz kalmadıklarını öne sürerek, onlarda sözlü dilde gecikme olabileceğini söylemişlerdir. Araştırmacılar bu problemin çok basit yollarla aslında çözülebileceğini de dile getirmektedirler (Hadjikakou vd., 2009, s. 487).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarında ilgi eksikliği/ hiperaktivite bozukluğu (Attention deficit/ hyperactivity disorder ADHD) veya aksilik hastalığı (Oppositional Defiant Disorder ODD) olma riski daha fazladır. Pek çok Seiçin ebeveynleriyle aralarında sağlıklı bir iletişim bulunmadığından dolayı bu rahatsızlıkları olabilir fakat Sağır ebeveynlerin bu durumda etkili ebeveynlik becerilerini öğrenebileceği veya bu konuda terapi veya tedavi alabileceği uygun ortamlar bulunmamaktadır. Sağır ebeveynler de İşitenler kadar aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim ve etkileşim kurulmasını istemektedirler. Fakat Sağır ebeveynlerin aile içerisinde bu sağlıklı iletişimi kurabilmelerini sağlayacak ebeveynlik bilgilerine erişimlerini sağlayacak çok fazla olanak bulunmamaktadır (Armstrong, David ve Goldberg, 2014, s. 116).

Sağır ebeveynlerinden ötürü İşiten çocuklar okulda farklı zorluklarla karşı karşıya gelmektedirler. İletişim sorunu, ebeveynleri için çeviri yapmak zorunluluğu, kimlik problemi ve yanlış etiketlenme Seiçlerin yaşadıkları problemlerden bazılarıdır (Frank ve Barkley, 2013, s. 20).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, onlarla nasıl iletişim kurdukları, sevgilerinin nasıl ifade edildiği, çocuğun aile içerisinde bir birey olarak kabul edilişi çocuk gelişimi için son derece önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri bu ve benzeri davranış ve tutumlar farklı etkenlerden etkilenmektedir. Örneğin; anne-babanın yetiştiği aile ortamı, eğitim seviyeleri, engellilik durumu ve kültürel sebepler ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumlarını etkileyen temel faktörlerden bazılarıdır (MEB, 2015, s. 14).

Bu çalışmaya katılan pek çok Seiçin de benzer bir şekilde ebeveynleriyle aralarında iletişim problemi olduğu fark edilmiştir. Katılımcıların yarısı ebeveynleriyle iletişimlerinin çok yüzeysel olduğunu onlarla derin meseleleri konuşamadıklarından bu sebeple akranlarından geri kaldıklarından bahsettikleri görülmüştür.

Bir kısım Seiçlerin ise ebeveynleriyle işaret diliyle toplum içinde iletişim kurmadan utandıklarından bahsetmişlerdir. Önceden toplumun Sağır bireyler ve işaret

dili hakkında daha az bilinç sahibi olduklarına vurgu yapan Seiçlerin toplumun kendilerine acımalarından rahatsız olduklarını dile getirdikleri görülmüştür. Toplum içinde ebeveynleriyle konuşmak istemediklerini söylemişlerdir.

Bir katılımcı ise babasının Sağır olmasından dolayı trafik kazası geçirdiğini ve bu sebeple öldüğünü söylemesi dikkat çekmiştir. Bu katılımcının erkek kardeşi annesinin Sağır olmasından dolayı güncel olayları ve son teknolojiyi takip edememesinden dolayı kendisinin ve kardeşlerinin de geri kaldığını söylemesi dikkat çekmiştir. Başka bir katılımcının ise ebeveynleri Sağır oldukları için evdeki saatin alarmıyla uyanamadıkları ve çocukken okula hep geciktiğinden bahsetmesi dikkat çekmiştir.

4.1.5.Seiçlerin, ebeveynlerinin sağır olmalarından kaynaklanan elde ettikleri yararlar

CODA organizasyonunun verdiği bilgilere göre Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının % 60'ı Sağır/sağır yetişkin veya çocuklarla ilgili işlerde (işaret dili tercümanlığı, Sağır çocukların öğretmenliği gibi) çalışmaktadırlar. Bu yüzden pek çok Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır bireylerle hayat boyu bir bağ ve ilişki içinde bulunmaktadır. Meslek seçimini bu derece belirleyen başka bir bireysel özellik bulmak çok zordur. Bu da Sağır ebeveynlere sahip olmanın Seiçler üzerinde ne derecede etkili olduğunu göstermektedir (Preston, 1994'ten aktaran Filer ve Filer, 2000, s. 38; CODA organizasyonu; Hadjidakou vd., 2009, s. 487).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının yaklaşık % 60'ı işaret dili tercümanlığı veya Sağır çocukların öğretmenliği gibi bir şekilde Sağır çocuklarla veya Sağır yetişkinlerle ilgili işlerde çalışmaktadırlar. Bu yüzden Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları Sağır toplumuyla yaşam boyu bir bağ ve ilişki içerisinde bulunmaktadır (Preston, 1994, s. 103).

Seiçler okuldaki veli toplantılarında ebeveynleri için çevirmenlik yapmaktadırlar. Bu durumun Seiçleri duygusal strese ve kafa karışıklığına sebep olabileceği düşünülmektedir. Çünkü o esnada kendisi de bir çocuk olan Seiçten hem çevirmenlik yapması Frank ve Barkley'in (2013, s. 20) yaptıkları çalışmaya katılan Seiçler bazı durumlarda öğretmenin kendisi hakkındaki tüm söylediklerini ebeveynlerine çevirmediklerini bazen ise olumsuz yorumlarını çevirmeyip, kendilerine göre olumlu şekilde çevirdiklerini belirtmişlerdir (Frank ve Barkley, 2013, s. 20).

Çalışmaya katılan Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarının ebeveynleri ile İşiten toplum arasında tercümanlık yaparken bazen yanlış çevirdiklerini söylemiştir. 3 katılımcı ebeveynleri ile öğretmeni arasında çeviri yaparken, öğretmeni kendisi hakkında olumsuz yorumlar yaparken Seiç ebeveynlerine güzel yorumlar aktarmıştır.

Aslında bu olayda pek çok tartışma konusu bulunmaktadır. Öncelikle okul gibi resmi kurumlarda Sağır veliler için işaret dili tercümanı bulundurulması gerekmektedir. En azından Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan sistem gibi, kuruma veli toplantısından 2 hafta kadar öncesinden haber verilip, kurumun Sağır bireylere tercüman sağlaması çok faydalı olabilecektir. Yukarıda bahsettiğimiz durumda dikkat çeken bir başka husus ise şudur; kendisi hakkında konuşulan bir toplantıda çocuğun baskı altında hissetmesidir. Öğretmen ile veli arasında doğrudan ve açık bir iletişim bulunmalıdır ki, çocuğun durumu önyargısız ve net bir şekilde konuşulabilsin. Öğretmenin çocuğa ebeveynlerine iletmesi için kendisinin sınıf içi olumsuz davranışlarını söylemesi düşünüldüğü kadar kolay değildir. Bununla birlikte aslında Seiç tercümanı aracılığıyla veli öğretmen arasında bir iletişim geçiyor gibi gözükse de, öğretmenin anlatacaklarını iletebilmesi için çocuğa ihtiyaç duyması ve mesajını ona iletmesi muhatap olduğu kişiyi çocuk yapmaktadır. Buda Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına daha fazla dayanmalarına sebep olmaktadır. Öğretmeninden olumsuz bir yorum velilere iletilmiş olsa bile, bu mesaj Seiç aracılığıyla yapıldığı için, anne babanın bu durumda olumsuz yorumlar için çocuklarına kızmaları çokta mümkün değildir.

Bundan farklı olarak; bu çalışmaya katılan Seiçlerden sadece bir katılımcının ebeveynleri işitme engelli olmasalardı, işitme engelliliği veya farklı engel grupları hakkında da yeteri kadar bilinç ve farkındalık geliştiremeyeceğinden bahsetmiştir. Bu iyimser bakış açısından farklı olarak katılımcıların büyük çoğunluğunun ebeveynleri İşiten olmuş olsalardı, hayatlarının daha kolay olacağından bahsettikleri görülmüştür.

Bu çalışmaya katılan on bir görüşmeciden dördü Sağır larla veya işaret diliyle hiçbir ilgisi olmayan bir işte çalışmaktadır. Yedi katılımcı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında veya farklı kurumlarda işaret dili tercümanlığı yapmaktadırlar. Ayrıca gerektiğinde mahkemelerde veya karakollarda da Sağır bireylere işaret dili tercümanlığı da yaptıklarını söylemişlerdir. İki katılımcı bunlara ek olarak aynı zamanda engelsiz Kanal D ve engelsiz TRT gibi kanallarda işaret dili tercümanlığı yaptıklarını söylemişlerdir. Bir katılımcı işaret dilinin gramerinin geliştirilmesi ve bunun için işaret dili sözlüğünün geliştirilmesi projesinde çalıştığını söylemiştir. Başka bir katılımcı ise

İşaret Adam Akademisinin kurucusu olduğunu ve bu akademide ilköğretim ve ortaokul öğrencilerine işaret dilinde eğitimler verildiğini söylemiştir.

Katılımcıların yedisi işaret diliyle ve Sağır bireylerle ilgili bir işte çalışıyor olmasına rağmen sadece bir tanesi bu durumdan bahsetmiştir. Ebeveynlerinin Sağır olmasından dolayı kendisinin KPSS'ye girme, yüksek puan alma, atanma gibi bir strese girmeden, çocukluktan beri kullandığı dil sayesinde özel yetenek sınavına girerek atanmasının yapıldığını dile getirmiştir. Bu şekilde ebeveynlerinin Sağır olmalarını kendi çıkarlarına uygun bir hale çevirdiğini söylemiştir.

Bu araştırmaya katılan Seiçlerin büyük çoğunluğu ebeveynlerinin Sağır olmalarını kendi çıkarları doğrultusunda kullandıklarını söylemişlerdir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bazı Seiçler öğretmenlerinin olumsuz yorumlarını kendi çıkarlarına uygun olacak şekilde sokarak ebeveynlerine çevirdikleri görülmüştür. Başka bir katılımcı ise babasının izin vermeyeceğini bilmesine rağmen evde bir süre küçük köpek sakladığını söylemiştir. Aslında bu görüşme araştırmasına katılan 11 katılımcının 7'si işaret diliyle veya Sağır bireylerle ilgili bir işte çalışıyor olmasına rağmen sadece bir tanesi ebeveynlerinin Sağır olmaları sayesinde çocuklukta işaret dili öğrendiğini ve bu dil sayesinde çok kolay iş bulduğunu dile getirmiştir.

4.1.6.Seiçlerin ailelerinden, toplumdan, idarecilerden ve yasama organından (kanunlar ve yasal düzenlemelerden) beklentileri

Yapılan araştırmalara göre Seiçler toplumun Sağır bireylere karşı önyargılarının olduğunu düşünmektedirler (Hadjikakou vd., 2009, s. 486). Sağır bireylerin genellikle İşiten dünyasıyla olumsuz deneyimleri olmaktadır. İşitenlerin Sağır toplumu hakkında yeterli bilgi sahibi olmamaları ve garip bakışlar sergileyip, sorular sormaları Sağır bireyler için oldukça rahatsız edici olabilmektedir. Seiçler de ebeveynleriyle birlikte İşiten toplumunun içinde bulunduklarında, onlar da bu durumdan rahatsız olabilirler. Seiçler genellikle ebeveynlerini İşitenlerin garip bakışlarından korumak zorunda hissederler (File ve Filer, 2000, s. 39).

Benzer şekilde bu çalışmaya katılan pek çok katılımcının da toplumun Sağırlara yaklaşımını beğenmedikleri görülmüştür. Seiçlerin, toplumun Sağırlar hakkında yeterli bilgi sahibi olmalarından kaynaklanan garip bakış ve sorularından rahatsız oldukları fark edilmiştir. Seiçlerin büyük çoğunluğu toplumsal bakıştan memnun olmadığını dile

getirirken, sadece birkaç Seiçin toplumun önceki zamanlara göre daha bilinçli olduğunu söylemeleri dikkat çekmiştir. Bu Seiçler şuanda toplumsal bilincin daha gelişmiş olduğunu en azından insanların işaret diline daha fazla ilgi gösterdiklerini ve bu dili sempatik bulduklarını söyledikleri görülmüştür.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar Seiçlerin özel ihtiyaçları olduğuna değinirler. Ebeveynleriyle olan ilişkileri ve iletişimlerine dayanarak Seiçlerin dil ve sosyoduygusal gelişimleri için desteğe ihtiyaçları oldukları sonucuna varılabilmektedir. Almanya’da Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları için düzenlenen pek çok erken müdahale ve danışma merkezi bulunmaktadır. Bununla ilgili geliştirilen projeler Seiçler için uygulama anlamında destek sunsa da, teorik anlamda hala eksiklikler mevcuttur (Hofmann ve Chilla, 2014, s. 31).

Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları genellikle ebeveynleri için okullarda, hastanelerde, bankalarda vb. diğer kuruluşlarda çeviri yapmak zorunda kalmışlardır. Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanan 1973 Rehabilitasyon Yasasının 504. Bölümünde belirtildiğine göre federal mali destek alan okul ve diğer kuruluşların Sağır bireyler için işaret dili tercümanı sağlamaları gerekmektedir (Buchino, 1990’dan aktaran Frank, 2014, s. 21).

Benzer bir şekilde bu araştırmaya katılan Seiçlerin büyük çoğunluğu da farklı durumlarda kurumlarda tercüman bulunmamasından kaynaklanan sıkıntılardan bahsetmişlerdir. Bazı katılımcı ebeveynleriyle ilgili bir durumda, kurumda tercüman bulunmadığı için kendisinin de gitmek zorunda kaldığından bahsetmişlerdir. Bir katılımcı buna ek olarak babasıyla ilgili bir durumda mahkemede tercüman bulunmadığını bu yüzden kendisinin gitmek zorunda kaldığını söylemiştir. Ayrıca bulunsa bile işaret konusunda uzman bir tercüman olup olmayacağından emin olmadığı için tercüman bulunsa bile yine de başkalarına çok güvenemeyeceğini söylemiştir. Başka bir işaret dili tercümanının ebeveynleriyle yeterli ve güzel bir iletişim kuracağından emin olamadığını dile getirmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Sağır bireyler için tüm resmi kurumlarda işaret dili tercümanı bulunması gerekmektedir. Fakat Türkiye’de böyle bir kanun ya da düzenleme yoktur ve buda genel olarak tüm Sağır bireylerin ve dolayısıyla da Seiçlerin büyük bir problemidir.

Frank ve Barkley (2013, 19- 33) tarafından gerçekleştirilen çalışmada pek çok Seiçin resmi kamu kurum ve kuruluşlarında işaret dili tercümanı bulunmamasından

yakındıkları görülmüştür. Okullarda veli toplantılarında, hastanelerde doktor randevularında, mahkemelerde bankalarda ve benzeri farklı kurumlarda işaret dili tercümanı bulunmamasından dolayı kendilerinin tercümanlık yapmak zorunda olduklarından şikayet ettikleri görülmüştür (Frank ve Barkley, 2013, s. 20). Genel olarak Sağır farkındalık geliştirme programları, işaret dilinde düzenlenmiş televizyon programları ve haberler toplumun Sağırlara karşı önyargılarını en aza indirebilir (Hadjikakou vd., 2009, s. 501).

Buna paralel bir şekilde bu çalışmaya katılan Seiçlerinde en çok şikayet ettikleri konulardan birinin farklı resmi kurumlarda işaret dili tercümanı bulunmaması olmuştur. Seiçler resmi kurumlarında tercüman bulunmamasından dolayı kendilerinin ebeveynlerine tercümanlık yapmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Seiçlerin büyük çoğunluğu bu konuda öneride bulunmuşlardır. Benzer şekilde televizyon programlarında da işaret dili tercümelerinin olduğu programların yaygınlaştırılmasını tavsiye etmişlerdir.

Bu çalışmaya katılan pek çok katılımcının da kendilerinin İşiten ebeveynlerinin ise Sağır olduklarına ilişkin farkındalıklarının çocuklukta geliştiğini söyledikleri fark edilmiştir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalara paralel olarak katılımcıların bir kısmı da kendi yaşadıklarının İşiten ebeveynlerin İşiten çocukların yaşadıklarından farklı olduğunu fark ettiklerini söyledikleri görülmüştür. Katılımcıların azı kendilerinin Seiç olduklarına ilişkin farkındalıklarının ilerleyen yaşlarda fark ettiklerini söyledikleri görülmüştür. Bu çalışmaya katılan görüşmecilerden azı Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları için ayrı bir terim “Coda/Koda” kullanıldığını ilk defa duyduklarını söylemişlerdir. Bu katılımcılar kendilerini sadece Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları olarak tanımlamışlardır.

Ebeveynlikle ilgili olarak gerçekleştirilen pek çok çalışma Sağır bireylerin ebeveynlik yapmada İşitenlerden geri olmadıklarını göstermektedir. Sağır bireyler de çocukları için sevgi ve şefkat duyarlar. Onların kültürel ve dilsel bakımdan gelişmelerini arzu ederler. Çocuklarının gelişimleri için birer ebeveyn olarak daha fazla ne yapabilecekleri konusunda endişe duyarlar (Singleton ve Tittle, 2000, s. 226).

Bu duruma paralel olarak çalışmaya katılan pek çok Seiç ebeveynlerinin kendilerine çok fazla düşkün olduklarından bahsetmişlerdir. İşiten çocuklarına daha iyi ebeveynler olabilmek için neler yapacakları konusunda endişe duymaktadırlar. Bazı Seiçler iş hayatında yıllardır çalışıyor olmalarına rağmen, ebeveynlerinin onların

çalışmalarıyla nasıl gurur duyduklarından ve bunu etraflarındaki arkadaşlarına hala övünerek anlattıklarından bahsetmişlerdir. Bazı Sağır ebeveynlerin ise İşiten çocuklarına kendilerinin yeteri kadar iyi bakamayacaklarını düşündükleri için ve sözel dili daha iyi öğrenebilmeleri amacıyla çocuklarını İşiten büyük anne ve büyük babalarına gönderdikleri görülmüştür.

4.1.7.Sonuç

Yapılan pek çok çalışmada Seiçlerin sözel dil edinimlerinin işiten ebeveynlerin işiten çocuklarının dil edinimlerinde geçirdikleri sürece benzer şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Seiçler dil edinimlerinde herhangi bir gecikme veya bir bozukluk meydana gelmediğini dile getirmişlerdir. Fakat bu çalışmaya katılan Seiçlerden birinin sözel dil ediniminde bir gecikme meydana geldiğinden bahsettiği görülmüştür. Kendisine sözel dil edinim süreci hakkında sorulduğunda işiten ebeveynlerin işiten çocuklarının geçirdikleri süreçten farklı bir süreç geçirmediğini söylemiştir. Fakat bu Seiçin daha sonra yaptığı bir açıklamada sözel dil ediniminde gecikme olduğundan ötürü ilkökul öğretmenin ebeveynleriyle konuşup kendisinin büyük anne ve babasının evine gönderildiğinden bahsettiği görülmüştür. Buda Seiçin sözel dile yeteri kadar çok maruz kalmadığı için sözel dilinde meydana gelen gecikmeyi göstermektedir.

Seiçler ebeveynleriyle işaret dilinde iletişim kurduklarından bahsetmiş ve büyük çoğunluğu işaret dilindeki bu iletişimin yüzeysel kaldığını söylemişlerdir. Pek çok Seiç ebeveynleriyle iletişimlerinin temel ihtiyaçları karşılamamanın ötesine geçemediğini belirtmişlerdir. Ebeveynleriyle derin meseleleri konuşamadıklarını, politika, din, siyaset ve felsefe gibi soyut kavramlar hakkında muhabbet edemediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili işaret dilinin standartlaştırılmasına yönelik yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır.

Özürlüler Yasasında Sağır bireyler için resmi kurumlarda işaret dili tercümanları bulundurulması gerektiğinden bahsedilmiş olmasına rağmen, bu durum gerçekte uygulanmamaktadır. Resmi kurumlarda tercüman bulundurulmamaktadır. Sağır bireylerin tercümanlık görevini genellikle, gayri-resmi olarak işiten çocukları üstlenmişlerdir.

Yapılan çalışmalar Seiçlerin evde ebeveyn-çocuk rol değişimi yaşandığından ötürü aile içerisinde koruyucu role sahip olduklarını, ebeveynleri için farklı bağlamlarda

ve farklı zamanlarda tercümanlık yaptıkları görülmüştür. Bu çalışmaya katılan pek çok Seiçin de benzer durumlar yaşadıkları dikkat çekmiştir.

4.2.Öneriler

4.2.1.Uygulamaya yönelik öneriler

- Toplumun genel manada engellilik, Sağır bireyler ve işaret dili hakkında bilinçlenmelerini sağlayan farklı çalışmalar ve projeler gerçekleştirilmelidir.
- Tüm resmi kurum ve kuruluşlarda Sağır bireyler için işaret dili tercümanları bulundurulmalıdır.
- İşaret dilinin geliştirilip yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- İşaret dili eğitimleri ve Tercümanlık eğitimleri arttırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Sağır bireylerin İşiten toplumuna daha çok katılımını sağlayabilecek farklı teknolojik bilgisayar ve telefon uygulamaları geliştirilmelidir.
- Sağır bireylerin İşiten çocuklarına yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.
- Sağır bireylerin İşiten çocuklarının bir araya gelerek yaşam deneyimlerini, yaşadıkları zorlukları ve bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını paylaşabilecekleri çeşitli organizasyonlar düzenlenmelidir.
- Sağır bireyler ve onların aileleri Sağır bireylerle ilgili düzenlenmiş yasalar ve kanunlar hakkında bilgilendirilmelidirler.

4.2.2.Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

- Bu çalışma sadece İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Sonraki çalışmalarda katılımcıların ebeveynleriyle, evdeki tüm kardeşlerle ve Seiçlerin öğretmenleriyle de görüşmeler yapılarak zenginleştirilebilir.
- Seiçlerin dil edinimleriyle ilgili nicel çalışmalar da yapılmalıdır.
- Sağır ebeveynlerin İşiten çocukları çok farklı bilimsel disiplinlerin kesiştiği bir konudur. Bu sebeple sosyoloji ve psikoloji alanlarında ve çok farklı bilimsel disiplinlerde de çalışmalar yapılmalıdır.
- Seiçlerin aile ortamlarında dil seçimleriyle ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
- Seiçlerin dil edinimleri ve kimlik gelişimlerinin İşiten ebeveynlerin İşiten çocuklarının dil edinimleri ve kimlik gelişimlerini kıyaslayan çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- Bu çalışmaya katılan Seiçlerin aileleri incelendiğinde evde Sağır bir çocuk olmadığı görülmektedir. Evde Sağır bir kardeşin de olduğu Sağır ebeveynli bir aile ortamını inceleyen, Seiçlerin Sağır ve İşiten kardeşleriyle iletişimlerini kıyaslayan çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- Bu çalışmaya katılan Seiçlerin tamamının hem annesi hem babası Sağır bireylerdir. Ebeveynlerinden sadece bir tanesinin Sağır olduğu ve diğerinin

İşiten olduğu durumlarda aile ortamını ve Seiçlerin işaret dili becerilerini inceleyen çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

4.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmaya katılan Seiçlerle görüşmelerin gerçekleştirilmesi için onların uygun oldukları vakitte ve arzu ettikleri yerlerde görüşmelerin gerçekleştirileceği söylenmiştir. Bu sebeple görüşmeler uzun bir zaman dilimine yayılmış ve birbirinden çok farklı 5 şehirde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu durum, çalışmanın en büyük sınırlılığını oluşturmaktadır.
- Bazı Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarına araştırmanın içeriği hakkında bilgi verildiğinde, özel hayatlarını ilgilendiren sorulara cevap vermek istemedikleri gerekçesiyle çalışmaya katılmayı reddetmişlerdir. Bazı Seiçler görüşme esnasında ses kayıtlarının alınacak olmasından tedirgin olmuş ve çalışmaya katılmayı kabul etmemişlerdir. Bunlar da araştırmacıyı oldukça zorlamıştır.
- Daha önce Seiçlerle ilgili yapılan Türkçe çalışmanın bulunmaması bu konuda araştırmacıyı zorlamıştır.
- Bu çalışma için Türkiye'nin çok farklı kesimlerinden Seiçlerle görüşmeler yapılmış olmasına rağmen genel olarak görüşme yapılan Seiçlerin aile yapılarının ve ekonomik durumlarının benzer oldukları düşünülmektedir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden ve farklı ekonomik durumlara sahip Seiçlerle görüşmeler yapılamamış olması araştırmanın bir sınırlılığı

KAYNAKÇA

- Adam, R. (2015). Standardization of sign languages. *Sign Language Studies*, 432-445.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). İstanbul: Sakarya Yayıncılık.
- Akalın, Ş. H. (2013). *Türk işaret dili*. Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Yayınevi.
- Aktaş, G. (2011). *Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Armstrong, K, David, A., and Goldberg K. (2014). Parent–Child interaction therapy with deaf parents and their hearing child: A case study. *Clinical Case Studies*. 13 (2) 115–127.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. (10. Baskı). Ankara: Pegem.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev: H. Aydın). Eğitim Yayınevi.
- Bishop M. and Shery H. (2005). Orange eyes: Bimodal bilingualism in hearing adults from deaf families. *Sign Language Studies*, 5, 188- 230.
- Bornstein, M. H. (2009). Toward a model of culture- parent- child transactions. A. Sameroff (Ed.), *The transactional model of deveelopment how children and contexts shape each other* içinde (s. 139- 162) Amerika Birleşik Devletleri: Mercury Publishing.
- Brackenbury, T., Ryan, T. and Messenheimer, T. (2005). Incidental word learning in a hearing child of deaf adults. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11 (1), 76-93.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *Readings on The Development of Children*, 3(2), 37- 43.
- Buchino, M. A. (1990). Hearing children of deaf parents: a counseling challange. *Elementary School Guidance and Counseling*, 24 (3), 207- 212.

- Buchino, M. A. (1993). Perceptions of the oldest hearing child of deaf parents: On interpreting, communication, feelings and role reversal, *American Annals of the Deaf*, 138, 40-45.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Pegem.
- Cairns, R. B. (1986). A contemporaray perspective on social development. P. S. Strain, M. J. Guralnick ve H. M. Walker (Eds.), *Children's social behavior development, assessment and modification* içinde (1- 47). Florida: Academic Press.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design choosing among five approaches*. Amerika Birleşik Devletleri: Sage.
- Creswell, J. W. (2014). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Amerika Birleşik Devletleri: Pearson.
- Demir, S. (2010). *Sessizliğin dili: Türk işaret diline dair gözlemler*. Ankara
- Danış, Z. (2006). Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (9), 45-54.
- Davis, L. J. (2000). *My sense of silence: memoirs of a childhood with deafness*. Amerika Birleşik Devletler: University of Illinois Press.
- Doğan, M. (2014). Ruh sağlığı- çocuk ruh sağlığı. Y. Uzuner (Ed.), *Çocuk ruh sağlığı* içinde (2-30). Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.
- Emmorey K., Borinstein H. and Thompson R. (2005). Bimodal Bilingualism. Code-blending between spoken English and American sign language. *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*, Somerville: MA, 663-673.
- Emmorey, K., Borinstein H., Thompson R. and Gollan T. (2008). Bimodal bilingualism, *Bilingualism: Language and Cognition*, 11, (01), 43-61.
- Ertekin, U., Penez, B., Sofuoğlu, S. ve Sözen, S. (2014). Toplumsal yapı ve toplumsal ilişkiler. Y. Yeşilyurt (Ed.), *Sosyoloji 1* içinde (67- 238). MEB Yayınevi.
- Filer, R. and Filer P. (2000). Practical considerations for counselors working with hearing children of deaf parents. *Journal of Counseling and Development*, 78, 38-43.

- Frank, A. (2011). *The experience of being the only hearing sibling in an all-deaf family*, Washington: Walden University Press.
- Frank, A. (2014). The identity development of the only hearing child in an all-deaf family. *JADARA*, 49 (1), 4-26.
- Frank, A. and Barkley, W. (2013). Hearing students of deaf parents: obstacles in school settings. *School Social Work Journal*, 38 (1), 19-33.
- Glesne, C. (2014). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev: A. Ersoy, P. Yalçınoglu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Guralnick, M. J. (2001). A developmental systems model for early intervention. *Infants and Young Children*, 14 (2), 1- 18.
- Güven, H. S. (1999). *Toplumbilim*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Hadjikakou, K., Christodoulou D., Hadjidemetri, E., Konidiari, M. and Nicolau, N. (2009). The experiences of cypriot hearing adults with deaf parent in family, school, and society. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 14(4), 486- 502.
- Hall N. ve Guery F. (2010), Child language brokering: Some considerations. *Mediazioni*, 10, 24-46.
- Hoffman K. and Chilla S. (2014), Bimodal bilingual language development of hearing children of deaf parents. *European Journal of Special Needs Education*, 30 (1), 30-46.
- Hoffmeister, R. (1996). Cross-cultural misinformation: What does special education say about deaf people. *Disability & Society*, 11 (2), 171-190.
- Hoffmeister, R. (2007). Border crossing by hearing children of deaf parents: the lost history of codas. H. Dirkson, L. Bauman (Ed.), *Open your eyes içinde* (s. 189-218). Amerika Birleşik Devletleri: University of Minnesota Press.
- Haralambos, M. (1980). *Sociology themes and perspectives*, Suffolk: University Tutorial Press.
- Humphries, T. (2007). Talking culture and culture talking. D. L. Bauman (Ed.), *Open your eyes içinde* (35-42). Amerika Birleşik Devletleri: University of Minnesota Press.
- Jones, E. G. (1986). *Deaf adults as parents: A descriptive study*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: The University of Arizona.

- Karkıner, N. (2013). Kadın, aile ve toplum. N. Suğur (Ed.), *Sosyolojiye giriş* içinde (s. 126-148). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kaya, Z., Taşdemir ve Ş., Akbaşlı, S., (2013). Kaynak araştırması yapma. Z. Kaya ve M. Şahin (Ed.), *Araştırma yöntemleri ve teknikleri* içinde (s. 33-58). Eğitim Yayınevi.
- Kemaloğlu, Y. (2015). İşaret dilleri ve işaret dillerinin odyolojideki yeri ve önemi. *Odyolojide Özel Durumlar ve Rehabilitasyon*, 1-25.
- Kurtuluş, K. (2010). *Araştırma yöntemleri*. İstanbul: Lord Ofset Yayıncılık.
- Lane, H. Hoffmeister, and R., Bahan, B. (1996). *A journey into the deaf-world*. Amerika Birleşik Devletleri: DawnSignPress.
- Lane, H. (2005). Ethnicity, ethics and the deaf-world. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10 (3), 291- 310.
- Lane, H. (2007). Do deaf people have a disability? H. Dirkson, L. Bauman (Ed.), *Open your eyes* içinde (277-293). Amerika Birleşik Devletleri: University of Minnesota Press.
- Lane, H. (2010). Constructions of deafness. *Disability & Society*, 10:2, 171-190.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative research in education a users guide*. Hindistan: Sage Publication.
- Malik, S. and Jabeen, T. (2016). Role playin and extraversion in hearing children of deaf parents, *Science .International*. (Lahore), 28 (3), 2915-2919
- Miller, R. H. (2004). *Deaf hearing boy: A memoir*. Amerika Birleşik Devletleri: Gallaudet University Press.
- Oral, A. Z. (2015). Türk işaret dilinde karşılığı olmayan sözcüklerin çevirisinde uygulanan bazı stratejiler, *Edebiyat Fakültesi Dergisi/ Journal of Faculty of Letters* 32 (2), 205-214.
- Özkalp, E. (2009). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Padden, C. and Humphries, T. (2008). Inside deaf culture. *Language*, 87 (4), 655-658.
- Pizer, G. B. (2008). *Sign and speech in family interaction: Language choices of deaf parents and their hearing children*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: The University of Texas at Austin.
- Rienzi, B. M. (1990). Influence and adaptability in families with deaf parents and hearing children. *American Annals of the Deaf*, 135 (5), 402-408.

- Sameroff, A. (2009). The Transactional Model. A. Sameroff (Ed.), *The transactional model of develeopment how children and contexts shape each other* içinde (3- 30) Amerika Birleşik Devletleri: Mercury Publishing.
- Santrock, J. W. and Bartlett J. C. (1986). Families. J. McNeil (Ed.), *Developmental psychology* içinde (285-322). Iowa: Wm. C. Brown Yayınevi.
- Sarıkaya, E. (2011). *İşitme engelli çocukların öğretmenlerinin işitme engelli çocukların okuma yazma öğrenmelerine ilişkin görüş ve önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Scott,. R.A. (1993). The mask of benevolence: Disabling the deaf community By Harlen Lane Alfred A. Knopf, *SOCIETY*, 83-88.
- Seven, Y. ve Göl-Güven, M. (2016). Bir dil iki dünya: Sağır anne babanın işiten çocuğu olmak. E. Arık (Ed.), *Ellerle konuşmak türk işaret dili araştırmaları* içinde (389- 410).
- Shield, A. (2005). Ideological conflict at group boundaries: The hearing children of deaf adults. *Proceedings of the Twelfth Annual Symposium About Language and Society Journal* 48: 187-195.
- Singleton, J. and Tittle M. (2000). Deaf parents and their hearing children, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*,5 (3), 221- 236.
- Şavran, T. (2013). Toplum, bilim ve yöntem. N. Suğur (Ed.), *Sosyolojiye Giriş* içinde (2-31). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Thuman, M. (2011). Hearing, mother father deaf: Hearing people in deaf families. *Sign Language Studies*, 11 (4), 647- 657.
- Toohey, E. N. (2010). *Phonological development in hearing children of deaf parents*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: The University of Connecticut.
- Topses, M. D. (2008). Modern aile yapısı ve fonksiyonlarının, bireyin elcil davranış düzeyi ile ilişkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Turan, Z. (2015). Yetişkin eğitimi bakış açısıyla işitme kayıplı çocuğu olan ailelerle çalışmak. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 9-16.

- Tüfekçioğlu, Ü. (1998). İşitme engelliler, Eripek, S. (Ed.) Özel eğitim (105). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Uzuner, Y. (1999). Niteliksel araştırma yaklaşımı, *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (173- 193). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Williamson, A. C. (2015). *Heritage learner to professional interpreter: Who are deaf-parented interpreters and how do they achieve professional status?* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: Western Oregon University.
- Willis, J. W. (2008). *Qualitative research methods in education and educational technology*. Amerika Birleşik Devletleri: Information Age Publishing Inc.
- Witcraft, B. L. (2001). *Attachment patterns between hearing children and deaf primary caregivers*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: Eastern Illinois University.
- Wood, B. A. (2016). *Survey of hearing children with deaf parents regarding their role as sociolinguistic agents*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Amerika Birleşik Devletleri: Capella University.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- <http://sacder.com/about.html> (Erişim Tarihi: 25.10.2017)
- <https://www.coda-international.org/> (Erişim Tarihi: 06.12.2016)

EK-1

GÖRÜŞME ONAY FORMU

Gün geçtikçe kalabalıklaşan sağır toplumu çok geniş bir çerçevedeki insanları kapsamaktadır. Çok ileri derece işitme kaybına sahip olan bireylerden işitme engelli ebeveynlere sahip olup kendisi işiten bireylere kadar geniş bir çerçeve bu toplumun üyeleri sayılmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde Sağır ebeveynlerin İşiten çocuklarıyla, (CODA /Children of Deaf Adults) ilgili yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır. Türkiye’de İşiten ebeveynlerin sağır çocuklarıyla ilgili yapılmış pek çok araştırma bulunmasına rağmen Sağır ebeveynlerin işiten çocuklarıyla (CODA) yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden Türkiye de bir ilk olacak olan bu araştırma çok büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’de Sağır Ebeveynlerin İşiten Çocukları ve Onların Ebeveynleriyle Etkileşimlerine İlişkin Görüşlerini incelemek amacıyla bir bilimsel araştırma yapmayı planlamaktayım. Sağır ebeveynlere sahip olmanız ve sizin de işiten olmanız sebebiyle yapılacak olan araştırmanın katılımcı koşullarını sağladığınızdan dolayı araştırmaya sizi davet ediyorum. Fakat hemen belirtmeliyim ki araştırmaya katılıp katılmamak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu bilimsel araştırmaya katılma kararını tamamen hür iradeniz ile vermelisiniz. Bu kararı verirken hiç kimse tarafından size telkin veya baskıda bulunulamaz.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşmenin ses kaydını almak istiyorum. Bu ses kaydının yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacağını size temin ederim. Görüşmeyi istediğiniz zaman kesebilir ve çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bu kaydın iptalini istemeniz durumunda kayıtların tümü size geri verilecek ve bu araştırmada kullanılmayacaktır.

Görüşmeye başlamadan önce çalışmamla ilgili söylemek istediğiniz, kabul etmediğiniz veya sormak istediğiniz bir şey varsa sorabilirsiniz.

Bu çalışmaya katılmayı kabul ederek bana yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ederim.

Yukarıda yapılan açıklamaların tamamını ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Araştırma görüşmesinde katılımcı olarak yer almayı hür iradem ile almış bulunmaktayım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul etmekteyim.

Katılımcı

Adı Soyadı:

Email:

Tel:

İmza:

Araştırmacı

Adı Soyadı: Banu Büşra TAMER

Email:

Tel: + 90 534 516 51 09

İmza:

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Görüşmelerde bulunan anahtarları işaretleyiniz.

3. Soru: Aile bireyleriyle nasıl iletişim kuruyorsunuz? Bu iletişim yolunu nasıl buluyorsunuz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

- İşaret diliyle iletişim kuranlar
- Gerektiğinde sözel dil gerektiğinde işaret diliyle iletişim kuranlar
- Aile üyeleriyle çeşitli şekilde etkileşimler (işaret dili, sözlü dil, yazıyla, teknolojiyle)
- İşaret diliyle etkileşimden memnun olanlar
- İşaret diliyle iletişim yöntemini nasıl bulduğuna cevap vermeyenler
- İşaret dilini yetersiz bulanlar

4. Soru: Ebeveynlerinizle (bu dilde) iletişim kurarken herhangi bir zorlukla karşılaşılıyor musunuz? Ne tür zorluklarla karşılaşyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?

- İşaret dilinde zorluk yaşayanlar
- İşaret dilinde zorluk yaşamayanlar
- İşaret dilinde bazı durumlarda zorluk yaşayanlar
- İşaret dilinin yetersiz kalması
- Jenerasyon farkı
- Tekrar tekrar anlatma gereği duyma
- Toplum içinde işaret diliyle iletişimden utanma

5. Soru: Hangi dilde kendinizi daha iyi ifade edebildiğinizi düşünüyorsunuz? Neden?

- İşaret dilinde rahat olanlar
- Sözlü dilde rahat olanlar
- Her iki dilde de iyi ifade edenler
- Gerektiğinde sözlü gerektiğinde işaret dili kullananlar
- Sağırılarla konuşurken işaret dili, işitenlerle konuşurken sözlü dili kullananlar
- İşaret dilinde daha rahat, özgüvenli
- İşaret dilinin yetersiz kalması
- İşaret dili ana dili olduğu için rahat hissedenler

6. Soru: Sözel dili nasıl öğrendiniz?

- İşiten akrabalarla, komşularla, çevreyle etkileşerek
- İki dili eş zamanlı edimim
- Televizyon ve radyodan

7. Soru: İşaret dilini öğrenmekte zorlandınız mı? Neden?

- İşaret dilini öğrenmekte zorlanmayanlar
- İşaret dilini öğrenmekte zorlananlar
- Evde hep işaret dilinin kullanılması
- Güncel işaretleri takip etmenin zorluğu
- İki dili de nasıl öğrendiğini hatırlamıyor
- Doğal bir süreçte
- İşaret dilinde terim sınırlılığı

9. Soru: Kendinizi hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz? Sağır kültürü mü, işiten kültürü mü? Neden?

- Sağır kültürüne yakın hissedenler
- İşiten kültüre yakın hissedenler
- Her iki kültürün ortasında hissedenler
- Dokunduğun zaman sağır kültüründe yanlış anlaşılıyor
- Sağır kelimesini sevmeyen
- Sağırlarda kolaya kaçış olduğu için
- İşiten kültürle daha fazla etkileşerek
- Uzun yıllar tercümanlık yapıyor
- Sağırları daha masum buluyor
- İki kültüre dair sorumluluklarım var
- Anne-babam işitme engelli

10. Soru: Sözlü dilde zorluk yaşadığınız zamanlar oldu mu? Kısaca bahseder misiniz?

- Sözlü dilde zorluk yaşayanlar
- Sözlü dilde zorluk yaşamayanlar
- Sorun yaşamadım demesine rağmen birtakım sorunlar yaşayanlar

13. Soru: Ebeveynlerinizin sağır olmalarıyla ilgili akrabalarınızdan herhangi bir destek aldınız mı? Ne zaman? Nasıl?

- Akrabalardan destek almayanlar
- Akrabalardan destek alanlar
- Akrabasına kendisi talep ederek yardım alanlar

15. Soru: Ebeveynlerinizin sağır olmalarından dolayı ailede koruyucu rolü sizin üstlendiğiniz oldu mu? Nasıl olduğunu anlatabilir misiniz?

- Koruyucu rolünü üstlenenler
- Ebeveyn- çocuk rol değişimi
- Sorumluluk alma
- Erken olgunlaşma

18. Soru: Toplumun işitme engelli bireylere dolayısıyla da ebeveynlerinize karşı olan tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bilinçsiz bir kesimin olduğunu düşünenler
- Geçmişe göre toplumun daha bilinçli olduğunu düşünenler
- Tercüman eksikliğinden bahsedenler

19. Soru: Ebeveynleriniz işiten bireylerle nasıl iletişim kuruyorlar?

- Tercüman aracılığıyla
- Parmak alfabesiyle
- Jest, mimik, vücut diliyle
- Yazarak

21. Soru: Ebeveynlerinizin sağır olmalarını kendi çıkarlarınız doğrultusunda kullandığınız oldu mu? Örnek verebilir misiniz?

- Çıkarı için kullanmayanlar
- Çıkarı için kullananlar
- Bu durumdan yararlananlar